

Utdanningsdirektoratet

Evaluering av Språkløftet og Utviklingsprosjekt i skoler med mer enn 25 % minoritetsspråklige elever

Delrapport

November 2008

Utdanningsdirektoratet

Evaluering av Språkløftet og Utviklingsprosjekt i skoler med mer enn 25 % minoritetsspråklige elever

Delrapport

November 2008

Rambøll Management AS
Postboks 427
Hoffsveien 21-23
0213 Oslo, Norge

Telefon (+47) 2252 5903
www.ramboll-management.no

Innholdsfortegnelse

Forord 1

1.	Innledning	2
1.1	Bakgrunn for evalueringen	2
1.2	Evalueringens fokus og formål	4
1.3	Om sammenhenger mellom Språkløftet og Utviklingsprosjektet	6
1.4	Begrepsavklaringer	9
1.5	Leserveiledning	10
2.	Oppsummering	11
2.1	Etablering og utvikling av prosjektene	12
2.2	Hovedfunn	14
3.	Metode og analyseramme	16
3.1	Analyseramme	16
3.2	Årsakskjede for Språkløftet og Utviklingsprosjektet	18
3.3	Datainnsamling	20
4.	Etablering og progresjon av prosjektene	22
4.1	Eksterne rammebetingelser	22
4.2	Interne rammebetingelser	25
4.3	Sammendrag	31
5.	Modell for språkopplæring	33
5.1	Utvikling av modeller	34
5.2	Teoretisk forankring for modellen	36
5.3	Kompetanseutvikling	37
5.4	Mål	39
5.5	Valg av språkstimuleringstiltak	40
5.6	Samarbeidstiltak	44
5.7	Foreldresamarbeid	46
5.8	Kompetansetilknytning	47
5.9	Egenvaluering	48
5.10	Sammendrag	49
6.	Veien videre for Språkløftet og Utviklingsprosjektet	50
6.1	Drivkrefter for videre måloppnåelse	50
6.2	Avvik fra utlysningen og barrierer for utviklingen videre	54
6.3	Oppsummering	60
7.	Vedlegg	62
7.1	Statusbeskrivelser fra kommunene	62
7.2	Fra konkurransegrunnlaget for evalueringen: "Kapittel 4, kravspesifikasjon"	69
7.3	Prosjektutlysningen fra Utdanningsdirektoratet til kommunene (med vedlegg: Prosjektmal)	72
7.4	Oppdragsbrev fra Kunnskapsdepartementet til Utdanningsdirektoratet	77

Forord

I november 2007 ble Rambøll Management gitt i oppdrag av Utdanningsdirektoratet å gjennomføre en evaluering av Språkløftet og Utviklingsprosjekt i skoler med mer enn 25 % minoritetsspråklige elever. Evalueringen skal gjennomføres i perioden november 2007 til juni 2009.

Denne rapporten er en delrapport, og kommer som resultat av to omganger med kvalitativ datainnsamling i fem kommuner: først i februar og mars 2008, og deretter i september 2008.

Rambøll Management vil først og fremst takke alle prosjektlederne i som har bidratt til å organisere datainnsamlingen i casekommunene vi har besøkt. Vi vil også takke alle som har stilt opp og blitt intervjuet i prosjektene.

Evalueringen er gjennomført i samarbeid med førsteamanuensis Else Ryen ved Institutt for lingvistikk og nordiske språk ved Universitetet i Oslo, og vi vil gjerne takke henne for godt samarbeid underveis i evalueringen.

Rambøll Management står alene ansvarlig for analysene av resultatene og samtlige konklusjoner i denne delrapporten.

Grete Aspelund, prosjektleder, november 2008

1. Innledning

Rambøll Management gjennomfører på oppdrag fra Utdanningsdirektoratet en evaluering av prosjektene *Språkløftet* og *Utviklingsprosjekt i skoler med mer enn 25 % minoritetsspråklige elever* (heretter Utviklingsprosjektet). Evalueringen foregår i perioden november 2007 til juni 2009. Denne rapporten utgjør Rambøll Managements delrapport i evalueringen.

I denne delrapporten vil Språkløftet bli behandlet mer grundig enn Utviklingsprosjektet. Årsakene til dette er som følger:

- Rambøll Management har gjennomført casebesøk i 5 kommuner som har mottatt midler til Språkløftet og Utviklingsprosjektet. Utvalget av kommuner ble gjort i samarbeid med Utdanningsdirektoratet ved evalueringens begynnelse.
- Utviklingsprosjektet er satt i sammenheng med Språkløftet¹, og for casekommunene Rambøll Management har besøkt har det ikke vært tydelig at det er to ulike satsinger. Bevisstheten knyttet til at det er to ulike tiltak kom noen steder som resultat av Rambøll Managements besøk.
- I Oslo Kommune har Utviklingsprosjektet blitt en integrert del av Groruddalssatsingen. Prosjektleder i Utdanningsetaten har fått godkjennelse av Utdanningsdirektoratet til å ikke rapportere på tildelte midler i Utviklingsprosjektet spesielt, men å rapportere med tanke på Groruddalssatsingen som helhet. Dermed er det vanskelig å skille ut hva som er iverksatte tiltak i Utviklingsprosjektet alene. Det er utenfor denne evalueringens oppdrag å evaluere hele Groruddalssatsingen.
- I kommuner der Utviklingsprosjektet og Språkløftet er satt i sammenheng, "venter" skolene på at barna som er født i 2004 skal begynne på skolen. Skoler har prioritert kompetanseheving av lærere og annet forberedende arbeid. Derfor har ikke nødvendigvis konkrete resultater kommet fram for skolene enda.

1.1 Bakgrunn for evalueringen

Det er et politisk mål at i dagens flerkulturelle samfunn skal alle barn møtes av en barnehage og skole som forstår og tar hensyn til den enkeltes ferdigheter og forutsetninger. På bakgrunn av dette skal det legges til rette for at hver enkelt skal bli best mulig rustet til å delta i det videre utdanningsløpet. Foresatte spiller en vesentlig rolle når det gjelder barns læring og utvikling, og det er viktig å styrke dem i denne rollen. Samarbeidet mellom hjem, barnehage, skole (og andre kommunale instanser som er involvert i barnas utviklingsløp som for eksempel helsestasjon, PPT, med mer) er viktig, og må kontinuerlig utvikles for å skape et best mulig oppvekstmiljø for barn og unge².

---

¹ Uten at dette viker fra den opprinnelige bestillingen fra Utdanningsdirektoratet for kommunes del.

² Stortingsmelding nr. 16 (2006-2007) ... og ingen sto igjen.

Prosjektene Språkløftet og Utviklingsprosjektet skal bygge opp under realisering av regjeringens satsing for å utjevne sosiale forskjeller og styrke barn og unges læringsutbytte. *Sentralt er satsing på språkstimulering, språkutviklingstiltak og utvikling av sosial kompetanse i barnehage og skole*³.

Strategiplanen *Likeverdig opplæring i praksis! (2007–2009)*⁴ er basert på politiske målsettinger om tilpasset opplæring og integrering av minoritetsspråklige barn og voksne. Til sammen inneholder strategiplanen 38 tiltak for å nå fem hovedmål, hvorav de to første gjelder barn i førskolealder og elever i grunnskolen. Språkløftet og Utviklingsprosjektet adresserer disse to første hovedmålene i strategiplanen⁵:

Mål 1 og 2 (Likeverdig opplæring i praksis! (2007–2009):

bedre språkferdighetene blant minoritetsspråklige barn i førskolealderen

- Øke antallet minoritetsspråklige barn i barnehagen

- Legge til rette for god og allsidig språkutvikling hos barn i førskolealderen

- Bidra til å øke antallet førskolelærere og andre ansatte med minoritetsbakgrunn

- Bedre samarbeidet mellom hjem og barnehage

- Øke kompetansen blant ansatte i barnehagen når det gjelder tospråklig utvikling og flerkulturelle spørsmål

• **bedre skoleprestasjonene til minoritetsspråklige elever i grunnopplæringen**

- Bedre språkopplæringen

- Sikre tilpasset og differensiert opplæring

- Øke rekrutteringen av minoritetsspråklige lærere på alle trinn i opplæringen

- Bedre samarbeidet mellom hjem og skole

- Bedre læringsmiljøet og arbeidet mot rasisme og diskriminering

- Øke kompetansen blant ansatte om tospråklig utvikling og flerkulturelle spørsmål

Hovedmålene og tiltakene i strategiplanen for øvrig er totalt sett ment å gi kunnskap om minoritetsspråklige i barnehage og opplæring, og bedre samarbeidet mellom

³ Fra konkurransegrunnlaget for evalueringen

⁴http://www.regjeringen.no/upload/KD/Vedlegg/Grunnskole/Strategiplaner/UDIR_Likeverdig_opplaering2_07.pdf

⁵ Se strategiplanen *Likeverdig opplæring i praksis! (2007–2009)*, side 24

helsestasjoner, barnehager, skoler, voksenopplæringsinstitusjoner, høyere utdanning og arbeidsliv.

Språkløftet og Utviklingsprosjektet utgjør hhv. tiltak 2 og tiltak 8 i Strategiplanen. Tiltak 2 beskrives slik:

”Å beherske språk er en viktig forutsetning for å delta aktivt i et fellesskap. En del barn har svake norskferdigheter når de begynner på skolen. Hensikten med språkløftet er å fremme gode språk- og norskferdigheter. Et utvalg av barn som utpeker seg for oppfølging etter språkkartlegging på helsestasjonen, vil gjennom språkløftet få tilbud om nærmere utredning og diagnostisering og eventuelt tilrettelagt opplæring knyttet til språk og/eller opplæring i norsk. Opplæringen inkluderer også foresatte og mødre. En viktig del av tiltaket er å bidra til en god overgang mellom barnehage og skole, og å fremme samarbeidet på tvers av forvaltningsnivåer og institusjoner og mellom faggrupper når det gjelder språkutvikling og norskferdigheter hos barn. Som en del av satsingen blir det gitt tilbud om kompetanseutvikling for personer innenfor fagmiljøer som deltar i arbeidet. Satsingen er et fireårig prosjekt som skal evalueres og først og fremst gi kunnskap om en helhetlig tiltakskjede, fra helsestasjon, barnehage og over i skole, og vil bidra til å fremme gode språk- og norskferdigheter for barn som har særskilt behov for språkstimulering. Det skal benyttes eksisterende materiell til opplæringen.”⁶

Språkløftet omfatter også barn som ikke går i barnehage. Språktiltakene skal ha enkeltbarn og deres behov i fokus, men gjennomføres innenfor rammen av fellesskapet i barnehagen og skolen.

Tiltak 8 beskrives slik:

”Det er etablert en ordning med tilskudd til utviklingsprosjekter ved skoler som har mer enn 25 prosent minoritetsspråklige elever. Formålet med ordningen er å stimulere skoler med mange minoritetsspråklige elever til på en god måte å håndtere de spesielle utfordringene som disse skolene har, og å bedre elevenes utbytte av opplæringen og dermed resultatene deres.”⁷

Utviklingsprosjektet skal stimulere skoler med mange minoritetsspråklige elever til å arbeide på en god måte med de særlige utfordringene og mulighetene skolene har i arbeidet med å bedre elevenes utbytte av opplæringen.

1.2 Evalueringens fokus og formål

Formålet med evalueringen er tredelt:

- Å evaluere virkninger og effekter av de innsatsene som iverksettes på barn/elevens språkutvikling, læringsutbytte og sosial kompetanse
- Å evaluere forankring og implementering av tiltakene både på kommunenivå, barnehage og skolenivå, samt blant andre aktuelle aktører
- Å bidra med innspill og erfaringer underveis i prosessen som kan danne grunnlag for justering og erfaringsspredning av prosjektene

---

⁶ Se strategiplanen *Likeverdige opplæring i praksis! (2007-2009)*, side 26-27

⁷ Se strategiplanen *Likeverdige opplæring i praksis! (2007-2009)*, side 28-29

Evalueringen har således både elementer av følgeevaluering, effektevaluering og implementeringsevaluering. Det er to separate tiltak som skal evalueres, men tiltakene har mange av de samme målsettingene. I tillegg har tiltakene i gjennomføringen i kommunene blitt slått sammen og/ eller blir sett i sammenheng⁸. Tiltakene inngår begge i Strategiplanens samlede målsettinger. Det er derfor hensiktsmessig å evaluere tiltakene samtidig.

Rambøll Management leverte en statusrapport til Utdanningsdirektoratet i mai 2008. Statusrapporten representerte en tilbakemelding fra Rambøll Management til sin oppdragsgiver. Som del av sin tilbakemelding til kommunene, har Utdanningsdirektoratet formidlet de funn Rambøll Management presenterte i statusrapporten videre til kommunene.

Denne rapporten representerer en delrapport for evalueringen, og fokuserer i all hovedsak på etableringen og implementeringen av språkløftet og Utviklingsprosjektet. Vi ser på hvordan kommunene nå har lagt til rette for en sannsynlig utvikling mot måloppnåelse og langsiktige effekter i prosjektene.

I juni skal Rambøll Management levere en sluttrapport for evalueringen. Da vil vi i sterkere grad fokusere på oppnådde resultater. Muligheter til å avdekke resultater vil imidlertid være avhengig av en utvikling i kommunene, og Rambøll Management kan ikke forskuttere denne utviklingen.

I samsvar med konkurransegrunnlaget for evalueringen, anser Rambøll Management det som sentralt for måloppnåelse i Språkløftet og Utviklingsprosjektet at kommunene prøver ut modeller for språkutvikling og språklæring. Evalueringen vil derfor vektlegge og identifisere hvorvidt kommunene arbeider med å innføre slike modeller. Begrunnelsen for å rette et sterkt fokus mot modellutprøving er følgende:

- I kravet til forskningsoppdraget, slik det er formulert i konkurransegrunnlaget for evalueringen, presiseres oppdraget blant annet til at: "Det skal gjennomføres en kartlegging og analyse av modeller for språkutvikling og opplæring"⁹.
- Hovedproblemstillingen for evalueringen beskrives slik i konkurransegrunnlaget: "I hvilken grad bidrar "Språkløftet" og "Utviklingsprosjekt i skoler med mer enn 25 % minoritetsspråklige elever" til utvikling og utprøving av modeller for opplæring, som resulterer i bedre læringsutbytte for barn/elever og fremmer arbeidet med sosial utjevning?"¹⁰
- Modellutprøving står som et eget punkt i tabellen som beskriver Språkløftet og Utviklingsprosjektet i vedlegg 1 til utlysningen av midler fra Utdanningsdirektoratet¹¹

---

⁸ Sammenhengene mellom de to tiltakene er beskrevet i utlysningen fra Utdanningsdirektoratet, se tabell 1-1 og vedlegg 7.3

⁹ Se vedlegg 7.2

¹⁰ Se vedlegg 7.2

¹¹ Se tabell 1-1 og vedlegg 7.3

- I brev fra Kunnskapsdepartementet til Utdanningsdirektoratet av 1/3-2007 kalles Språkløftet en modellutprøving: "Språkløftet 2007-2011 En modellutprøving"¹²

Evalueringen bygger på dokumentstudier og en omfattende kvalitativ datainnsamling. Til grunn for dokumentstudiene ligger Stortingsmeldinger, strategiplanen "Likeverdig opplæring i praksis", mandat fra Utdanningsdirektoratet til kommunene, kommunenes prosjektsøknader, prosjektplaner og eventuell rapportering fra prosjektkommunene. Den kvalitative datainnsamlingen består av intervjuer, observasjon og casestudier som har blitt gjennomført i fem kommuner (Skedsmo, Bærum, Trondheim, Stavanger og Bydel Alna) i to omganger: første gang våren 2008, og gjentatt i september 2008.

Denne delrapporten gir en oversikt over utviklingen av Språkløftet og Utviklingsprosjektene i de ni deltakende kommunene, og vurderer de tiltak som er satt i gang så langt. Formålet med delrapporten er å evaluere implementeringen og organiseringen av prosjektene i lys av om kommunene gjennomfører en modellutprøving.

1.3 Om sammenhenger mellom Språkløftet og Utviklingsprosjektet

Om sammenhengen mellom Språkløftet og Utviklingsprosjektet skrives det i prosjektmiddelutlysningen fra Utdanningsdirektoratet:

"Språkløftet har et særlig fokus på tidlig innsats i enkeltbarns språkstimulering og språkutvikling. Det skal bidra til å gi foresatte (mødre) muligheter for opplæring i norsk. Samtidig er overgang mellom barnehage og skole et prioritert tema. Utviklingsprosjektet har særlig fokus på skolen og dens utfordringer og muligheter for utvikling med et stort antall minoritetsspråklige elever. I begge oppdragene må både individ- og systemperspektivet ha stor oppmerksomhet for å oppnå gode resultater. Å sikre sammenheng mellom oppdragene¹³ vil gi muligheter til å forene individ- og systemperspektivene innenfor et mer helhetlig konsept"¹⁴

Det er Utdanningsdirektoratet som har det overordnede ansvaret for prosjektene, og fram til april 2008 hadde også direktoratet prosjektstyring. I april 2008 ble prosjektstyringen for både Språkløftet og Utviklingsprosjektet overført til NAFO.

Hensikten med *Språkløftet* er, som beskrevet i strategiplanen, å fremme god språkutvikling og gode norskferdigheter. Prosjektet skal være en modellutprøving hvor kommunene utvikler og prøver ut lokalt uvalgte tiltak. I Språkløftet skal det velges ut fokusbarn etter språkkartlegging på helsestasjon. Fokusbarna skal følges i 4 år – to år i barnehagen og to år i skolen. God språkutvikling, gode norskferdigheter og sosial kompetanse for barn, god norskopplæring for barnas foresatte og sikring av en

¹² Se vedlegg 7.4

¹³ Med oppdragene tolker Rambøll Management at det i utlysningen har vært ment Språkløftet og Utviklingsprosjektet for kommunene. Dette er til forskjell fra oppdraget til Utdanningsdirektoratet fra Kunnskapsdepartementet.

¹⁴ Se vedlegg 7.3 – formuleringene som står i Utlysningen fra Utdanningsdirektoratet er hentet fra oppdragsbrevet fra Kunnskapsdepartementet (vedlegg 7.4).

god overgang mellom barnehage og skole er hovedmålene i Språkløftet. Dessuten skal samarbeid på tvers av forvaltningsnivåer og institusjoner, og mellom faggrupper med hensyn til språkutvikling styrkes, og samarbeidet danner basis for en helhetlig tiltakskjede tilpasset det enkelte barn. Deltakende fagmiljøer skal tilby kompetanseutvikling i kommunene, og samarbeidet med fagmiljøene skal gi kommunene kunnskap om og kompetanse til å gjennomføre en modellutprøving slik det står beskrevet i utlysningen fra Utdanningsdirektoratet¹⁵.

Språkløftet startet i 2007 og skal gå ut 2011 i ni deltagende kommuner. Disse er Bærum, Drammen, Fredrikstad, Oslo (gjennom satsingen i Groruddalen med bydelene Alna, Bjerke, Grorud og Stovner), Skedsmo, Skien, Stavanger, Trondheim og Tromsø. Ansvarlige aktører er Utdanningsdirektoratet (Udir), Kunnskapsdepartementet (KD), Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring (NAFO), Arbeids- og inkluderingsdepartementet (AID) og Helse- og omsorgsdepartementet (HOD). Involverte aktører er helsestasjon, barnehage, skole, pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT) og statlig spesialpedagogisk støttesystem.

Utviklingsprosjektet er en tilskuddsordning som skal bidra til å bedre skoleprestasjonene til minoritetsspråklige elever i grunnopplæringen. Formålet er at ordningen skal finansiere prosjekter ved skoler med mer enn 25 % minoritetsspråklige elever, og for å stimulere til god håndtering av spesielle utfordringer som disse skolene har, samt bedre elevenes utbytte av opplæringen og dermed deres resultater. De tre hensiktene med Utviklingsprosjektet er 1) å utvikle nye modeller for organisering av skoledagen, 2) arbeide med nye metoder i opplæringen, og 3) gi økt kompetanse blant personalet. I likhet med Språkløftet er det også her et spesielt fokus på tiltak i Groruddalen, og halvparten av de totalt 6 millionene som er satt av til Utviklingsprosjekter går hit.

Utviklingsprosjektet har oppstart i 2007 og skal gå ut 2009. Ansvarlige aktører er Utdanningsdirektoratet, NAFO og skoleeiere. Prosjektet er gjennomført i syv av de ni kommunene som deltar i Språkløftet; Bærum, Drammen, Oslo, Skien, Skedsmo, Tromsø og Trondheim. Tabell 1-1 gir en skjematisk framstilling av de to prosjektene¹⁶.

Tabell 1-1: Språkløftet og Utviklingsprosjektet – mål og premisser

	Språkløftet	Utviklingsprosjektet
Formål:	Fremme god språkutvikling i norsk og sosial kompetanse hos barn for å bidra til å utvikle og videreføre tiltak for sosial utjevning i Norge	Stimulere skoler med mange minoritetsspråklige elever til å arbeide på en god måte med de særlige utfordringene som disse skolene har, og å bedre elevenes utbytte av opplæringen og resultatene.

¹⁵ Se vedlegg 7.3

¹⁶ Tabellen er hentet fra prosjektutlysningen fra Utdanningsdirektoratet (se vedlegg 7.3)

Mål	Fremme god språkutvikling, gode norskferdigheter og sosial kompetanse hos barn i barnehage- og skolealder. Gi foresatte/ mødre til disse barna opplæring i norsk. Sikre gode overganger mellom barnehage og skole. Fremme samarbeid på tvers av forvaltningsnivåer, institusjoner og faggrupper	
Målgruppe	Et utvalg barn som utpeker seg for oppfølging etter språkkartlegging med Språk 4 på helsestasjonen. Disse skal følges fra helsestasjonen via barnehage og de to første årene i skolen. Barnas foresatte skal også gis tilbud om språkopplæring i norsk	Skoler med mer enn 25 % minoritetsspråklige elever, på barnetrinnet. Dette skal så langt det er mulig være skoler som rekrutterer barn fra barnehager som deltar i språkløftet
Medvirkning	Prinsippene legges til grunn i prosjektarbeidet	Prinsippene legges til grunn i prosjektarbeidet
Tilpassett opplæring		
Inkludering		
Arena	2 år i barnehage og 2 år i skole	2 år i skole
Varighet	2007-2011	2007-2009
Modellutprøving	Deltakende kommuner utvikler og prøver ut ulike lokale tiltak begrunnet i funn ved kartlegging av barn på 4-årskontrollen på helsestasjon (Språk 4) og lokal kontekst. Sentrale elementer i denne praksisen skal dokumenteres	Nye modeller for organiseringen av skoledagen Nye metoder i opplæringen Kompetanseutvikling
Kommunalt ansvar og oppgaver	Sørge for: <ul style="list-style-type: none"> • At det utformes prosjektbeskrivelser for begge tiltakene (se utlysningsbrev og prosjektmal) • Å gi støtte til prosjektutføring • Å sikre at prosjektene knytter seg til veiledere og nødvendig kompetanse • Å oversende samlet oversikt over prosjektbeskrivelser med budsjett for begge tiltakene • Å etablere kommunal prosjektorganisasjon som sørger for forankring og helhetlig planlegging og gjennomføring av begge tiltakene • Rapportering i henhold til oppsatte frister 	

	• Lokal informasjon og erfaringsdeling/ spredning • Deltakelse i Udirs oppstartskonferanse og erfaringsdelingskonferanser • Bidrag inn i nasjonal evaluering av Språkløftet og Utviklingsprosjektet

Som det framgår av tabell 1-1 er målgruppen for Språkløftet et utvalg fokusbarn som plukkes ut etter Språk 4-kartlegging på helsestasjonene. Tiltakene som iverksettes i Språkløftet skal følge barna to år i barnehage og to år på skolen. Elever i Utviklingsprosjektet skal følges to år på skolen. Det framkommer også av tabellen at skolene som plukkes ut så langt det er mulig skal være de samme som rekrutterer barn fra barnehager som deltar i Språkløftet. Dette danner grunnlag for at Språkløftet og Utviklingsprosjektet har tilknytningspunkter som gir mulighet for samordning. Som følge av dette er de to prosjektene flere steder slått sammen, men intensjonen er at Utviklingsprosjektet og Språkløftet fortsatt skal profileres ut fra det som er særegent ved hvert av dem.

1.4 Begrepsavklaringer

Avslutningsvis i innledningen ønsker vi å avklare noen begreper som benyttes gjennom rapporten. Vi anser det som viktig å etablere for leseren den forståelse Rambøll Management har av begrepene vi bruker. Begrepene minoritetsspråklige barn og minoritetsspråklig elev brukes slik de er definert i strategiplanen, og således også i St.meld. nr. 49 (2003-2004) *Mangfold gjennom inkludering og deltagelse* og St.meld. nr. 16 (2006-2007) *... og ingen stod igjen*.

Minoritetsspråklige barn

Barn som har et annet morsmål enn norsk, samisk, svensk, dansk eller engelsk går under betegnelsen minoritetsspråklige barn i barnehagesektoren. Definisjonen er knyttet til hvilke barn som kan få særskilte språkstimuleringstiltak i barnehagen.

Minoritetsspråklige elever

I grunnopplæringen refererer begrepet minoritetsspråklige elever til elever som i kortere eller lengre tid har behov for særskilt tilrettelagt opplæring.

Formell og uformell læring

"Formell læring" forstås som læring som foregår innenfor en mer eller mindre organisert ramme, hvor det er tydelig hva som er hensikten med aktiviteten og hvilken læring eller mål den er ment å føre til. Formelle læringsaktiviteter er ofte voksenstyrte i forbindelse med planlagte aktiviteter.

Uformell læring brukes om læringssituasjoner som er mer spontane, og er mer knyttet til hverdagsituasjoner der samspill mellom barna og mellom barn og voksne er sentralt.

Formell og uformell læring utgjør til sammen et bredt læringsperspektiv, som ligger til grunn for barnehage og skole i dag. Derfor er det også relevant å legge et bredt læringsperspektiv til grunn for evalueringen.

Modell for Språkopplæring

En modell for språkopplæring innebærer, slik Rambøll Management ser det, følgende elementer:

- En teoretisk forankring begrunnet i aktuell forskning og gjeldende pedagogisk teori
- Gjennomgående mål for satsingen
- Fokuseret valg av språkstimuleringstiltak som tar hensyn til barna/ elevene som skal delta i språkstimuleringen
- Foreldresamarbeid
- Etablering av samarbeid mellom relevante aktører for barnets/ elevens utvikling (samarbeid mellom barnehage og skole, helsestasjon, PPT, og lignende)
- Tilknytning til kompetansesenter og sikring av nødvendig kompetanseutvikling for involverte parter i tiltakskjeden rettet mot barnets/ elevens utvikling
- Systematisk egevaluering

Språkkartleggingsverktøy

Begrepet språkkartleggingsverktøy brukes om ulike verktøy som er utarbeidet for å kartlegge språklig utvikling, og som dermed skal gi et bilde av hva barnet/ eleven mestrer.

Språkstimuleringsmetoder

Språkstimuleringsmetoder brukes i rapporten om hvordan språkstimuleringstiltak organiseres og tilrettelegges. Viktige dimensjoner er gruppeinndeling, voksenstyring samt tiltakenes innhold.

1.5 Leserveiledning

I neste kapittel vil Rambøll Management presentere et sammendrag av delrapporten. Kapittel 3 er en gjennomgang av det analytiske rammeverket, samt metodene som er brukt av Rambøll Management i evalueringen. Kapittel 4 er en gjennomgang av prosjektenes etablering og utvikling. Det tar opp organisering og eksterne og interne rammebetingelser for prosjektene. Kapittel 5 dreier seg om modeller og metoder for språkstimulering. Her identifiserer vi modeller og gir eksempler fra casekommunene. Til slutt er det kapittel 6 som tar opp sentrale funn fra evalueringen. I dette kapitlet skisseres det Rambøll Management anser som sentralt for å sikre en god progresjon videre i prosjektene.

Beskrivelser av funnene som er gjort i datainnsamlingen vil først og fremst gjenfinnes av leseren i kapittel 4 og 5, der de er gjengitt tematisk i samsvar med underkapitlenes overskrifter.

2. Oppsummering

Rambøll Management gjennomfører på oppdrag fra Utdanningsdirektoratet en evaluering av tiltakene *Språkløftet* og *Utviklingsprosjekt i skoler med mer enn 25 % minoritetsspråklige elever*. Disse to tiltakene adresserer hovedmål 1 og 2 i strategiplanen *Likeverdig opplæring i praksis! (2007-2009)*, og representerer tiltak 2 og tiltak 8 i den samme strategien. Evalueringen foregår i perioden november 2007 til juni 2009. Denne rapporten utgjør Rambøll Managements delrapport i evalueringen.

Språkløftet og Utviklingsprosjektet er etablert som prosjekter høsten 2007 i 9 kommuner. Deltakende kommuner er Oslo, Drammen, Bærum, Skedsmo, Fredrikstad, Stavanger, Skien, Trondheim og Tromsø. Prosjektperioden varer fra 2007 til 2011 for Språkløftet og fra 2007 til 2009 for Utviklingsprosjektet¹⁷.

Målet med evalueringen som helhet er å belyse i hvilken grad "Språkløftet" og "Utviklingsprosjekt i skoler med mer enn 25 % minoritetsspråklige elever" bidrar til utvikling og utprøving av modeller for opplæring, som resulterer i bedre læringsutbytte for barn/elever og fremmer arbeidet med sosial utjevning. Formålet med evalueringen er tredelt:

- Å evaluere virkninger og effekter av de innsatsene som iverksettes på barns/elevers språkutvikling, læringsutbytte og sosial kompetanse
- Å evaluere forankring og implementering av tiltakene både på kommunenivå, barnehage og skolenivå, samt blant andre aktuelle aktører
- Å bidra med innspill og erfaringer underveis i prosessen som kan danne grunnlag for justering og erfaringsspredning av prosjektene.

Denne delrapporten omhandler først og fremst de to siste temaene, da det er for tidlig i progresjonen i prosjektene å kunne evaluere langsiktige effekter av innsatsen. Disse effektene vil bli fokus for sluttrapporten for evalueringen.

Sentrale temaer for evalueringen er:

- Utprøving av modeller for opplæring
- Sentrale kjennetegn ved modellene
- Kompetanseutvikling
- Språkstimulering og språkutvikling i barnehage og skole
- Overgang mellom barnehage og skole
- Samhandling på tvers av enheter og forvaltningsnivåer
- Samhandling hjem barnehage/skole?
- medvirkning fra barn/elever og foresatte
- faglig og sosialt utbytte av språkstimuleringen
- Utvikling av sosial kompetanse i barnehage og skole
- Sosial utjevning

---

¹⁷ Beskrivelser delvis hentet fra konkurransegrunnlaget for evalueringen – se vedlegg 7.2

Evalueringen har således både elementer av følgeevaluering, effektevaluering og implementeringsevaluering. Språkløftet og Utviklingsprosjektet er to separate tiltak som skal evalueres, men de inngår i strategiplanen *Likeverdig opplæring i praksis! (2007-2009)* sine samlede målsettinger, og begge tiltakene gjennomføres i stor grad i kommunene som omfattes av evalueringen. Det er derfor ansett som hensiktsmessig å evaluere tiltakene samtidig.

Rambøll Management leverte en statusrapport til Utdanningsdirektoratet i mai 2008. Statusrapporten representerte en tilbakemelding fra Rambøll Management til sin oppdragsgiver. Som del av sin tilbakemelding til kommunene, har Utdanningsdirektoratet formidlet de funn Rambøll Management presenterte i statusrapporten videre til kommunene.

Denne rapporten representerer en delrapport for evalueringen, og fokuserer i all hovedsak på etableringen og implementeringen av språkløftet og Utviklingsprosjektet. Vi ser på hvordan kommunene nå har lagt til rette for en sannsynlig utvikling mot måloppnåelse og langsiktige effekter i prosjektene.

Som datagrunnlag for delrapporten har Rambøll Management foretatt dokumentstudier, dybdestudier med observasjon, kvalitative semistrukturerte intervju, gruppeintervju og kvalitative semistrukturerte telefonintervju. Dybdestudier er gjort gjennom to runder med kvalitativ datainnsamling, gjennomført med et halvt års mellomrom. I fem av de ni kommunene som deltar i Språkløftet og Utviklingsprosjektet har Rambøll Management gjennomført casebesøk med dybdestudier. Disse kommunene er Bærum, Oslo (bydel Alna), Skedsmo, Stavanger og Trondheim. Utvalget ble foretatt i samråd med Utdanningsdirektoratet. I tillegg til casebesøkene har det blitt gjennomført telefonintervju med prosjektledere, samt noen medlemmer i styringsgruppene i de fire deltakende kommunene som ikke var gjenstand for casebesøk; Fredrikstad, Oslo (Bydel Grorud og bydel Bjerke), Skien, Drammen og Tromsø.

I dokumentstudiene har Rambøll Management sett på stortingsmeldinger, strategier, utlysning og tildeling av midler, prosjektsøknader, intern rapportering, interne opplegg for evaluering/kartlegging/kontroll, forskjellige kartleggingsverktøy, presentasjoner på fellessamlinger og rapportering til Utdanningsdirektoratet og NAFO. Dette for å få rede på bakgrunnen for og utviklingen av prosjektene i kommunene.

2.1 Etablering og utvikling av prosjektene

Rambøll Management har sett på organiseringen og utviklingen av prosjektene i alle deltakende kommuner. I denne prosessen har vi identifisert både eksterne og interne rammebetingelser for gjennomføringen av prosjektene. Mens de eksterne rammebetingelsene er noe som kommunene i mindre grad kan påvirke, er interne rammebetingelser innsatsfaktorer som kommunene selv har mer innflytelse over.

Når det gjelder de eksterne rammebetingelsene har vi sett at det er en viss uoverensstemmelse mellom prosjektmålene slik de er uttalt i prosjektutlysningen, og det som er igangsatt av tiltak i kommunene. Dette gjelder for eksempel modellutprøving og metode for utvalg av fokusbarn til språkstimulering.

Når det gjelder de interne rammebetingelsene, har vi funnet at det er et spenn i deltakende enheter i kommunene fra 3 i det minste og helt opp til 13 deltakende enheter. I tillegg til barnehager og skoler er også PPT, helsestasjon og andre instanser involvert i prosjektene. Det varierer hvorvidt prosjektledere befinner på kommunalt nivå eller enhetsnivå, men det er i alle kommunene opprettet styringsgrupper som består av enhetsledere og representanter fra kommunen. Dette bidrar til at prosjektene er forankret på alle nivåer i kommunene. I tre av de fem kommunene Rambøll Management har besøkt, ble det arbeidet med å enten videreutvikle eksisterende rutiner i kommunen eller at de utarbeider nye rutiner for overgang mellom barnehage og skole. Bare tre steder har de valgt ut barn på bakgrunn av Språk 4-kartlegging på helsestasjonen, i de øvrige kommunene har de valgt ut barn på bakgrunn av kartlegginger i barnehagene.

I kommunene har det per i dag ikke kommet tydelig nok fram at prosjektene Språkløftet og Utviklingsprosjektet skal være modellutprøvinger. Den manglende forståelsen av hva dette innebærer har skapt usikkerhet i kommunene. Dette har resultert i et manglende fokus på hva modellene skal bestå av og dermed også manglende utprøvinger av modeller for språkopplæring. Likevel er flere av elementene en etablert modell bør bestå av på plass i de ulike kommunene, uten at alle elementene er på plass de steder Rambøll Management har vært på casebesøk.

Sentralt for å kunne gjennomføre en modellutprøving er tilknytning til et kompetansemiljø (kompetansesenter eller universitets- høyskolemiljø). En slik tilknytning vil bidra til å skape en systematikk i forståelsen for og gjennomføringen av alle elementene i en modell for språkopplæring i praksis. Særlig vil tilknytningen være viktig for å gi kommunene det nødvendige teoretiske fundamentet for satsingen. Med dette menes at kommunene gis et innblikk i det vitenskapelige fundamentet for aktivitetene som velges, og på den måten skape trygghet i forankringen i kommunene. Videre vil tilknytning til kompetansesenter gi den nødvendige systematiske kompetansehevingen over tid. Et langsiktig perspektiv på kompetanseutvikling parallelt med utviklingen av et prosjekt kan sannsynligvis ivaretas godt av et kompetansemiljø. Til slutt vil kompetansemiljøene bidra til å sikre at kommunene utfører en tilstrekkelig egenevaluering. Egenevalueringen bør både ta hensyn til språkutviklingen til barna som mottar språkstimulering, og den bør skape bevissthet og refleksjon hos de ansatte knyttet til aktivitetene de faktisk utfører. I et slikt perspektiv er det ikke nok at det måles resultater i forhold til barnas og elevenes utvikling. Det må også legges til rette for at ansatte skal reflektere over og evaluere egne aktiviteter med tanke på å utvikle disse. Da vil egenevaluering bidra til det som kan kalles en dobbeltkretslæring.

For at intensjonen om Språkløftet og Utviklingsprosjektet som modellutprøvinger skal realiseres, er det nødvendig at det jobbes mer bevisst med å etablere modeller som består av gode og lokalprøvde tiltak fremover. Videre må praksis dokumenteres og evalueres, slik at det legges et godt grunnlag for det videre arbeidet med å etablere modeller og god praksis som fungerer ut i fra lokale behov.

2.2 Hovedfunn

Oppsummert vil vi si at det er en positiv tendens i kommunene at språkstimulerings-tiltakene er godt i gang. Vi finner også en økende bevissthet og forankring knyttet til viktigheten av språkstimulering. Samarbeidet mellom kommuner og mellom enheter internt i kommunene er også et positivt trekk ved utviklingen i kommunene.

Selv om det var forskjeller mellom bestillingen og prosjektsøknadene, har likevel søknadene blitt godkjent uten store endringer. Det er Rambøll Managements inntrykk at det i søknadsprosessene har vært utvekslet mye muntlig informasjon mellom kommunene og Utdanningsdirektoratet. Denne muntlige informasjonsutvekslingen er det vanskelig for Rambøll Management å uttale seg om, da den delen av prosessen ikke er dokumentert.

Overordnet sett mener Rambøll Management å ha funnet at iverksettelsen av de to tiltakene Språkløftet og Utviklingsprosjektet har ført til en rekke aktiviteter i kommunene. Med aktiviteter menes det at det i kommunene totalt sett foregår kompetanseheving av ansatte, språkstimuleringstiltak for barn og elever, innkjøp av materiale som brukes i språkstimuleringen, utvikling av materiale som brukes til språkstimulering, utvidet samarbeid mellom barnehager og helsestasjon, utvikling av overgangsrutiner mellom barnehage og skole, med mer. Aktivitetene kan imidlertid ikke i den enkelte kommune ses på som systematiske utprøvinger av modeller for opplæring som resulterer i bedre læringsutbytte for barn og elever. Til det viker aktivitetene for sterkt fra det som kan defineres som en modell for opplæring.

Som en oppsummering mener vi at en modell for opplæring har fokus på tiltakskjeder rettet mot den enkelte elev/det enkelte barn, og prosesser mellom aktører som er relevante for barnets utvikling (med det menes alt fra foreldre og familie til helsestasjon, PPT, og andre instanser som berører barnet). En slik forståelse av modellbegrepet er bred, og vi oppfatter at en modell for opplæring må inkludere:

- En teoretisk forankring begrunnet i aktuell forskning og gjeldende pedagogisk teori
- Gjennomgående mål for satsingen
- Fokuseret valg av språkstimuleringstiltak som tar hensyn til barna/elevene som skal delta i språkstimuleringen
- Foreldresamarbeid
- Etablering av samarbeid mellom relevante aktører for barnets/ elevens utvikling (samarbeid mellom barnehage og skole, helsestasjon, PPT, og lignende)
- Tilknytning til kompetansesenter og sikring av nødvendig kompetanseutvikling for involverte parter i tiltakskjeden rettet mot barnets/ elevens utvikling
- Systematisk egevaluering

Når et gjelder prosjektkommunenenes videre arbeid, vil Rambøll Management trekke fram særlig to forhold vi mener bør være i fokus. For det første bør alle prosjektene snarest mulig formelt knytte seg til kompetansemiljøer. Et kompetansemiljø vil kunne bidra sterkt til prosjektgjennomføringen. Ikke minst henger det direkte sammen med det andre forholdet Rambøll Management mener er sentralt: prosjektene bør

jobbe systematisk mot å utvide sin forståelse av hva en språkmodell er, og deretter dreie aktiviteten i retning av dette sentrale målet i bestillingen fra Utdanningsdirektoratet.

At modellutprøving ikke har funnet sted er ikke i seg selv et argument for at den aktiviteten som bedrives i kommunene per i dag ikke kan inngå i en modellutprøving. Utfordringen i prosjektene er å skape økt bevissthet rundt hva en språkmodell er, og deretter bygge et mer målrettet arbeid mot modellutprøving rundt det arbeidet som allerede er i gang.

3. Metode og analyseramme

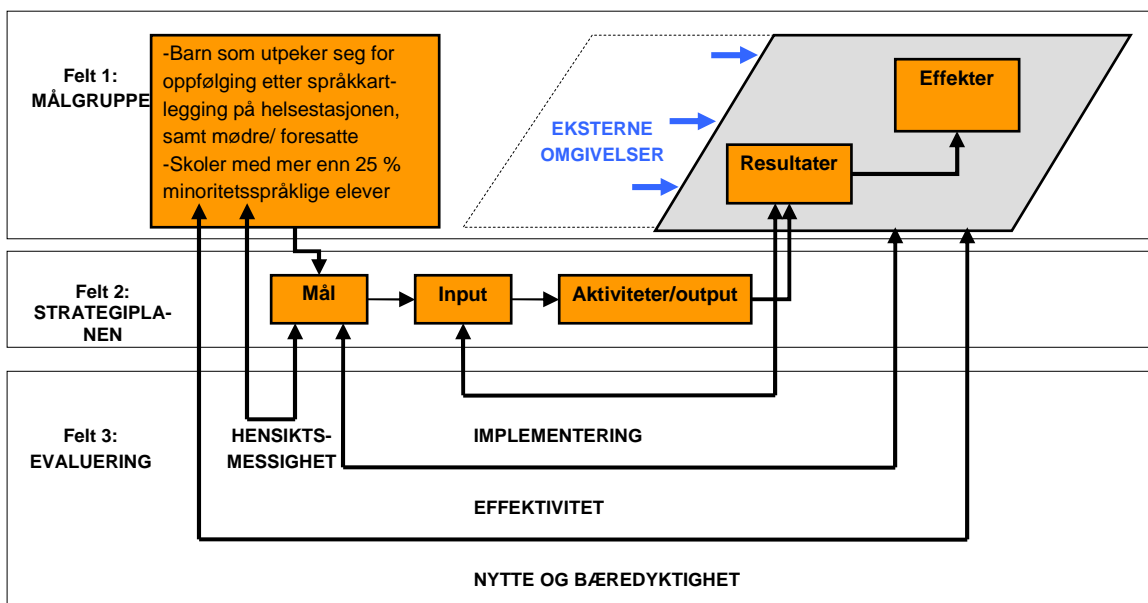
3.1 Analyseramme

Vår tilnærming til evalueringen av Språkløftet og Utviklingsprosjektet bygger på en standardisert EU-metode for evalueringer¹⁸. Dette er en stringent evalueringsmetodisk tilnærming som tar utgangspunkt i fire evalueringskriterier, som til sammen dekker de problemstillinger oppdragsgiver ønsker besvart. Kriteriene er:

- Hensiktsmessighet
- Effekt
- Implementering
- Nytte og bæredyktighet

En grafisk fremstilling av det analytiske rammeverket presenteres i figur 3-1, videre følger en nærmere beskrivelse av figuren. På bakgrunn av det analytiske rammeverket vil det i kapittel 3.2 framstilles en operasjonalisering av analyserammen i form av en årsakskjede for Språkløftet og Utviklingsprosjektet.

Figur 3-1: Analytisk rammeverk

¹⁸ Ref. European Commission, Directorate-General Regional Policy, Thematic development, impact, evaluation and innovative actions, Evaluation and Additionality (2005): *The New Programming Period, 2007-2013: Methodological Working Papers: "Draft Working Paper on Ex-ante Evaluations"*

Målgruppen for innsatsen (felt 1 i figuren): For å tydeliggjøre målgruppen for innsatsen er det hensiktsmessig å dele den inn i en primær- og en sekundærmålgruppe:

Primærmålgruppen er barn og elever. Med primærmålgruppe menes den målgruppen prosjektene i første rekke er ment å frambringe effekter overfor. For Språkløftet er målgruppen "et utvalg barn som utpeker seg for oppfølging etter språkkartlegging på helsestasjonen ... opplæringen inkluderer også foresatte og mødre"¹⁹. For Utviklingsprosjektet heter formuleringen at "Formålet med ordningen er å stimulere skoler med mange minoritetsspråklige elever til på en god måte å håndtere de spesielle utfordringene som disse skolene har, og til å bedre elevenes utbytte av opplæringen"²⁰. Sistnevnte innebærer at det skal iverksettes konkrete tiltak rundt på skolene som skal komme elevene til gode.

Sekundærmålgruppen er foresatte, førskolelærere, lærere, barnehage- og skoleledere, helsestasjonen og eventuelt andre relevante aktører. Den sekundære målgruppen er fremfor alt et viktig ledd i å organisere og tilrettelegge for at prosjektene oppnår ønskete resultater og effekter, samt legge til rette forvaltningsmessige rammeverk. Videre er parter som skal bidra til å sikre at tiltak implementeres og at prosjektene oppnår resultater, også en del av sekundærmålgruppen. Dette er kommunale eiere av skole og barnehage, enhetsledere i skoler og barnehager, prosjektledere/ arbeidsgrupper, lærere/ pedagoger/ assistenter og andre ansatte som jobber direkte med barna som deltar i Språkløftet og minoritetsspråklige elever ved skolene som deltar i Utviklingsprosjektet.

Forskning og utredninger har gjentatte ganger vist at det er særlig to forhold som påvirker barnas språkutvikling. Det ene er foreldre/ foresattes påvirkning, og det andre er pedagogens/ lærerens kompetanse og påvirkning²¹. Alle prosjektene har i sine prosjektsøknader visjoner om å inkludere foreldrene i språkstimuleringen av barna, og i mange tilfeller er det tenkt at det skal iverksettes egne språkstimuleringstiltak rettet mot foreldrene. Det er derfor viktig for denne evalueringen at det også ses på foreldreinvolvering.

Tiltakene i strategiplanen (felt 2 i figuren): Tiltakene i strategiplanen har uttalte målsettinger for hva en ønsker å oppnå. For å nå målene settes det av midler og spesifiseres noen målsettinger. Denne inputen forventes å gi en umiddelbar *output*, som er forventet å bidra til å skape effekter for målgruppen på lang sikt. Tiltakene

---

¹⁹ Kunnskapsdepartementet, 2007: *Strategiplan: Likeverdig opplæring i praksis! Strategi for bedre læring og større deltagelse av språklige minoriteter i barnehage, skole og utdanning 2007-2009. Revidert utgave 2007.* side 27.

²⁰ Kunnskapsdepartementet, 2007. *Likeverdig opplæring i praksis: 29*

²¹ Se for eksempel Rambøll Management, 2007: *Sluttevaluering av utviklingsprosjektet "Minoritetsspråklige foreldre – en ressurs for elevenes opplæring i skolen"*; Bakken, A. 2003: *Minoritetsspråklig ungdom i skolen. Reproduksjon av ulikhet eller sosial mobilitet?* Rapport 15/03. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.; Borg, Kristiansen & Backe-Hansen, 2008: *Kvalitet og innhold i norske barnehager. En kunnskapsoversikt.* Rapport 6/08. Oslo: NOVA – Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring

blir imidlertid konkretisert ved at kommunene og aktører i kommunene utformer *prosjekter*. Disse skal overordnet sett ha de samme målsettingene som tiltakene i Strategiplanen, men en kan velge ulike veier for å nå disse målene. Dette betegnes som ulike *modeller*.

Strategiplanen er for prosjektene et rammeverk som fastsetter mål, målgrupper og virkemidler. Det har fulgt en hel del *input* med strategiplanen, i form av økonomiske rammer, handlingsrammer, ansvarstildeling, angitt bruk av verktøy og lignende. En annen form for input er kravet om en innføring av modell for språkstimulering. Dette vil vi komme tilbake til senere i denne delrapporten.

Resultater av dette vil (etter intervensjonens logikk) være bedre språkstimulering i barnehage og skole, helhetlig opplæringsløp i kommunene, og bedre språkstimulering i hjemmene. Mer langsiktige effekter som ønskes oppnådd, er at barn og foreldre får bedre språkkompetanse, og det oppnås større grad av sosial utjevning.

Evalueringens kriterier (felt 3 i figuren): Prosjektene skal evalueres ut fra fire kriterier. Som nevnt er disse hensiktsmessighet, effekt, implementering, og nytte og bæredyktighet. Evalueringen av disse fire kriteriene vil til sammen kunne avdekke hvordan prosjektene og de utviklede modellene fungerer.

Som figurens øverste felt illustrerer, er det en rekke faktorer utenfor innsatsen (eksterne faktorer) som kan påvirke barnas språkutvikling. Dette kan for barna/ elevenes del være sosioøkonomiske forhold, mangel på støtte i hjemmet, påvirkning fra nærmiljøet, liten tilgang på PC og bøker m.v.²². For lærere, skoleledere og skoleeieres del kan dette være strukturelle variabler som tradisjon og kultur i skolen og kommunen, mangel på kompetanse, mangel på/tilgang på ressurser for øvrig og lignende. Ideelt sett skal tiltakene Språkløftet og Utviklingsprosjektet bidra til å redusere virkningen av sosioøkonomiske forskjeller. Dersom for eksempel foresatte ikke involveres i språkstimuleringen eller det ikke gjennomføres kompetanseheving av ansatte, vil dette påvirke graden av måloppnåelse for tiltakene på to nivåer: 1) at man ikke gjennomfører aktiviteter som forventes i prosjektene, og 2) at viktigheten av eksterne faktorer for barnas og elevenes språkutvikling ikke utjevnes,

3.2 Årsakskjede for Språkløftet og Utviklingsprosjektet

Tanken bak den analytiske tilnærmingen vi har valgt, er at det til grunn for enhver satsning ligger en antakelse om en årsakskjede. Ved at man setter inn ressurser og får gjennomført aktiviteter, forventes det visse resultater og effekter. Rambøll Management har med bakgrunn i analyserammen satt opp en forventet årsakskjede for sammenheng mellom input, tiltak, output, resultat og effekt. Årsakskjeden angir disse på en systematisert måte, og illustreres i figur 3-2.

---

²² Betydningen av sosioøkonomiske forhold og foreldres betydning for minoritetsspråklige elevers læring er illustrert i mange undersøkelser, f.eks. Anders Bakken, "Virkninger av tilpasset språkopplæring for minoritetsspråklige elever, en kunnskapsoversikt" NOVA rapport 10/2007

Figur 3-2: Operasjonalisering av analyserammen for Språkløftet og Utviklingsprosjektet

Årsakskjeden gir en mulighet til å analysere hvordan de igangsatte tiltak er forventet å føre til de ønskede effekter. I årsakskjeden er det fokus på *felt 2* i det analytiske rammeverket presentert i figur 3-1. Det definerte problemet for Språkløftet og Utviklingsprosjektet som tiltak, er at barn med spesielle utfordringer hva angår språkutvikling og utilstrekkelige norskkunnskaper får dårligere resultater på skolen enn andre. *Språkløftet* og *Utviklingsprosjektet* har i siste instans samme målsetting, som er felles for hele strategiplanen *Likeverdig opplæring i praksis*; å bidra til å jevne ut sosiale forskjeller mellom minoritets- og majoritetsbefolkningen. De har imidlertid noe ulike undermålsettinger; mens *Språkløftets* mål er å bidra til at barn med behov for ekstra oppfølging får en bedre språkutvikling gjennom bedre oppfølging og språkstimuleringstiltak, har *Utviklingsprosjektet* som mål å bedre minoritetsspråklige elevers skoleprestasjoner i grunnskolen. Samtidig har de en rekke sammenfallende undermål, som for eksempel å gjennomføre en modellutprøving, bedre barn/elevers læringsutbytte og sosiale kompetanse, skape bedre samhandling mellom aktører, skape høyere kompetanse blant fagpersoner som arbeider med minoritetsspråklige.

Det analytiske rammeverket anvendes på en omfattende kvalitativ datainnsamling, som vil være det neste vi går inn på.

3.3 Datainnsamling

Rambøll Management har gjennomført en omfattende kvalitativ datainnsamling som innebærer dokumentstudier, dybdestudier (casestudier) med observasjon, kvalitative semistrukturerte intervju, gruppeintervju og kvalitative semistrukturerte telefonintervju. I det følgende vil vi presentere datagrunnlaget og datainnsamlingsmetoden som er benyttet i evalueringen.

3.3.1 Dokumentstudier

Rambøll Management har sett på en rekke skriftlige dokumenter for å få rede på bakgrunnen for og utviklingen av prosjektene i kommunene. Dokumentstudiene inkluderer forskning, Stortingsmeldinger, strategier, utlysning av prosjektmidler, prosjektsøknader fra kommunene, intern rapportering, interne opplegg for evaluering/kartlegging/kontroll, forskjellige kartleggingsverktøy, presentasjoner på fellesamlinger og rapportering fra prosjektene til Utdanningsdirektoratet og NAFO.

3.3.2 Dybdestudier

I fem av de ni kommunene som deltar i Språkløftet og Utviklingsprosjektet har Rambøll Management gjennomført casebesøk med dybdestudier. Disse kommunene er Bærum, Oslo (bydel Alna), Skedsmo, Stavanger og Trondheim. Utvalget ble foretatt i samråd med Utdanningsdirektoratet. Kommunene er besøkt to ganger – en gang i februar 2008, og om igjen i september 2008.

Under casebesøkene ble det foretatt intervjuer med prosjektleder(e), medlemmer av styringsgruppen, barnehagestyrere/-ledere, rektor/inspektør/avdelingsleder ved deltagende skole, faglige veiledere i barnehagene, pedagogiske ledere i barnehagene, lærere i skolene, spesialpedagoger i skolen, og foresatte til fokusbarn for Språkløftet. Imidlertid har vi ikke snakket med alle disse i hver av casekommunene. Respondent-

kategoriene varierer etter organiseringen av prosjektene i kommunene, samt hvem som var tilgjengelig i perioden for casebesøkene.

I tillegg til de fem casebesøkene har det også blitt gjennomført telefonintervju med prosjektledere, samt noen medlemmer i styringsgruppene i de fire deltagende kommunene som ikke var gjenstand for casebesøk; Fredrikstad, Oslo (Bydel Grorud og bydel Bjerke), Skien, Drammen og Tromsø.

Det har også blitt foretatt noen oppfølgende telefonintervju. Disse ble gjennomført for å følge opp eller avklare noen tema, eller fordi det ikke var mulig å møte disse respondentene under casebesøkene.

Alle intervjuer har vært semistrukturerte. Dette innebærer at konsulentene har et skjema med spørsmål, men at tilleggsspørsmål stilles ved behov. Det er også rom for å belyse de forskjellige temaene i den rekkefølge som faller naturlig i intervju-situasjonen. De semistrukturerte intervjuene tok utgangspunkt i spørreskjema tilpasset respondentene, og følgende tema var fokus:

- Organisering
- Implementering
- Endring siden forrige datainnsamlingsrunde
- utfordringer
- Foreldreinvolvering
- Språkkartlegging
- Språkstimulering
- Forankring
- Bæredyktighet

Disse temaene var også basis for telefonintervjuene, som fulgte samme intervju-guide som intervjuene som ble foretatt under casebesøkene.

Ved datainnsamlingen våren 2008 ble det i tillegg foretatt observasjoner av språkstimulering i barnehagene der det var mulig, for å få et overblikk over hvordan det konkret ble arbeidet med dette i kommunene. Det har ikke blitt foretatt observasjoner i særlig grad ved casebesøkene høsten 2008.

4. Etablering og progresjon av prosjektene

For å utdype bildet av sammenhengen mellom prosjektenes intensjon og den praksis som nå er iverksatt, vil Rambøll Management i dette kapitlet se på hvordan de deltakende kommunene har organisert og etablert prosjektene for å nå de målene som har blitt satt for Språkløftet og Utviklingsprosjektet. Vi vil også kommentere utviklingen i prosjektene i perioden mellom første og andre datainnsamling. Vi ønsker å se på både de eksterne og interne rammebetingelsene for etablering og gjennomføring av prosjektene i de ni kommunene. Eksterne rammebetingelser er innsatsfaktorer som prosjektene selv i mindre grad kan influere, som prosjektutlysningen fra Utdanningsdirektoratet, ekstern finansiering og samarbeidspartnere. Interne rammebetingelser er innsatsfaktorer som kommunene selv har mer innflytelse over, så som organisering av prosjektledelse og styringsrutiner, deltakende enheter og utvalg av målgruppe.

4.1 Eksterne rammebetingelser

4.1.1 Prosjektutlysningen fra Utdanningsdirektoratet

Prosjektutlysningen fra Utdanningsdirektoratet har en rekke krav til hvordan prosjektene skulle utformes og gjennomføres. Disse var imidlertid ikke utformet i samarbeid med kommunene, og Rambøll Managements evaluering har vist at prosjektene i til dels stor grad avviker fra de krav og rammer som er satt i prosjektutlysningen. Disse kravene har blitt presentert i kapittel 1, og er gjengitt i opprinnelig form i vedlegg 7.3. Kommunenes søknader og prosjektutforming måtte tilpasses disse rammene. Blant annet ble det i prosjektutlysningen sagt at Språkløftet og Utviklingsprosjektet var modellutprøvinger. Dette gjenspeiles imidlertid i liten grad i malen som ligger vedlagt utlysningsbrevet, og heller ikke i de prosjektene som ble godkjent og gjennomføres i kommunene i dag²³. Prosjektkommunene blir ikke bedt om å spesifisere nærmere deres forståelse av modell og hvilken teoretisk forankring de har som grunnlag for deres valg av arbeidsmetoder. Videre eksisterer det ikke en mengde "modeller" som prosjektkommunene kunne velge mellom og prøve ut. Det er imidlertid Rambøll Managements forståelse at det i kommunene varierer i hvilken grad det er etablert en forståelse av hva utprøving av en modell for språkstimulering av barn innebærer. Prosjektledere ble spurt om dette i løpet av datainnsamlingene, og her kom det til syne svært varierende bevissthet rundt modellutprøving.

Språkløftet og Utviklingsprosjektet ble utlyst sammen, selv om disse prosjektene i utgangspunktet er separate. Dette har ført til at det i de syv kommunene som deltar i både Språkløftet og Utviklingsprosjektet, er liten bevissthet knyttet til at dette er to prosjekter med forskjellig tidsramme. De har stort sett blitt sett på som ett felles prosjekt, med et felles mål: å bedre språkstimuleringen av barn og elever. Videre er det liten forskjell i prosjektutformingen blant de syv kommunene som deltar i begge prosjektene, og de to som ikke gjør det (Stavanger og Fredrikstad). I alle kommuner er det inkludert skoler og barnehager som har en naturlig tilknytning. I prosjektutlys-

---

²³ Se vedlegg 7.3

ningen blir det spesifisert at det er viktig at forskjellene og det særegne ved de to prosjektene blir tydelig profilert²⁴. Dette kan ikke sies å ha skjedd i de kommunene Rambøll Management har besøkt.

Bestillingen presiserer at lokalt styrte tiltak skal settes i gang. Dette er basert på tanken om at den som er nærmest utfordringen best vil finne løsningen. Likevel etterlyser nå prosjektlederne i flere kommuner en tydeligere prosjektstyring. Dette forholdet burde vært tydeligere avklart i søknadsprosessen, og muligens burde det vært tydeligere krav til prosjektsøknadene med tanke på hvordan en har tenkt å løse utfordringene som ligger i at man har lokalt handlingsrom.

4.1.2 Finansiering

En viktig innsatsfaktor i prosjektene er de finansielle midlene som ligger til grunn i hver av kommunene. Disse midlene kommer fra to hold; statlige prosjektmidler tildelt av Utdanningsdirektoratet, og kommunale midler. I 2007 ble det utlyst totalt kr 2 520 000 til Språkløftet og kr 2 700 000 til Utviklingsprosjektet til gjennomføring av prosjektet i 12 kommuner, ikke inkludert Oslo.²⁵ Oslo kommune mottar øremerkede midler til satsning i Groruddalen, totalt kr 2 000 000 til Språkløftet og kr 3 000 000 til Utviklingsprosjektet per år. Av de ni kommunene som valgte å delta i prosjektene er det syv (Bærum, Drammen, Oslo, Skedsmo, Skien, Tromsø og Trondheim) som deltar i både Språkløftet og Utviklingsprosjektet, og som har mottatt midler fra Utdanningsdirektoratet til gjennomføring av prosjektene. Av disse er det Skedsmo som mottar mest støtte, med totalt kr 1 000 000. Skien (kr 400 000) og Tromsø (kr 420 000) mottar minst støtte, mens Bærum, Drammen og Trondheim mottar mellom kr 500 000 og kr 800 000 hver.

To av kommunene, Fredrikstad og Stavanger, deltar bare i Språkløftet, grunnet at de på søknadstidspunktet ikke hadde skoler som hadde 25 % eller høyere andel minoritetsspråklige elever. Fredrikstad mottar totalt kr 600 000 i prosjektstøtte fra Utdanningsdirektoratet per år, mens Stavanger mottar kr 300 000 per år, i tillegg til en engangsutbetaling på kr 350 000 i 2008 som skulle brukes til å utvide prosjektet til å inkludere en ekstra bydel.

I tillegg til de midlene som har blitt tildelt av Utdanningsdirektoratet, bruker en del kommuner også egne midler til å finansiere deler av tiltakene. I Stavanger bidrar for eksempel kommunen med kr 425 000, som blant annet brukes til å finansiere en 40 % prosjektveilederstilling. Også i Fredrikstad og Trondheim er det brukt kommunale midler. Det er imidlertid vanskelig å dokumentere nøyaktig hvor mye midler de ulike kommunene har avsatt. Dette skyldes blant annet at det ikke er spesifisert hvorvidt budsjett rapporteringen til NAFO bare skal omhandle bruken av statlige midler, eller om det også skal inkludere kommunale midler som er avsatt til prosjektene.

---

²⁴ Se vedlegg 7.3

²⁵ Utdanningsdirektoratet 2007.

4.1.3 Eksterne samarbeidspartnere

Eksterne samarbeidspartnere er kompetansesentra, kompetansepersoner og høgschooler/universitet eller forskningsmiljøer som står utenfor det kommunale systemet.

Det varierer blant prosjektkommunene hvorvidt det har blitt etablert kontakt med andre samarbeidspartnere enn de enhetene som deltar direkte i prosjektene. Rambøll Management anser tilknytning til eksterne samarbeidspartnere som viktig for å sikre at prosjektet har tilgang på de ressursene som kreves for vellykket gjennomføring. Dette gjelder særlig med tanke på målet med modellutprøving. Tilknytning av ekstern kompetanse for å kvalitetssikre tiltakene, samt at man får anledning til å gjennomføre målrettet kompetanseheving over tid, er sentrale elementer her.

Enkelte prosjekter har etablert kontakt med lokale høgschooler, for eksempel har Fredrikstad brukt Høgschoolen i Østfold (HiØ) som en ressurs til å gjennomføre en kartlegging som de kaller Performance-analyse. HiØ vil også være en viktig ressurs i kartleggingen. Bydel Grorud i Oslo har valgt å jobbe ut i fra et samarbeidsprosjekt mellom Lesesenteret i Stavanger og ABM-utvikling, kalt BOKTRAS²⁶. I denne forbindelse har prosjektleder vært i kontakt med Universitet i Stavanger. Totalt sett ser Rambøll Management likevel at det i de fleste prosjektene ikke er etablert et systematisk samarbeid med eksterne samarbeidspartnere.

Enkelte kommuner har valgt å opprette referansegrupper som har tilknytning til eksterne kompetansemiljøer, for på den måten å tilføre prosjektene ekstern kompetanse. Måten det gjøres på er å kontakte flere enn ett kompetansesenter, og dermed oppretter man en referansegruppe med breddekompetanse.

Det er imidlertid lite utbredt med formaliserte samarbeid med eksterne kompetansemiljøer. Etter at NAFO tok over prosjektstyring, har også NAFO avsluttet veiledningsforhold de allerede hadde innledet med prosjektkommunene. Dette er for noen kommuner årsaken til at de ikke lenger har en formell tilknytning til et kompetansesenter. I andre kommuner har det vært forsøkt å innhente ekstern kompetanse, uten at de har lyktes med dette. Skedsmo kommune er et eksempel på dette, da de først mistet NAFO som sitt tilknyttede kompetansemiljø, før prosjektlederne kontaktet to kompetansesentre uten å få positiv respons fra disse.

---

²⁶ http://www.statped.no/moduler/templates/Module_Article.aspx?id=30874&epslanguage=NO

Praksiseksempler

Samarbeid med høgskole; Fredrikstad kommune

Fredrikstad kommune har inngått samarbeid med Høgskolen i Østfold om gjennomføringen av Performance-analyse, som går ut på at språkstimulerings situasjoner tas opp på video. Deretter analyseres samspillet mellom de ansatte og barna, samt at det språklige nivået til de observerte barna kartlegges. Dette presenteres deretter for de ansatte i barnehagen. Høgskolen har anbefalt bruken av dette verktøyet, i tillegg til av de bistår i analysen av de innsamlede videopptakene. Høgskolen skal videre utvikle forenklede analyseskjema, slik at analysearbeidet i fremtiden kan gjennomføres av personale i barnehager og skoler.

4.2 Interne rammebetingelser

De interne rammebetingelsene utgjøres av de elementene som prosjektgruppene selv har kunnet påvirke utformingen av innenfor prosjektrammene. Dette vil være for eksempel valg av prosjektleder, styringsordninger, hvilke kommunale enheter som deltar og utvalg av målgruppe.

4.2.1 Prosjektleder

Et viktig premiss for vellykket gjennomføring av prosjektene, er at det er ansatt en prosjektleder i hver deltakende kommune som kan trekke i tråder og sørge for at prosjektet blir implementert i henhold til de prosjektsøknadene som kommunene fikk innvilget. I oppstartsfasen av prosjektene har det mange steder vært vanskelig å få fylt stillingen som prosjektleder for Språkløftet og Utviklingsprosjektet. På dette tidspunktet er det ansatt prosjektledere i alle kommuner og så godt som alle bydelene. Prosjektledere sitter hovedsakelig i en stilling hos kommuneadministrasjonen, for eksempel i avdeling for oppvekst og omsorg i Stavanger, pedagogisk psykologisk tjeneste i Bærum, og skole og barnehageavdeling i Skien. Imidlertid er ikke prosjektlederen alltid fra kommunalt nivå; i Trondheim utgjør prosjektledelsen en avdelingsleder fra en skole og en spesialpedagog fra en av de deltakende barnehagene.

I Oslo kommune er det ansatt en kommunal prosjektleder som har ansvaret for Språkløftet og Utviklingsprosjektet i sin helhet, i tillegg til skal det være ansatt lokale prosjektledere i hver av de fire deltakende bydelene. Imidlertid var det vanskelig å få besatt lokale prosjektlederstillinger i tre av bydelene, men to av disse er nå på plass. Styringsgruppen og den kommunale prosjektleder har spilt en viktig rolle i Oslo når det gjelder å koordinere og sikre fremdrift i prosjektet så langt, slik at bemanningsutfordringen har hatt begrenset skadeeffekt. På denne måten har prosjektet blitt implementert i størst mulig grad, samtidig som det er grunn til å forvente stor fremdrift etter ansettelsen av lokale prosjektledere. Det er en av de deltagende bydelene som fortsatt mangler lokal prosjektleder, og denne vil kommunal prosjektleder følge opp. Tromsø kommune kom også senere i gang med implementeringen grunnet mangel på kommunal prosjektleder, men denne er på dette tidspunkt ansatt og er i gang med å videreutvikle prosjektet når det gjelder lokal utforming ut i fra

prosjektbeskrivelse, sørge for kompetanseutvikling og sikre at alle relevante aktører er involvert.

I Trondheim og Bærum kommune har det vært et skifte av prosjektledere etter oppstart, men dette er ikke sett på som et problem på noe nivå i prosjektgjennomføringene i disse kommunene. Mange opplever at nye perspektiver er et viktig bidrag, for eksempel i Bærum hvor den nye prosjektlederen er tilknyttet PPT. Det anses som svært positivt at prosjektlederen dermed står utenfor barnehage og skole, og kommer med et annet perspektiv inn i prosjektet. I Trondheim har to personer som tidligere var deltakere i prosjektene nå gått inn i prosjektlederposisjon, ettersom begge de opprinnelige prosjektlederne gikk over i andre stillinger. Styringsgruppa i Trondheim anser dette som positivt, da de nåværende prosjektlederne kan ivareta praksisfokuset i sin ledelse av prosjektene. I tillegg innehar de nye prosjektlederne en annen type kompetanse enn de foregående prosjektlederne, noe som anses som spennende.

4.2.2 Styrings-, prosjekt-, arbeids- og referansegrupper

Styrings-, prosjekt-, arbeids- og referansegrupper spiller viktige roller i prosjektgjennomføringen. For det første bidrar de til samkjøring og koordinering av tiltak i prosjektene. For det andre bidrar de til å forankre prosjektet, både på kommunalt nivå og på utøvende nivå. Vi ser at de deltakende kommunene har valgt forskjellige måter å organisere disse gruppene på, samt at hvem som sitter i de forskjellige gruppene varierer.

En del kommuner har etablert styrings-/prosjekt- eller arbeidsgrupper hvor for eksempel pedagogiske ledere og lærere fra deltakende skoler sitter. Dette sikrer forankring av prosjektet også på et lavere nivå. Disse gruppene gir også innspill og forslag til styringsgruppen, som er bestemmende instans. Dermed gis også "grasrotta" innflytelse på retningen av prosjektet.

I nesten alle kommunene er sjef eller assisterende sjef for opplæringsavdelingen eller tilsvarende inkludert i styringsgruppen. Dermed forankres prosjektet også oppover i kommuneledelsen. Dette kan sikre at det er lav terskel for videreføring av positive erfaringer fra prosjektene, og kan føre til at det er lettere å utvide tiltakene ved å inkludere flere enheter i kommunene. Rambøll Management anser det som positivt at flere av kommunene har etablert styrings- og rapporteringsmekanismer som sikrer at den kommunale ledelsen blir informert om utviklingen og resultatene av deltakelsen i Språkløftet og Utviklingsprosjektet.

I Bærum er prosjektlederen for det kommunale prosjektet som skal sikre helhetlig opplæringsløp,²⁷ inkludert som styringsgruppeleder. Det sikrer samspill og synergi med øvrige tiltak i opplæringsystemet i kommunen. Styringsgruppelederen sitter også i styringsgruppen for helhetlig opplæringsløp, hvor også skolesjefen er medlem, og hvor Språkløftet er et fast tema.

---

²⁷ Helhetlig opplæringsløp – Bærum kommune. Lest 23.10.08

<https://www.baerum.kommune.no/Organisasjonen/Skoler/Helhetlig-opplaringslop/>

I Oslo kommune er også Utdanningsetaten (UDE) representert i styringsgruppen, noe som er nyttig med tanke på å etablere samarbeid mellom barnehager og skole. UDE sin tilstedeværelse er særlig viktig, siden de overtar ansvaret for Språkløftet når barna som er født i 2004 begynner på skolen.

Praksiseksempler

Organisering som bidrar til forankring; Bærum kommune

I Bærum kommune har Språkløftet og Utviklingsprosjektet både en prosjektgruppe og en styringsgruppe. I prosjektgruppen inngår inspektør fra skolen og faglige veiledere fra barnehagene, mens i styringsgruppen inngår rektor fra skolen og styrelse fra barnehagen, i tillegg til at prosjektlederen fra Bærumsprosjektet "Helhetlig opplæringsløp" sitter i styringsgruppen. Dette gjør at prosjektet forankres godt blant ledelsen i de deltakende enhetene samt i kommunen.

Om tilrettelegging for prosjekter; Skien kommune

I Skien har man opprettet en fast styringsgruppe som har ansvaret for alle prosjekter som er relatert til språkutvikling, hvor også helsestasjonen er inkludert. På denne måten har man en helhetlig kommunal forankring av prosjekter, og styringsgruppa har både høy kompetanse om temaet og oppdatert informasjon om viktige saker som dreier seg om prosjektene.

4.2.3 Samarbeid mellom kommunale enheter

Det er i kommunene en rekke forskjellige enheter som det kan være naturlig å inkludere i Språkløftet og Utviklingsprosjektet. Intensjonen med Språkløftet var at fokusbarn skulle velges ut på bakgrunn av kartlegging med Språk 4 ved helsestasjonen. Disse fokusbarna skulle deretter følges i fire år, to år i barnehage og to år i skole. Å følge fokusbarna skulle dermed bidra til at et annet av målene for prosjektet skulle nås – nemlig å sikre gode overganger mellom barnehage og skole. Imidlertid har ikke intensjonen om utvalg av fokusbarn blitt realisert i henhold til utlysningen fra Utdanningsdirektoratet, blant annet fordi helsestasjonene i enkelte kommuner er forsinket i kartleggingsarbeidet. I Fredrikstad, Skien og bydel Grorud er fokusbarn valgt på bakgrunn av kartlegging med Språk 4 på helsestasjon(e). I de andre kommunene er tilknytningen til helsestasjonen løsere, og dermed blir den tydelige koblingen mellom utvalg av fokusbarn og samarbeid mellom enheter borte, uten at det betyr at helsestasjonene og barnehagene ikke samarbeider. I Oslo er for eksempel Språkløftet knyttet tett opp mot satsninger på gratis kjernetid og tilbud om åpen barnehage, hvor helsestasjoner spiller en aktiv rolle. I Bærum har helsestasjonenes Språk 4-kartlegginger bekreftet at noen av, men ikke alle, fokusbarna har behov for ekstra språkstimulering. I Trondheim deltar helsestasjonen på månedlig møte på skolene og barnehagene, og helsestasjonen jobber aktivt med å finne barn som ikke

har barnehageplass. I Skedsmo er prosjektene i gang med å etablere bedre samarbeid med helsestasjonen, blant annet gjennom besøksdager for praksisutveksling.

Det er i prosjektkommunene store forskjeller i antall deltakende skoler og barnehager. Mens prosjektene i Skien bare omfatter to barnehager og én skole, omfatter Språkløftet i Fredrikstad hele 13 enheter (5 skoler og 8 barnehager), organisert i 5 nettverk. Det har i kommunene vært fokus på å involvere skoler og barnehager som har en naturlig tilknytning til hverandre, for eksempel ved at barna fra barnehagen i hovedsak sogner til de(n) skolen(e) som deltar i prosjektet. Dette er naturlig, da et av fokusområdene i Språkløftet og Utviklingsprosjektet er å arbeide med å bedre overgangen fra barnehage til skole. Det har vært noen problemer med å involvere de skolene dette gjelder, for eksempel har dette vært tilfelle i Stavanger, hvor barna fra en av de deltakende barnehagene sogner til en skole som ikke ønsket å delta i prosjektet. I Skedsmo kommune er det foreløpig kun en av de to skolene som deltar i prosjektet som er kommet i gang, den andre har på dette tidspunkt akkurat kommet med.

Det er iverksatt flere forskjellige tiltak for å bedre overgangen fra barnehage til skole. I de kommunene hvor dette har skjedd, tar man som regel tak i allerede eksisterende kommunale rutiner og bearbejder dem med sikte på at de skal bli bedre. I Bærum har de blant annet gjennomført en møte på skolen med foreldrene til minoritetsspråklige barn som skulle begynne på skolen etter sommeren, hvor personale fra barnehagen var tilstede i tillegg til rektor. Det ble hentet inn tolker som kunne oversette for de foreldrene som ikke forsto norsk. Både skolen og barnehagene ga tilbakemelding om at de var svært fornøyd med dette tiltaket, og prosjektleder rapporterte at det hadde vært stor interesse for tiltaket fra øvrige barnehager i kommunen. I Bærum har det også vært gjort forsøk med lesevenner, hvor barn fra barnehagene dro til skolen og ble lest for av fjerdeklasseelever. Også dette har det vært svært positive tilbakemeldinger på, og det har blitt bestemt å fortsette med lesevenner med én liten justering: at barna fra barnehagen ble lest for av tredjeklasseelever, som også ville bli faddere for barna når disse begynte på skolen neste sommer. Imidlertid var det ikke alle kommuner som hadde innført like konkrete tiltak som i Bærum. Rambøll Management gjorde seg flere erfaringer der samarbeid om overgangen fra barnehage til skole var manglende, eller i beste fall tilfeldig og avhengig av barnehagens og skolens allerede eksisterende rutiner.

Andre kommunale enheter som prosjektkommunene har knyttet seg opp mot er PPT og voksenopplæringscenter (for eksempel Fredrikstad Internasjonale skole).

Praksiseksempler

Om samarbeid barnehage og helsestasjon; Skedsmo kommune

I Skedsmo kommune er det arrangert besøksdag for helsesøstere i barnehagen som tiltak for økt forståelse og samarbeid. Dette tiltaket bidrar til innblikk i hverandres aktiviteter og daglige drift, samt lavere terskel for å ta kontakt med hverandre på tvers av institusjonene. Det vil arrangeres besøksdag for barnehagepersonalet på helsestasjon i løpet av vinteren.

Samarbeid for helhetlig prosjekt; Fredrikstad kommune

Fredrikstad kommune har i forbindelse med Språkløftet etablert samarbeid med flere eksterne institusjoner, hvilket gir prosjektet anledning til å gjennomføre en omfattende tiltakspakke. Ved å trekke inn Høgskolen i Østfold har prosjektet tilgang på kompetanse på flerspråklighet, og får hjelp til gjennomføring av Performance-analyse av fokusbarna. I tillegg gir samarbeidet med Fredrikstad internasjonale skole anledning til å tilby voksenopplæring til de av fokusbarnas mødre som har behov for det. Prosjektet har også involvert virksomheten Jonas, kommunens instans for tilrettelagte og spesialpedagogiske tiltak for barn i barnehagen.

Samarbeid med helsestasjonen; Skien kommune

I Skien kommune er helsestasjonen representert i styringsgruppa. Denne styringsgruppa har for øvrig styring på alle prosjekter i kommunen som dreier seg om språkstimulering og språkutvikling. Når man i Skien skulle gjennomføre utvalg av fokusbarn til prosjektene, ba prosjektleder helsestasjonen gjennomføre målrettet Språk 4-kartlegging av barna som gikk i barnehagene som deltar i Språkløftet. Dette ble gjort, og resultatet var at 14 fokusbarn nå får språkstimulering.

4.2.4 Utvalg av målgruppe

Språkløftet hører som tidligere nevnt under tiltak 2 i strategiplanen "Likeverdig opplæring i praksis 2007-2009". Målgruppen for Språkløftet spesifiseres her, som i utlysningen fra Utdanningsdirektoratet, til å være et utvalg barn som utpeker seg for oppfølging etter språkkartlegging ved 4-års kontroll på helsestasjonen. Fokusbarna skal følges over 4 år, herunder to år i barnehage og to år i skole. Dette for å sikre at man kan følge en utvikling over tid. Imidlertid har det vist seg at i flere kommuner og bydeler er 4-års-kontrollen ved helsestasjonen er forsinket, slik at fokusbarn har blitt definert gjennom kartlegginger barnehagene selv har gjennomført, hvilken skole barna skal begynne ved, og på bakgrunn av foresattes samtykke.

Vi ser at det er store forskjeller mellom kommunene når det gjelder valg av "fokusbarn", og bakgrunnen for utvalg av fokusbarn. Dette henger tett sammen med den

språkstimuleringsmetodikken og strukturen som er valgt. I Stavanger, hvor man satser på generell, systematisk språkstimulering av alle barn i fire- og femårs alderen, er det naturlig å involvere alle barna som befinner seg innenfor dette aldersspennet, noe som igjen fører til en relativt stor og omfattende målgruppe for prosjektet lokalt. Andre kommuner har smalere definisjoner av hvem som skal inkluderes som fokusbarn, mens det i kommuner som Bærum, hvor det er satset på språkrom og grupper på 2-3 barn, er naturlig å fokusere på barn hvor det etter kartlegging (Bo Ege) er tydelig at det er behov for språkstimuleringstiltak. I Bærum kommune har man forsøkt å bruke Bo Ege-kartlegging i både barnehage og skole. Dette er derimot omstridt, da man ved skolen ikke er fornøyd med dette kartleggingsverktøyet. Man mener at det ikke er egnet for bruk i skolen. Dette peker på en ytterligere utfordring i kartleggingsprosessen: at man ikke klarer å finne kartleggingsverktøy som både egner seg for å kartlegge flerspråklige barn, og samtidig egner seg for å kartlegge barn både i barnehage og skole.

I de første implementeringsfasene ble mangel på stabilitet blant fokusbarna nevnt blant hovedutfordringene. Dette dreide seg hovedsakelig om høy grad av mobilitet. Med høy grad av mobilitet menes her at barna flyttet mye sammen med sin familie. Rekruttering av fokusbarn ble dermed vanskelig, ettersom det var usikkerhet omkring hvilken skole barnet skulle begynne på som følge av mulige flytteplaner. Dette førte i begynnelsen av prosjektimplementeringen til noen vansker i forbindelse med rekruttering av fokusbarn, mens det videre i implementeringen har ført til utfordringer med tanke på frafall i antall fokusbarn. Spesielt i Oslo og i Skedsmo kommune har dette vært et problem. Denne utfordringen har kommunene valgt å møte ved å innlemme ekstra skoler eller barnehager i prosjektet, slik at det har vært mulig å rekruttere nye fokusbarn. For eksempel er det hentet inn en ekstra barnehage i bydel Alna, mens i Skedsmo omfatter Språkløftet en ekstra skole.

En annen dimensjon i utfordringen om manglende stabilitet i målgruppen var at enkelte kommuner trakk frem at fokusbarna til tider ble levert sent i barnehagen, slik at de ofte gikk glipp av de formelle språkstimuleringsstundene. Det ble også nevnt av det var en tendens til at disse hadde lenger ferier og dermed var til stede i kortere perioder av barnehageåret. Dette er ikke blitt nevnt som et problem i den videre delen av implementeringen, det er derfor mulig å anta at denne utfordringen kun ble diskutert i den innledende fasen, uten at den dermed betraktes som et gjennomgående problem for implementeringen av Språkløftet. Det er også rapportert positive erfaringer med at det har blitt bedre oppmøte blant fokusbarna etter at foreldrene ble kjent med at barna var del av et prosjekt rettet mot en bedret språkutvikling, med andre ord at de skulle "lære" fremfor å "leke" i barnehagen.

Praksiseksempel

Utvalg av fokusbarn

Bydel Grorud i Oslo kommune, Skien kommune og Fredrikstad kommune har valgt ut fokusbarn etter intensjonen om å at disse skulle identifiseres gjennom Språk 4-kartlegging ved helsestasjon. I bydel Grorud gjennomføres Språk 4-kartleggingen når barna har fylt fire år. I Skien har prosjektleder i samarbeid med helsesøster sørget for at Språk 4-kartleggingen ble gjort i god tid før barna som sognet til Språkløftbarnehagene skulle begynne med språkstimuleringstiltakene i prosjektene. Dette har medført at fokusbarna har blitt valgt ut etter intensjonen i Språkløftet. I Fredrikstad kommune har helsestasjonene tatt inn minoritetsspråklige barn og kartlagt disse med Språk 4 for å identifisere fokusbarn til prosjektet. De av barna som ikke hadde barnehageplass har deretter fått plass i vanlig barnehage, eller fått tilrettelagt for deres deltakelse i åpne barnehager - helt etter intensjonen med Språkløftet.

4.3 Sammendrag

Rambøll Management har sett på organiseringen og utviklingen av prosjektene i de ni deltakende kommunene. I denne prosessen har vi identifisert både eksterne og interne rammebetingelser for gjennomføringen av prosjektene. Mens de eksterne rammebetingelsene er noe som kommunene i mindre grad kan influere, så som finansiering, krav til prosjektene i prosjektutlysningen, og deltakelse av eksterne aktører, er interne rammebetingelser innsatsfaktorer som kommunene selv har mer innflytelse over, så som prosjektledelse, samarbeid mellom kommunale enheter og utvalg av målgruppe.

Når det gjelder de eksterne rammebetingelsene, har vi sett at det er en viss uoverensstemmelse mellom prosjektmålene slik de er uttalt i prosjektutlysningen og det som er igangsatt i kommunene. Det gjelder valg av fokusbarn i Språkløftet. Vi så også at kommunene har mottatt mellom kr 300 000 og 1 000 000 i støtte fra Utdanningsdirektoratet til gjennomføring av prosjektene, og at dette som regel suppleres av kommunale midler.

De interne rammebetingelsene er elementer kommunene selv i større grad kan endre og kontrollere. Vi har funnet at det er et spenn i antall deltakende enheter i de enkelte prosjektene, alt fra 3 til 13 deltakende barnehager og skoler. I tillegg til barnehager og skoler er også helsestasjoner samt PPT involvert i flere av kommunene. Det varierer hvorvidt prosjektleder sitter på kommunalt eller enhetsnivå, det vanligste er imidlertid at prosjektleder er ansatt i kommuneadministrasjonen. Det er i alle kommunene etablert styringsgruppe eller tilsvarende, og ofte inkluderer denne leder av for eksempel oppvekst- eller skoleavdelingen i kommunen. Dermed bidrar disse gruppene til å forankre prosjektet på kommunalt nivå. Styrings- og prosjektgrupper inkluderer som regel også medlemmer fra enhetsnivå, hvilket sikrer lokal forankring

av prosjektene. Flere av prosjektene har knyttet seg til eksterne samarbeidspartnere, som for eksempel høghskoler. Det varierer veldig fra kommune til kommune hvor stort fokus de har hatt på samarbeid mellom barnehage og skole. I tre av fem kommuner Rambøll Management har besøkt har man arbeidet med enten å utvikle nye rutiner for samarbeid, eller arbeidet med å videreutvikle eksisterende rutiner for dette samarbeidet. Bare tre steder har de valgt målgruppebarn på bakgrunn av Språk 4-kartleggingen som blir gjort på helsestasjonen. De øvrige kommunene har basert seg på kartlegginger gjennomført i barnehagen for å identifisere målgruppebarn, eller har definert hele årstrinn i barnehager og skoler som målgruppe.

5. Modell for språkopplæring

I dette kapitlet vil vi se nærmere på Språkløftet og Utviklingsprosjektet som modellutprøvinger. Evalueringen Rambøll Management gjennomfører skal vurdere modellene ut i fra om de bidrar til å fremme tilpasset opplæring i et inkluderende læringsmiljø, økt og kvalitativt bedre læringsutbytte og sosial utjevning. Vi vil i dette kapitlet trekke fram hvilke elementer som må være til stede for at man skal kunne si at det er innført en modell for språkopplæring. Disse elementene utdypes og eksemplifiseres ved hjelp av beskrivelser av praksis i kommunene. Som nevnt tidligere, er det ikke slik at kommunene ikke gjennomfører aktiviteter som kan defineres innenfor rammene av en modell for språkopplæring. Utfordringen ligger i at i de kommunene Rambøll Management har besøkt, ser vi ikke ut til å finne en systematisk tilnærming til å løse prosjektene som en modellutprøving, i henhold til utlysningen fra Utdanningsdirektoratet.

De elementer vi mener inngår i en modell for språkopplæring er at det skal være: teoretisk forankring, gjennomgående mål for satsingen, fokusert valg av språkstimulerings tiltak, foreldresamarbeid, etablering av samarbeid mellom relevante aktører, kompetanseutvikling og egevaluering. Kapitlets struktur gjenspeiler elementene i modellen.

Sentralt for å innføre en modell for språkutvikling, er tilknytning til et eksternt kompetansesenter: et universitets- eller høyskolemiljø. Denne tilknytningen vil bidra til å sikre alle elementene som er nevnt som nødvendige for at vi skal kunne kalle tiltaket en modell for språkutvikling. Vi vil derfor komme tilbake til kompetansetilknøyning i flere av underkapitlene nedover.

Etableringen og utprøvingen av modeller er overlatt til kommunene. Utover å fastslå at de skal prøve ut ulike modeller, presiserer ikke Utdanningsdirektoratet ytterligere hvordan. Følgelig har de deltagende kommunene tolket dette på ulike måter, og kommunene Rambøll Management har besøkt har ikke fokus på Språkløftet og Utviklingsprosjektet som modellutprøvinger. Heller ikke i malen for prosjektsøknader²⁸ (og dermed ikke i de utfylte/ godkjente prosjektsøknadene), legges det til rette for en beskrivelse av kommunenes forståelse av modellutprøving gjennom for eksempel en egen rubrikk for modellutprøving.

Som vist i kapittel 1.2 *Evalueringens fokus og formål* er det i evalueringens oppdrag lagt stor vekt på at tiltakene Språkløftet og Utviklingsprosjektet er modellutprøvinger. I det følgende vil vi se nærmere på hva en modellutprøving innebærer, gjennom å se på hvilke elementer modellene som skal prøves ut bør bestå av.

---

²⁸ Se vedlegg 7.3

5.1 Utvikling av modeller

I prosjektutlysningen er modellutprøving nærmere beskrevet. For Språkløftet er modellutprøving beskrevet slik: "Deltakende kommuner utvikler og prøver ut **ulike lokale tiltak** begrunnet i funn ved kartlegging av barn på 4-årskontrollen på helsestasjon (Språk 4) og lokal kontekst." Sentrale elementer og mønstre i denne praksisen er ønsket dokumentert. For Utviklingsprosjektet beskrives det i utlysningen som nye modeller for organisering av skoledagen, nye metoder i opplæringen og kompetanseutvikling²⁹.

Vi oppfatter at en modell for opplæring skal inkludere følgende elementer, som bør gi hverandre gjensidig positiv påvirkning.

- En teoretisk forankring begrunnet i aktuell forskning og gjeldende pedagogisk teori
- Gjennomgående mål for satsingen
- Fokuseret valg av språkstimuleringstiltak som tar hensyn til barna/ elevene som skal delta i språkstimuleringen
- Foreldresamarbeid
- Etablering av samarbeid mellom relevante aktører for barnets/ elevens utvikling (samarbeid mellom barnehage og skole, helsestasjon, PPT, og lignende)
- Tilknytning til kompetansesenter og sikring av nødvendig kompetanseutvikling for involverte parter i tiltakskjeden rettet mot barnets/ elevens utvikling
- Systematisk egevaluering

Et eksempel på en dokumentert modell for språkstimulering fant Rambøll Management hos Drammen Kommunes Prosjekt for bedre språkopplæring i barnehage (2003-2006)³⁰. Denne modellskissen viser ikke om de har et system for egevaluering, men eller er elementene på plass. Modellen er skjematisk framstilt i figur 5-1.

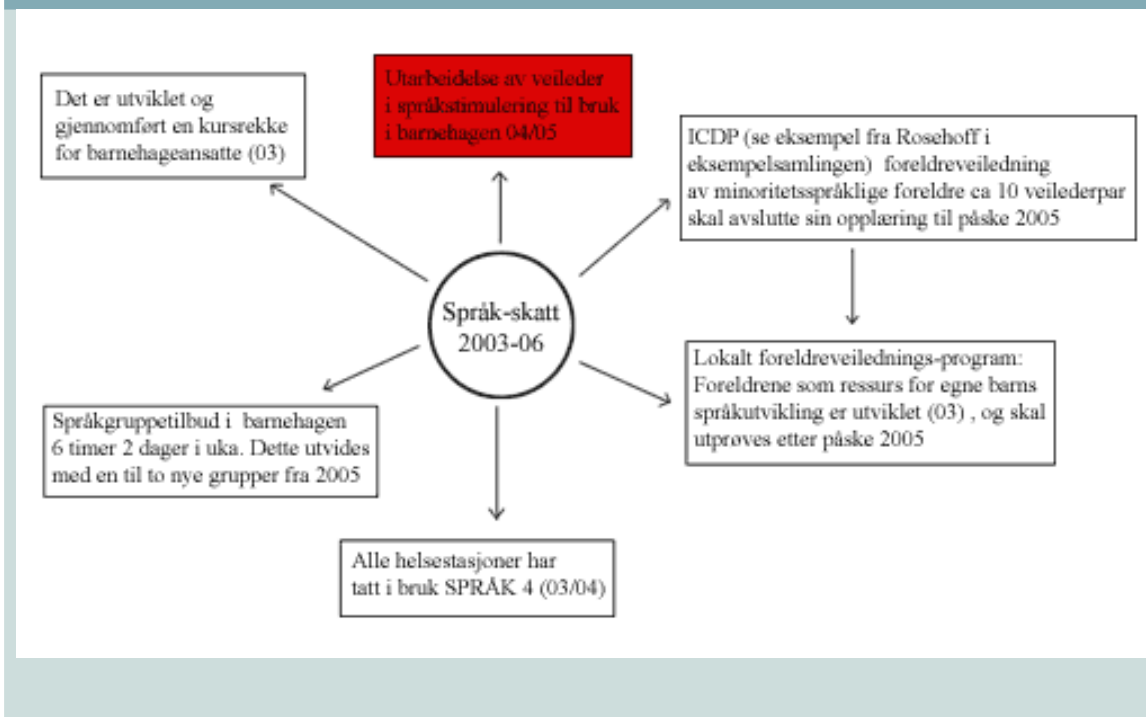
²⁹ Se tabell 1-1 og vedlegg 7.3

³⁰ Modellen er hentet fra:

http://www.skolenettet.no/moduler/templates/Module_Article.aspx?id=22722&epslanguage=N
[O](#)

Figur 5-1

Eksempel på modell

Vi ser av den skjematiske framstillingen at elementene som er sentrale for å innføre en modell for språkopplæring er på plass. Her er en helhetlig tiltakspakke beskrevet, med veiledning og kompetanseheving inkludert som en del av arbeidet. Det skal utarbeides et veiledningshefte som kan hjelpe andre som skal gjennomføre tiltakene senere, og det er etablert en visjon om at alle helsestasjoner skal ta i bruk Språk 4.

For å sikre måloppnåelse i prosjektene som evalueres i denne delrapporten, må det sikres modeller for organisering og språkopplæring som gir effekt i form av det overordnede målet om bedre språkutvikling og læringsresultater for barn og elever. En etablert modell bør ut i fra de gitte målsetningene for Språkløftet og Utviklingsprosjektet innebefatte lokale mål, verktøy og virkemidler for å nå målene, etablering av samarbeid mellom relevante aktører, og en kontinuerlig kompetanseutvikling og egevaluering. Det er av relevans å se på om de i kommunene har et bevisst forhold til hvilke elementer en modell for språkopplæring bør inneholde, og om de har knyttet til seg tilstrekkelig kompetanse.

Utviklingsprosjektet skal i henhold til utlysningen prøve ut nye modeller for organisering av skoledagen, nye metoder i opplæringen og gi kompetanseutvikling til de ansatte. I både Bærum og Trondheim kommune gjennomfører man temabasert undervisning for et helt trinn på skolen. Elevene som får tilbud om ekstra språkstimulering forberedes i liten gruppe, slik at de får bedre forutsetninger for å delta i stor gruppe.

Dette er et eksempel på hvordan man organiserer skoledagen for å gi barna et bedre tilbud.

Som en oppsummering mener vi at en modell for opplæring har fokus på tiltaks-skjeder rettet mot den enkelte elev/ det enkelte barn, og samarbeid mellom aktører som er relevante for barnets utvikling (med det menes alt fra foreldre og familie til helsestasjon, PPT, og andre instanser som berører barnet). En slik forståelse av modellbegrepet er bred. I det videre vil vi redegjøre for de enkelte elementene i innføring av en språkmodell, og bruke eksempler fra casestudiene.

5.2 Teoretisk forankring for modellen

Den teoretiske forankringen som ligger til grunn for modellutprøvingen er av betydning på flere måter. Den har innvirkning på hvordan det tenkes rundt og jobbes med språkstimulering i barnehager og på skoler, og hvilke språkstimuleringsmetoder som velges og begrunnelsen for valg av disse. I forbindelse med etablering av samarbeid mellom relevante aktører har den teoretiske forankringen betydning for å skape felles forståelse, og således bidra til et bedre samarbeid og skape helhet og kontinuitet for det arbeidet som gjøres. Relevant forskning bør ligge til grunn for språket som velges, og det er viktig at empirien forskningen baserer seg på samsvarer med den virkeligheten språkmodellen skal innføres i. Sekundært bør også modellen være forankret i formelle styringsdokumenter som ligger til grunn for barnehage og skole, stortingsmeldinger og andre utdanningspolitiske dokumenter.

Til grunn for Språkløftet og Utviklingsprosjektet ligger det på et overordnet nivå et såkalt helhetlig læringssyn, med fokus på at tidlig innsats er nødvendig for å skape gode læringsmuligheter senere. Det er en felles forståelse om at et godt utviklet ordforråd i barnehagealder vil bidra til et bedre læringsutbytte i skolen. Denne sammenhengen mellom tidlige språklige erfaringer og senere læringsbetingelser er blant annet dokumentert i en kunnskapsoversikt fra 2005 ³¹, og er i tråd med dagens syn på den betydning tidlig innsats har for resten av utdanningsløpet.

I Stortingsmelding 23 (2007-2008) fremheves det for eksempel at minoritetsspråklige barn og unge er en ressurs med sin flerspråklighet, samtidig som de har en ekstra utfordring ettersom språket i barnehage og skole er et annet enn hjemmespråket ³². Det finnes mye forskning som underbygger at det er lettere å lære andre språk dersom man har et velutviklet morsmål, likeledes utvikles morsmålet når man lærer andre språk. Denne tanken bygger på en forståelse om at språkene bygges på et felles fundament bestående av kunnskap om omverdenen, begreper, følelser og lignende ³³. Dette er et relativt godt fundert teoretisk ståsted i dag ³⁴. Et annet element i dette gjensidige avhengighetsforholdet mellom morsmål og andre språk er at morsmålet har verdi i seg selv. Omgivelsenes respons på språket er av betydning for utvikling av identitet, tenkning, kommunikasjonsevner og lærelyst. Morsmålet er

---

³¹ Aukrust (2005): Tidlig språkstimulering og livslang læring – en kunnskapsoversikt

³² St.meld. 23 (2007-2008): Språk bygger broer

³³ Bråthen (1996): Vygotsky i pedagogikken

³⁴ Cummins (1980): The entry and exit fallacy in bilingual education

derfor av stor verdi og betydning i seg selv, ikke bare som et virkemiddel for å lære bedre norsk.

På dette tidspunktet i evalueringen ser det ut til å være en gjennomgående felles forståelse av at morsmål er viktig for barnets totale språklige utvikling. Rambøll Management har imidlertid ikke funnet konkrete målsettinger for tiltakene i kommunene om at barn/ elever skal utvikle tospråklighet. Flere prosjektledere peker på at det er en utfordring å finne kvalifisert tospråklig personale, og at det ikke fra før er tilgang på tospråklig personale som dekker morsmålet til alle fokusbarna. Foreldrene fremheves av alle som en viktig ressurs når det gjelder stimulering av barnet/ elevens morsmål, uten at det nødvendigvis presiseres hvorfor foresatte er en ressurs.

Praksiseksempel – teoretisk forankring

Stavanger kommune

I Stavanger kommune har man forankret prosjektet i Vygotskys teori om sosiokulturell læring, som går ut på at all intellektuell utvikling og tenkning har utgangspunkt i sosial aktivitet og kognitiv utvikling henger nært sammen med språklig utvikling.

Det er flere av prosjektene som gir uttrykk for at denne teorien ligger til grunn for arbeidet med språk i barnehage og skole.

Det er ikke å forvente at man i alle kommuner besitter den nødvendige kompetansen for å sikre et solid teoretisk fundament for en modellutprøving. For å etablere denne teoretiske forankringen er samarbeid med ekstern kompetanse i form av kompetansesentre, universitets- og høyskolemiljøer av stor betydning. De kan sikre oppdatert teori og forskning som kan brukes som utgangspunkt for å best mulig sikre helheten i modellene, at tiltakene innenfor modellen har ønskede output, og at man på sikt vil realisere ønskete effekter. Kompetanseutvikling av ansatte som skal delta i gjennomføringen av modellutprøvingen blir et sentralt ledd.

5.3 Kompetanseutvikling

For å sikre felles forankring og gjennomføring av modellutprøvingen er det sentralt at det gjennomføres kompetanseheving av ansatte. Med kompetanseheving mener vi ikke sporadiske og enkeltstående kompetansehevingstiltak, men systematiske tiltak som hever ansattes kompetanse over tid i takt med utviklingen av modellutprøvingen. Denne formen for kompetanseheving er best ivaretatt i samarbeid med et kompetansesenter, universitets- eller høyskolemiljø. Likevel må er det prosjektleders ansvar å påse at kompetansehevingen har en retning og er i samsvar med den praksis som utvikler seg i prosjektene.

For personalet i dagens barnehager og skoler er det nødvendig for å møte de komplekse utfordringer og muligheter som oppstår som følge dagens flerkulturelle samfunn, og den sammensatte barne- og elevgruppe som utdanningsinstitusjonene skal

tilby en best mulig tilpasset opplæring. Dersom et helhetlig opplæringsløp skal realiseres i praksis, må personalet i barnehage og skoler kontinuerlig oppdateres på relevant kunnskap slik at de utvikler et bredt og sammenhengende repertoar å ta i bruk i opplæringen av barn og elever.

I oppstarten av prosjekter som Språkløftet og Utviklingsprosjektet kan man tenke seg at kompetanseheving på sentrale områder som for eksempel flerkulturalitet, tospråklighet eller språkstimuleringsmetoder kan være nyttig. Rambøll mener en kartlegging av kompetanseområder hos personalegruppen er svært relevant, og at det med bakgrunn i en slik kartlegging må sikres tilbud om kompetanseheving til flest mulig av de ansatte. Også med tanke på personalets motivasjon for å gjennomføre prosjektet er det av betydning at de får tilgang på ny og relevant kunnskap som kan bli en del av deres totale kompetanse. For å etablere en modell som er bæredyktig og godt forankret er tilhørende kompetanseheving av avgjørende betydning.

Med tanke på at Språkløftet er et tiltak som skal fremme samarbeid mellom ulike kommunale instanser for å fremme barns og elevers språkutvikling, samt bedre overgangen mellom barnehage og skole, er det sannsynligvis hensiktsmessig å gjennomføre kompetansehevingstiltak hvor det er deltagere fra alle involverte parter. Dette vil bidra til å fremme felles forankring på tvers av enheter, lavere terskel for å initiere samarbeid grunnet bedre kjennskap til hverandre, samt økt felles forståelse for hverandres arbeidsmåter og at de ansatte ser sammenheng mellom arbeidet som blir gjort i de ulike enhetene. Særlig viktig er det at de ulike enhetene har kompetanse om hverandres kartleggingsmetoder og hva som ligger til grunn for disse, da det utveksles informasjon mellom for eksempel barnehage og skole ved overgangen til barna, mellom helsestasjon og barnehage etter Språk 4-kartlegging, osv. For å sikre riktig bruk av informasjonen som overleveres, er det nødvendig at de som mottar informasjon forstår den slik den er intendert.

Praksiseksempler – kompetanseheving

Skedsmo kommune

Et utvalg av barnehagepersonal fra Skedsmo kommune har dratt på studietur til Danmark og besøkt barnehager for å hente inspirasjon og utveksle erfaring omkring arbeid med språkstimulering.

Stavanger kommune

All personale fra de deltakende barnehagene og skolene som er involvert i prosjektet har fått tilbud om å delta på kurs om holdninger til arbeid med minoritetsspråklige barn og foreldre. Videre skal det holdes kurs i lek og lekens betydning for sosial utvikling, språkstimulering og språkutvikling samt observasjon og kartlegging. Disse holdes av både interne og eksterne foredragsholdere.

Kompetanseheving er sett på som sentralt av prosjektlederne og av de ansatte som deltar i prosjektene. Denne har skjedd i form av kurs og seminarer med både interne og eksterne forelesere, erfaringsutveksling på tvers av enheter både i kommunene og mellom kommuner, felles planleggingsdager for skoler og barnehager og lignende. Rambøll Management har imidlertid ikke avdekket et systematisk perspektiv på kompetanseheving i takt med utviklingen av modellutprøvingen og språkstimuleringen som foregår i barnehagen. Vi kan dermed ikke si at det er innført systematisk kompetanseheving slik en modell for språklæring vil kreve.

5.4 Mål

Forventede resultater av Språkløftet og Utviklingsprosjektet er, slik Rambøll Management har forstått bestillingen til kommunene, at det skal bli bedre språkstimulering i barnehage og skoler, det skal etableres et helhetlig opplæringsløp i kommunene og det skal forekomme bedre språkstimulering i hjemmet. De langsiktige effektene av tiltaket vil dermed være bedre språkkompetanse hos barn og foreldre, barn får bedre læringsresultater i skolen, barna skal få bedre sosial kompetanse, og det skal forekomme en sosial utjevning.

Med utgangspunkt i denne bestillingen utarbeides det lokale mål for prosjektene. Disse må stå i samsvar med hverandre, og være uttrykt og formulert i sammenheng med konkrete tiltak, slik at det i størst mulig grad er mulig å sikre at målene blir nådd. På denne måten vil det skapes en felles visjon for de ulike prosjektdeltakerne lokalt, noe som er av stor betydning for at en modell for språkopplæring forankres som helhet i kommunen generelt, og ved den enkelte enhet spesielt.

Praksiseksempel - mål

Trondheim kommune

Trondheim kommune har som mål for prosjektet at ingen minoritetsspråklige barn skal være under kritisk grense på kartleggingsprøve på 2. trinn våren 2011. Videre skal alle barn som har deltatt i prosjektene ha 20 % høyere lesehastighet i forhold til dagens resultater. I tillegg skal tiltakene føre til bedre norskferdigheter hos kurdiske mødre i området.

Rambøll Management har avdekket at det oppleves uklarheter knyttet til målene med Språkløftet og Utviklingsprosjektet i kommunene. Særlig med tanke på at det skal gjennomføres en modellutprøving, og resultater og effekter av denne. I tillegg har vi avdekket at bevisstheten knyttet til målene for prosjektet er sterkere i arbeids- og styringsgruppene i prosjektene enn de er i enhetene for øvrig. En prosess av bevisstgjøring i kommunene knyttet til hvilke forventinger det er fra Utdanningsdirektoratet, og deretter en prosess for å forankre målsettingen med prosjektene bredt i enhetene kan være hensiktsmessig.

5.5 Valg av språkstimuleringstiltak

Språkstimuleringstiltak dreier seg om de verktøy og virkemidler som velges og benyttes til språkstimulering. Disse bør være valgt bevisst ut i fra behovene til målgruppen. Verktøy og virkemidler i denne sammenhengen kan for eksempel være språkkartleggingsverktøy og ulike språkstimuleringsmetoder. Andre sider ved tiltakene er innkjøp av materiell, organisering av selve språkstimuleringen, formell og uformell læring, og lignende.

For at tiltakene skal ha effekt, må utvalgte verktøy og virkemidler være kjent for pedagogisk personale og andre som er direkte involvert i språkstimuleringen. På den måten blir de gjenstand for gjennomgående aktivitet i enhetene. Hva angår overgang mellom barnehage og skole, er det flere av kommunene som nå tenker at overføring av informasjon fra barnehage til skole vil gi et bedre grunnlag for læreren å møte eleven og dens foresatte på. Denne informasjonsoverføringen er i stor grad tenkt gjennom felles møter med lærer, elev, foresatte og barnehagepedagog. At informasjon om barnet samles i en mappe som også skal inneholde annen relevant dokumentasjon som er valgt ut i samråd med lærer går også igjen som en aktuell måte å gjøre overgangen bedre for det enkelte barn.

Kartleggingsverktøy

I arbeidet med en systematisk språkstimulering som er tilpasset det enkelte barn, har kartlegging av barns språk blitt en del av barnehagepraksisen i flere kommuner³⁵. Det er ulike kartleggingsverktøy i bruk, men hensikten er i stor grad den samme; det dreier seg om å kartlegge det enkelte barns språkutvikling, avdekke mangler ved denne, og deretter tilby en mer tilpasset og systematisert språkstimulering. Når det gjelder kartlegging av minoritetsspråklige barn, er det særskilte utfordringer knyttet til å kartlegging av språk. Utfordringene dreier seg i stor grad om at tilgjengelige språkkartleggingsverktøy i all hovedsak er beregnet på enspråklige barn. Dette skaper problemer, i og med at barn med flere språk ikke nødvendigvis følger aldersadekvat språkutvikling (uten at det nødvendigvis betyr at det er grunn til bekymring for deres språkutvikling)³⁶. En annen utfordring er at man må vite noe om språkutvikling på alle barnets språk for å vite noe om den totale språkutviklingen, noe som innebærer at kartlegging av norskspråket uansett gir et utilstrekkelig bilde av de totale språkferdighetene til to- eller flerspråklige barn.

I forbindelse med Språkløftet har det i flere kommuner blitt brukt mye tid på å sette seg inn i og å velge ut kartleggingsverktøy. Flere steder har det blitt brukt midler for å kjøpe inn nye kartleggingsverktøy, uten at dette samsvarer med en bestilling fra Utdanningsdirektoratet. Det har blitt viet mye tid og energi på å sette seg inn i språkkartleggingsverktøy, og ikke minst pågår det viktige refleksjoner rundt språkkartleggingsverktøy som kan bidra til at kartleggingene og resultatene av disse brukes på en gjennomtenkt og mer hensiktsmessig måte. I de fleste kommuner bruker de ikke ett kartleggingsverktøy alene, men supplerer med bruk av flere. Dette er begrunnet i

---

³⁵ Rambøll Management (2008): Kartlegging av språkstimulering og språkkartlegging i kommunene

³⁶ Valvatne og Sandvik (2007): Barn, språk og kultur

et ønske om å danne et mest mulig helhetlig bilde av barnas språkkompetanse og språkutvikling. Kompetanse på det enkelte kartleggingsverktøy er en nødvendig betingelse for å benytte det til kartlegging av språk, samtidig som betydningen av observasjoner av mer uformell karakter om hvordan språket brukes i hverdagen bør være en del av det totale bildet kartleggingen er ment å gi.

Resultatene av kartleggingene er gjennomgående tenkt å danne bakgrunn for språkstimuleringen, herunder blant annet valg av språkstimuleringsmetoder og tilpasning av disse ut i fra kartlagte behov og dokumentert fremgang. Bruk av kartleggingsverktøy kan ha positiv effekt, og skaper bevisstgjøring blant personalet med tanke på hva de skal ha fokus på. Kartlegging kan også avdekke tilfeller der barn har godt overflatespråk og dårlig begrepsforståelse. Under casebesøkene opplevde Rambøll Management flere ganger å bli fortalt at dette hadde skjedd.

Kartleggingsverktøyene er også mange steder tenkt å brukes til å måle barns utvikling over tid, og på den måten også kunne måle resultater av Språkløftet og Utviklingsprosjektet.

Praksiseksempel

Bydel Alna Oslo kommune

I bydel Alna kartlegges alle barn med TRAS. "Ord som gror" brukes som supplerende kartleggingsverktøy. Videre har bydelen kjøpt inn båndopptagere som brukes til å spille inn samtaler pedagogisk leder har med fokusbarn rundt et bilde av en kjent situasjon. Denne samtalen analyseres av språkpedagog og fagleder og brukes til å følge opp og kartlegge det enkelte fokusbarn sin språkutvikling

Uavhengig av hvilke erfaringer kommunene gjør seg med kartleggingene som nå foregår, er det i prosjektene Språkløftet og Utviklingsprosjektet viktig å påpeke at kartleggingen er ressurskrevende, og utenfor bestillingen fra Utdanningsdirektoratet. I det perspektivet er ikke prioritering av ressurser til kartlegging hensiktsmessig, hvis det går på bekostning av faktisk språkstimulering av barna og elevene. På den andre siden har barnehagene og skolene nå innført større grad av rutinemessig kartlegging som del av satsingen på språkstimulering, og det er rimelig å anta at denne kartleggingen vil videreføres etter at prosjektene er over. Dermed er det slik at prosjektene har bidratt til innføring av nye rutiner, og mange vil mene at kartlegging er en viktig del av arbeidet som gjøres for å tilrettelegge opplæringen for barna og elevene.

Språkstimuleringsmetoder

Soria Moria- erklæringen, Stortingsmelding nr. 16 (2006-2007) ... og ingen sto igjen. og strategiplanen *Likeverdige opplæring i praksis!* (2007-2009), fremhever god språklæring som nøkkelen for minoritetsspråklige barn til å lykkes og delta i utdanning og arbeidsliv. De språkstimuleringsmetoder som velges i barnehage og skole er derfor

av stor betydning for å realisere sentrale mål for utdanning og opplæring. Vi ser at et fokusområde i alle prosjektkommunene er at de ønsker å bedre språkutviklingen til minoritetsspråklige barn. Både i barnehager og skoler er det lang tradisjon for å arbeide med språkstimulering, og dette er således ikke nytt som følge av etableringen av språkmodeller.

Gjennomgående for de ulike kommunene/ bydelene og barnehage og skole er at det er sentralt å arbeide med konkrete i språkstimuleringen. Denne måten å arbeide på er forankret i teori om at læring av språk, i seg selv og som utgangspunkt for læring generelt, best foregår i overgangen fra det kjente til det mer ukjente, fra det konkrete til det mer abstrakte³⁷. Videre er det et gjennomgående syn at sosiale samspill mellom barn og voksne er viktig for barnets språkutvikling. Denne tanken er forankret i en sosiokulturell læringsteori om at det forgår mye sosial og språklig læring gjennom relasjoner med jevnaldrende og mer kompetente andre³⁸. Dette kommer til uttrykk ved at barn og elever får språkstimulering i mindre grupper, og at personalet er mer bevisst på å bruke de uformelle hverdagssituasjonene til språkstimulering.

Det er variasjoner når det gjelder om det i kommunene er satt i gang "nye" måter å språkstimulere på eller ikke. Dette er også avhengig av hvordan bestillingen om å etablere språkmodeller er tolket. Mange av kommunene har kjøpt inn nytt språkstimulerende materiell til både deltakende barnehager og skoler. Valg av språkstimulerings tiltak som er satt i gang i den enkelte kommune/ bydel og institusjon er i stor grad basert på måter å jobbe på som var i gang fra tidligere og som erfaringsmessig har vist seg å være hensiktsmessige ut i fra lokale behov og den enkelte barnegruppe. Ansvar for språkstimuleringen som sådan er gjennomgående overlatt til de pedagogiske ledere i barnehagen og det øvrige fagutdannede personalet, som er de som kjenner barnegruppen og det enkelte fokusbarn best.

Praksiseksempler – språkstimuleringsmetoder

Pedagogisk opplegg; Stavanger kommune

I Stavanger kommune bygger prosjektet på Jørgen Frost sitt pedagogiske opplegg for språklig bevissthet. Struktur, kontinuitet, gjenkjennelse, forutsigbarhet og trygghet vektlegges. Det er kjøpt inn materiell til barnehage og skole som skal tilpasses nivåene. Å styrke språket er et viktig redskap for barnets sosiale kompetanse. På basis av dette har deltakende enheter i Stavanger kommune forpliktet seg til å gjennomføre 20 sammenhengende minutter med språkstimulering hver dag, uavhengig av hvorvidt barna har dårlige kartleggingsresultater eller ikke. Dette kan gis i form av arbeid med rim og regler, språkleker og lesing av eventyr med tilhørende bruk av konkrete. De deltakende enheten har forpliktet seg til å utarbeide månedsplaner for

³⁷ Bruner (1996): The culture of education

³⁸ Bråthen (1996): Vygotsky i pedagogikken

gjennomføringen av disse språkstimuleringsbolkene som skal rapporteres til prosjektleder. Tanken bak dette er at alle barna har godt av å arbeide med språket sitt, uavhengig av hvilket nivå de er på, og at det er viktig å skape felles arena hvor barna interagerer uavhengig av språkbakgrunn.

Språkstimulering i skolen; Bærum kommune

På Rykkinn skole har man rettet fokus mot tverrfaglig begrepsinnlæring. I praksis betyr det at på elevenes ukeplaner står det begreper hver uke som elevene skal lære. Disse begrepene kommer fra flere fag fordi de vil involvere alle ansatte, og alle elevene skal lære begrepene (så alle elever får utbytte av tiltaket som er satt i gang). Fokusbarna tas ut av stor gruppe med tospråklig lærer, og lærer begrepene der slik at de kan delta i aktiviteten i stor gruppe.

Det er også etablert Språkrom (Språkverksted i skolen) hvor det er innredet et rom med forskjellige språkleker og språkstimuleringsverktøy, for eksempel Snakkepakken. Her gjennomføres det språkstimulering for mindre grupper (2-3 stykker) av barn som er valgt ut på bakgrunn av tidligere gjennomført kartlegging

Snakkepakken; Bydel Alna Oslo kommune

I bydel Alna har Snakkepakken blitt kjøpt inn til alle barnehagene som deltar i Språkløftet. Snakkepakken er en basispakke med språkstimulerende materiell, ment for å styrke barns språk og begrepslæring, uansett ferdigheter og morsmål. Materialet i Snakkepakken består av rundt 140 gjenstander, spill og bøker. Snakkepakken baserer seg på syv tematiske områder fra barnas hverdag i barnehage, skole og hjemme. Disse er mat, kropp, klær, hus, dyr, farger og eventyr. Snakkepakken bygger på et syn på språkinnlæring som noe som skal være lystbetont, at barna synes det er morsomt og at de får et ønske om å delta i sosiale sammenhenger.

Temapermer; Trondheim kommune

I Trondheim kommune har de iverksatt arbeid med å utvikle temapermer som skal dekke de ulike temaene som skal gjennomgås i språkstimuleringen. Temaene i permene overlapper med temaene man har i perioder i barnehagene og på skolene for alle barn og elever. Det er planlagt å lage 10 temapermer i barnehagene og 12 for skolene. Temapermene skal være enkle å ta i bruk for de ansatte, slik at de kan brukes som del av ordinær aktivitet uavhengig av den ansattes kompetanse.

Selve språkstimuleringen for fokusbarna gjennomføres ved at de blir delt inn i nivåbaserte grupper og 15-20 minutter språkstimulering 2-3 ganger i uken. Det jobbes med å øke bevisstheten på språkstimulering gjennom hele dagen. Foreldrene får informasjon om språkstimuleringen, og det anses som sentralt at foreldrene skal bidra til barnas morsmålsutvikling.

Språktrappa; Drammen kommune

I Drammen kommune har man i ett av prosjektene innført en digitalisert metode for språkstimulering som kombinerer kartlegging og språkstimulering, og dette prosjektet kalles "Språktrappa". Dette er et samarbeid mellom barnehage og skole, og det er intensjonen at man skal bruke den samme trappa i barnehage og i skole. Det er en virtuell trapp, som gjenspeiler elevens trinn i språkutviklingen. Til hvert trinn er det knyttet konkrete forslag til metoder de kan bruke i opplæringen. Verktøyet holder følge med om barnet/ eleven utvikler seg i positiv eller negativ retning, og forslagene til tiltak endrer seg om barnet/ eleven har tatt et skritt oppover trappa eller nedover trappa.

Det er uklart om det i prosjektutlysningen fra Utdanningsdirektoratet er ment at kommunene skal gå til innkjøp av nytt materiale til språkstimulering. Mange kommuner rapporterer at de selv anser Språkløftet og Utviklingsprosjektet som en mulighet til å gå til innkjøp av materiale de har hatt lyst på lenge. I en del kommuner ser de også på det som essensielt for måloppnåelse i prosjektene at de går til innkjøp av nytt materiell.

Det som imidlertid er tydelig, er at det er utenfor hensikten med Språkløftet i strategiplanen at man skal utvikle eget materiell til språkopplæringen, da formuleringen er: "Det skal benyttes eksisterende materiell til opplæringen"³⁹. Både Drammen og Trondheim har nevnt i sine opprinnelige prosjektsøknader at de skal (videre)utvikle eget materiell. Disse søknadene har blitt godkjent av Utdanningsdirektoratet. Rambøll Management kan heller ikke se å ha funnet at det ikke er hensiktsmessig at Drammen og Trondheim utvikler henholdsvis Språktrappa og språkpermene.

5.6 Samarbeidstiltak

Samarbeid for å etablere og prøve ut modeller er av betydning både når det gjelder å hente inn ekstern kompetanse og samarbeid mellom ulike aktører. For Språkløftet er det et mål at prosjektet skal fremme samarbeid på tvers av forvaltningsnivåer, institusjoner og faggrupper. Foresatte er også en viktig målgruppe for samarbeid, både fordi de anses som sentrale for barnas språkutvikling, og fordi de selv skal få tilbud om språkopplæring. Det er nødvendig å sette fokus på samarbeidstiltak også fordi det er tradisjoner, eller mangel på tradisjoner, for dette i de enkelte kommuner. Nytenking og forbedringer i forhold til det eksisterende samarbeidet er av stor betydning når det gjelder å sette samarbeid mellom enheter i kommunen ut i live.

Samarbeid mellom barnehage og skole

Etablering og sikring av en god overgang mellom barnehage og skole er et fokus i dagens utdanningspolitikk, og en avgjørende del av arbeidet med å skape et helhetlig opplæringsløp. Det er en utfordring å skape gode modeller for samarbeidet, og å

---

³⁹ Se strategiplanen *Likeverdig opplæring i praksis! (2007-2009)*, side 27

få til et godt samarbeid i praksis. Samarbeid mellom barnehage- og skoleeiere og de enkelte barnehager og skoler er en forutsetning for en styrket sammenheng og en god overgang mellom barnehage og skole⁴⁰. Språkløftet har derfor overgang mellom barnehage og skole som et prioritert tema.

Det er en intensjon fra Utdanningsdirektoratet at skolene som skal ta i mot de utvalgte barna fra Språkløftet, skal være bedre forberedt og vil tilrettelegge bedre for å motta disse barna, og at innsatsen for å oppnå bedre resultater konsentreres gjennom samordning. Det har i de ulike kommunene blitt fokusert mye på å etablere rutiner for samarbeid mellom barnehage og skole i forbindelse med å etablere modeller. Hvorvidt samarbeidet er på planleggingsstadiet eller det er blitt formulert rutiner varierer, og har vist seg å avhenge av tidligere tradisjon for samarbeid. Prosjektleder kan etter hvert være et viktig bindeledd inntil samarbeidet er etablert.

I flere kommuner opplever barnehagen det som utfordrende å få til et godt samarbeid med skolen, både fra tidligere erfaringer og i forbindelse med Språkløftet. Dette begrunnes med at det er manglende interesse fra skolen, og at de ikke er opptatt av komme barnehagen i møte på en hensiktsmessig måte. Etter prosjektstart er det flere kommuner som har etablert nye rutiner for samarbeidet, og de fleste er i gang med å utvikle et bedre samarbeid.

Praksiseksempler

Nye rutiner: Skedsmo kommune

I Skedsmo kommune har en gruppe med representanter fra skole og barnehage utarbeidet nye rutiner for overgang mellom barnehage og skole. Disse skal prøves ut og evalueres i forbindelse med Språkløftet.

Bydel Alna Oslo kommune

I bydel Alna er Utdanningsetaten, som tar over ansvaret for Språkløftet når fokusbarna går over i skolen, representert i styringsgruppen for å sikre arbeid med overgang barnehage skole. Før dette var samarbeidet om overgang fra barnehage og skole i bydel Alna en stor utfordring som det har vært vanskelig å imøtekomme på en tilfredsstillende måte.

---

⁴⁰ Kunnskapsdepartementet: Fra eldst til yngst. Samarbeid og sammenheng mellom barnehage og skole

Lesevenner og foreldremøte: Bærum kommune

Det er i Bærum kommune iverksatt to konkrete tiltak for å bedre overgangen mellom barnehage og skole. For det første er det igangsatt foreldremøte for minoritetsspråklige foreldre før skolestart, der tolker brukes og personale fra barnehagene deltar. Videre har det også blitt igangsatt en ordning med lesevenner, der barna som skal begynne på skolen besøker skolen før sommeren og blir lest for av barn på det klassetrinnet som vil bli deres faddere ved skolestart.

5.7 Foreldresamarbeid

Foreldresamarbeid er nedfelt i lov- og rammeverket for både barnehage og skole, og er en viktig del av arbeidet med å sikre gode utviklingsmuligheter for alle barn. Foreldrene er de som kjenner barnet best, og på den måten kan tilføre personalet i barnehager og skoler viktige og nødvendige kunnskaper om barnet/ eleven⁴¹. Foreldresamarbeid er på et overordnet nivå en nødvendig betingelse for å gi en opplæring tilpasset det enkelte barn og den enkelte elev. Etablering av et godt foreldresamarbeid avhenger av god kommunikasjon mellom personalet og foresatte, og en anerkjennelse av foreldrene som likeverdige partnere. Det ligger i modellutprøvingen en stor mulighet for å utvide og etablere et godt foreldresamarbeid som kan videreføres i skolen.

Det har vist seg å være knyttet mange utfordringer til foreldresamarbeidet, og begrunnelsen er som oftest språklige og kulturelle barrierer. De fleste prosjektene fremhever viktigheten av å styrke og støtte foreldrene i deres rolle, og at foreldrene betraktes som ressurspersoner. Det ser imidlertid ut til at foreldresamarbeidet i stor grad ikke er satt i gang i kommunene Rambøll Management har besøkt. Det er hentet inn tillatelser fra foreldrene til at deres barn skal delta i Språkløftet, og de er informert muntlig og skriftlig om hva prosjektet går ut på. Det er ikke alltid foreldrene har forutsetninger for å forstå den informasjonen de blir gitt, og det er (med noen unntak) i liten grad arrangert foreldremøter med tolk eller andre fora for et nærmere foreldresamarbeid i forbindelse med Språkløftet og Utviklingsprosjektet.

De foreldrene Rambøll har snakket med i forbindelse med evalueringen hittil har gitt uttrykk for at de er svært opptatt av og informert om den betydning deres deltagelse har for barnets totale språkutvikling. Likevel har de i liten grad fått kjennskap til de konkrete språkstimuleringsmetoder som er i bruk i barnehagen. Flertallet av foreldrene sier at de gjerne skulle visst mer om dette, og også om hvordan det jobbes i prosjektet som de har gitt sin tillatelse til at barnet skal delta i. Flere har fått tilbud om å låne lydbøker samt litteratur på norsk og morsmål, og de peker på at det gjør det lettere å følge opp hjemme. Både pedagogisk personale i barnehagene og foreldrene nevner de uformelle situasjonene ved henting og bringing som viktige arenaer

---

⁴¹ Strategiplanen Likeverdig opplæring i praksis! (2007-2009)

for informasjonsutveksling, og det ligger derfor et stort potensial i å bruke disse mer systematisk.

I utlysningen av prosjektet fra Utdanningsdirektoratet poengteres det at deltakelse i Språkløftet skal bidra til å gi foresatte muligheter for opplæring i norsk. Få kommuner har per i dag bidratt til å gi foresatte denne muligheten.

Praksiseksempler

Opplæring av mødre, Fredrikstad kommune

I Fredrikstad er det et mål å gi mødrene til fokusbarna mulighet til å støtte barnas opplæring. Det er etablert tett kontakt med Fredrikstad internasjonale skole som gir voksenopplæringstilbud til de mødrene som har behov for det.

Opplæring av mødre, Trondheim kommune

I Trondheim kommune er det iverksatt norskopplæring av kurdiske mødre. Her samarbeider barnehagene, skolene og SEVO (senter for voksenopplæring). Denne opplæringen foregår slik at 20 kurdiske kvinner kommer til skolen og får 2x2,5 timer opplæring av morsmåslærere. Barna er enten på skolen eller får gratis pass i barnehagen mens mødrene mottar norskopplæringen. Valget av kurdiske mødre er begrunnet med at dette er den største minoriteten i området.

Oppmøte på foreldremøter, bydel Grorud Oslo kommune

I bydel Grorud har det blitt tilbudt barnepass i forbindelse med foreldremøte. Dette førte til full deltagelse ettersom alle foreldrene fikk mulighet til å delta på møtet.

I begge datainnsamlingene Rambøll Management har gjennomført, har det kommet fram at foreldrene i liten grad er involvert i språkstimuleringen av barna/ elevene. Det kommer også fram at språkstimuleringstiltak av foreldrene i liten grad er iverksatt. Når det gjelder foreldreinformering har det vært gjennomført samtaler med foresatte hvor de har informert om hva det innebærer å delta i prosjektet. Flere foreldre gir på sin side uttrykk for at de stoler på barnehagen og skolen i den grad at de overlater det pedagogiske ansvaret til disse, og at de derfor ikke har behov for å bli ytterligere involvert. På den annen side gir andre foreldre uttrykk for at de har savnet oppdateringer på hvordan prosjektet har tatt form i barnehagen etter de ga sitt samtykke til at deres barn skulle delta i prosjektet.

5.8 Kompetansetilknypning

Som nevnt innledningsvis, er det sentralt for å innføre en modell for språkopplæring at man knytter til seg kompetansesentre eller kompetansemiljøer innenfor universitets- og høyskolesektoren. Kompetansetilknypningen vil kunne bidra til en systema-

tisk satsing på alle de elementene Rambøll Management definerer innenfor en modell for språkopplæring. Etablering av samarbeid mellom relevante aktører og på tvers av fagmiljøer på utdanningsområdet er av sentral betydning for å sikre et helhetlig opplæringsløp og tilgang på relevant kompetanse. For å imøtekomme dette behovet er det et av hovedmålene for Språkløftet at det skal fremmes samarbeid på tvers av forvaltningsnivåer, institusjoner og faggrupper. De ulike aktører skal utfylle og bistå hverandre, mens relevante fagmiljøer har en viktig oppgave i å bistå med veiledning, nødvendig kompetanse og oppdatert forskning. Samarbeidstiltakene er i modellutprøvingen av avgjørende betydning for dens helhetlige funksjon og hvorvidt målene for Språkløftet realiseres. For de eksterne kompetanse- og fagmiljøene er Språkløftet og Utviklingsprosjektet en anledning til å komme tettere innpå praksisfeltet.

I forbindelse med en modellutprøving bør det være etablert en tilknytning til et fagmiljø som kan ha en veiledende, kvalitetssikrende og kompetansehevende funksjon. Det har vist seg at det har vært mangelfull tilknytning til eksterne kompetansemiljøer, både når det gjelder å sikre veiledning i forbindelse med Språkløftet og Utviklingsprosjektet og med tanke på å tilby kompetanseheving på områder som er aktuelle for den kommunale språkmodellutprøvingen. Dette skyldes også at prosjektledere ikke har fått hjelp når de har henvendt seg til kompetansemiljøer, men også fordi det kan være vanskelig å orientere seg om hvor og hvordan man skal henvende seg i forbindelse med at et samarbeid er ønsket.

5.9 Egenvaluering

Kompetansetilknytning er sentralt med tanke på hvordan kommunene skal kunne evaluere egen innsats. For å følge opp, systematisere og vurdere pågående eller avsluttet virksomhet og dens resultater, er det nødvendig å gjennomføre underveisevalueringer. Det er ikke nok at kommunene kartlegger språkutviklingen til fokusbarna. Gjennom ulike evalueringsmetoder er det mulig å få kunnskap om det som er satt i gang av prosesser fungerer etter intensjonen, og hvor det eventuelt er nødvendig med justeringer ⁴². Dette må til for at man skal oppnå det som kalles en dobbeltkretslering, der man både måler utviklingen i målgruppen og ser på sammenhengen mellom den utviklingen og egne aktiviteter.

Egenevaluering innebærer i denne sammenhengen en kontinuerlig vurdering av de tiltak som er iverksatt. Formålet bør være både prosess- og resultatorientert på den måten at evalueringen følger opp tiltak og samarbeidsprosesser underveis, og har den hensikt å finne ut hva som fungerer med tanke på å etablere en mest mulig hensiktsmessig og effektiv modell. Også med tanke på å se eventuelt potensial for forbedring og å legge til rette for videreutvikling bør evaluering være et gjennomgående element i modellene som utvikles.

Det er Rambølls vurdering at ingen av kommunene på dette tidspunkt har kommet i gang med et godt opplegg for egenevaluering, selv om enkelte har tanker for hvordan dette kan gjøres. Alle kommunene har som nevnt tidligere valgt kartleggingsverktøy, og det ser ut til å være sterkt fokus på kartlegging av barnas språklige fer-

---

⁴² Vedung (1998): Utvärdering i politikk og offentlig förvaltning

digheter for å se effekter av arbeidet som gjøres. Imidlertid er det egnevaluering med tanke på å etablere språkmodeller og utprøving av disse som må være i fokus, ettersom dette er bestillingen fra Utdanningsdirektoratet, ikke kun å dokumentere den effekt språkstimuleringen har på språkutviklingen til det enkelte barn.

5.10 **Sammendrag**

I kommunene har det per i dag ikke kommet tydelig nok fram at prosjektene Språkløftet og Utviklingsprosjektet skal være modellutprøvinger. Den manglende forståelsen av hva dette innebærer har skapt usikkerhet i kommunene. Dette har resultert i et manglende fokus på hva modellene skal bestå av og dermed også manglende utprøvinger av modeller for språkopplæring. Likevel er flere av elementene en etablert modell bør bestå av på plass i de ulike kommunene, uten at alle elementene er på plass de steder Rambøll Management har vært på casebesøk.

Ut i fra utlysningen som er gitt, og målene med prosjektene som modellutprøvinger, har Rambøll Management identifisert at en etablert modell bør bestå av:

- En teoretisk forankring begrunnet i aktuell forskning og gjeldende pedagogisk teori
- Gjennomgående mål for satsingen
- Fokuseret valg av språkstimuleringstiltak som tar hensyn til barna/ elevene som skal delta i språkstimuleringen
- Foreldresamarbeid
- Etablering av samarbeid mellom relevante aktører for barnets/ elevens utvikling (samarbeid mellom barnehage og skole, helsestasjon, PPT, og lignende)
- Tilknytning til kompetansesenter og sikring av nødvendig kompetanseutvikling for involverte parter i tiltakskjeden rettet mot barnets/ elevens utvikling
- Systematisk egnevaluering

Sentralt for å kunne gjennomføre en modellutprøving er tilknytning til et kompetansemiljø (kompetansesenter eller universitets- høyskolemiljø). En slik tilknytning vil bidra til å skape en systematikk i forståelsen for og gjennomføringen av alle elementene i en modell for språkopplæring i praksis. Særlig vil tilknytningen være viktig for å gi kommunene det nødvendige teoretiske fundamentet for satsingen. Gi den nødvendige systematiske kompetansehevingen over tid, og sikre at egnevalueringen som utføres er hensiktsmessig.

For at intensjonen om Språkløftet og Utviklingsprosjektet som modellutprøvinger skal realiseres, er det nødvendig at det jobbes mer bevisst med å etablere modeller som består av gode og lokalprøvde tiltak fremover. Videre må praksis dokumenteres og evalueres, slik at det legges et godt grunnlag for det videre arbeidet med å etablere modeller og god praksis som fungerer ut i fra lokale behov.

6. Veien videre for Språkløftet og Utviklingsprosjektet

Overordnet sett mener Rambøll Management å ha funnet at iverksettelsen av de to tiltakene Språkløftet og Utviklingsprosjektet har ført til at det er satt i gang en rekke aktiviteter i kommunene. Med aktiviteter menes det at det i kommunene totalt sett foregår kompetanseheving av ansatte, språkstimuleringstiltak for barn og elever, innkjøp av materiale som brukes i språkstimuleringen, utvikling av materiale som brukes til språkstimulering, utvidet samarbeid mellom barnehager og helsestasjon, utvikling av overgangsrutiner mellom barnehage og skole, med mer. Aktivitetene kan imidlertid ikke i den enkelte kommune ses på som systematiske utprøvinger av modeller for opplæring som resulterer i bedre læringsutbytte for barn og elever. Til det viker aktivitetene for sterkt fra det som kan defineres som en modell for opplæring.

Rambøll Management mener ikke med dette å si at kommunene bør avvike aktiviteter som allerede er iverksatt. Det vi ønsker, er å peke på at dersom kommunene skal sikre måloppnåelse i Språkløftet og Utviklingsprosjektet, er det sentralt at de begynner å identifisere hvordan aktivitetene kan ses på som et ledd i å innføre en modell for opplæring, og deretter arbeide systematisk for å oppnå dette.

Som vi har sett, er det Rambøll Managements oppgave å evaluere innføringen av en modell for språkopplæring. Modellperspektivet er ikke tydelig i fokus for prosjektkommunene, og det er ikke hensiktsmessig i denne rapporten å vurdere Språkløftet og Utviklingsprosjektet slik de har blitt løst utelukkende som modellutprøvinger. Vi anser det som viktig at prosjektene i tiden framover arbeider bevisst med å inkludere alle elementene som skal til for at de skal gjennomføre en modellutprøving for språkopplæring. Med andre ord, begrense avvikene fra den opprinnelige bestillingen for å sikre høy grad av måloppnåelse slik det er ment i den opprinnelige bestillingen. Med dette mener vi ikke at de i prosjektene skal slutte med det de allerede er i gang med, og begynne på nytt. Vi mener heller at det må være en bevissthet hos både prosjektledelse og i prosjektstyring at avvikene har forekommet, og man må nå jobbe målbevisst i tiden som gjenstår av prosjektene med å styre aktiviteten i retning av den opprinnelige bestillingen

6.1 Drivkrefter for videre måloppnåelse

Språkstimuleringstiltak er i gang

Som vist i kapittel 5.5 er det iverksatt mange og ulike språkstimuleringstiltak i kommunene. I tråd med bestillingen fra Utdanningsdirektoratet har også disse tiltakene blitt utviklet lokalt, og det er dermed stor variasjon i tiltakene innholdsmessig fra kommune til kommune. Det er noen kjennetegn ved språkstimuleringstiltakene som er mer utbredt enn andre. Disse er:

- En utbredt tro på verdien av å gjennomføre språkstimulering i små grupper. I flere av kommunene tas barna ut av stor gruppe for å motta språkstimulering i mindre grupper. Aktiviteten som forekommer er som regel

satt i sammenheng med de aktivitetene barna i barnehagen for øvrig bedriver.

- Begrepslæring er oppfattet som en sentral del av språkstimuleringen. Trening på nye ord og begreper med bruk av konkrete er utbredt.

Rambøll Management opplever også at den store graden av lokal frihet i prosjektene fungerer som en positiv drivkraft i gjennomføringen av prosjektene. Ulike metoder prøves ut, og ulike organiseringsformer i de ulike kommunene er tatt i bruk. Det fungerer motiverende for prosjektdeltakerne at de får jobbe med det de selv har sterk interesse for, og på måter de selv finner hensiktsmessige. Samtidig ser vi at det ikke er ensidig positivt at kommunene har fått den friheten de har fått. I flere av kommunene rapporteres det at de opplever behov for tydeligere prosjektstyring.

Oppsummert har Rambøll Management funnet at alle kommuner som deltar i Språkløftet og Utviklingsprosjektet har kommet i gang, og de har begynt med språkstimuleringsaktiviteter. Med det siste mener vi at barn i barnehagen og elever på skolene nå deltar i aktiviteter og undervisning med fokus på språkstimulering. Det arbeidet som nå gjøres med språkstimulering, fører til sterkere bevisstgjøring og forankring hos de ansatte som deltar i arbeidsgruppene.

Bevisstgjøring og forankring

I arbeidsgruppene rapporteres det stor grad av forankring og bevisstgjøring knyttet til verdien av et fokus på språkstimulering. Dette gjelder både for prosjektlederne og de ansatte som jobber direkte med Språkløftet og Utviklingsprosjektet. Vi kan ikke si at dette utelukkende er en direkte konsekvens av prosjektene, da deltagerne i arbeidsgruppene som oftest er med fordi de allerede er engasjerte. Samtidig er det utvilsomt en motiverende faktor at de får midler til å jobbe direkte med arbeidsområder de er engasjerte i. Det er noen forskjeller i hvordan bevisstgjøring er utbredt i barnehager og på skoler:

I *barnehagene* er det en klar fordel med deres rammebetingelser at et relativt lite antall voksne jobber med et relativt lite antall barn. Dette gjør at alle ansatte er involvert i språkstimuleringen, og det følger at barnehagene jevnt over rapporterer sterk grad av spredning og bevisstgjøring knyttet til verdien av språkstimulering.

For *skolene* rapporteres det totalt sett lav grad av forankring og bevisstgjøring knyttet til verdien av språkstimulering utover de som er involverte i prosjektene. Dette kan delvis forklares med at barna som er født i 2004 (de første barna som ble plukket ut som fokusbarn i Språkløftet) ikke har begynt på skolen enda. Noen skoler ser ut til å ha utsatt arbeidet med prosjektet. Til gjengjeld er det sterk grad av forankring for de som deltar i prosjektgruppene, og det er også ved en del skoler iverksatt kompetansehevingstiltak og mer helhetlige tiltak som involverer flere lærere. På disse skolene er spredningen større.

I både arbeids- og styringsgruppene er det utviklet en sterk grad av bevissthet knyttet til verdien av språkstimulering. Det er imidlertid store variasjoner mellom kom-

munene hvor mye denne bevisstheten er forankret ut over arbeidsgruppen i enhetene.

På den andre siden rapporteres det også om noe motstand mot prosjektene i kommunene. Det er noe forskjell mellom hvilken type motstand som rapporteres fra barnehagene og skolene:

For *skolene* bunner denne motstanden særlig i to områder: Det ene er at mange av lærerne som deltar i prosjektet ikke er språklærere. De kan ha høy kompetanse som lærere, men de er ikke utdannet som språklærere. Dermed opplever de at de må bedrive aktiviteter som ikke hører til eget felt. Det andre området er at de mener at språkstimuleringen tar både elvenes og eget fokus vekk fra fagene de selv er opptatt av.

For *barnehagene* er motstanden ofte knyttet opp mot at det på avdelingene skal drives språkstimuleringstiltak av assistenter med lav grad av kompetanse. De kan være usikre på hva språkstimulering er i utgangspunktet, og være utrygge på å gå i gang med metodene de skal benytte. Uttrykket dette får er for eksempel at de "ikke ser poenget med dette ensidige fokuset på språk". En viktig metode for å imøtekomme denne barrieren dreier seg om forankring i enhetsledelsen der prosjektene gjennomføres. Dersom for eksempel rektor på en skole går sterkt ut og flagger betydningen av språkstimulering, vil det dempe anledningen den enkelte ansatte har til å utøve motstand.

Bemanningsutfordringen er løst

Ved oppstart av prosjektene var det å få på plass bemanning en stor utfordring. Denne utfordringen har minst to sentrale elementer:

1. I flere kommuner har det tatt lang tid å ansette prosjektledere med relevant kompetanse. Tilgangen på kompetente personer innenfor sektoren, som også vil jobbe som prosjektledere, har ikke vært god nok. Det har også vært en utfordring med sykemeldinger og utskiftninger av prosjektledere, uten at effekten av sykemeldinger og utskiftninger er mulig å måle.

Per i dag har alle prosjektene (med unntak av Stovner bydel) fått ansatt lokal prosjektleder, og man kan dermed si at den opprinnelige bemanningsutfordringen langt på vei er løst. Det er imidlertid ikke til å komme utenom at der det har tatt tid å få på plass prosjektleder, har også prosjektene blitt forsinket.

2. Tilgangen på relevant tospråklig ressurs til å gjennomføre språkstimuleringstiltakene ikke er en selvfølge i alle prosjektkommunene. Jevnt over er det mange barn i målgruppen for språkstimuleringen, og i tillegg til at barna har mange forskjellige morsmål har de ikke ensidige behov når det gjelder språkutvikling. Det er krevende å gjennomføre språkstimulering av en så heterogen gruppe barn som den som er i målgruppen for disse prosjektene. Mangel på tospråklig ressurs er et utbredt prob-

lem i hele utdanningssektoren. Derfor kan man heller ikke si at prosjektene har tilgang på nødvendige ressurser på dette feltet.

Rambøll Management vil i denne sammenhengen også peke på en problemstilling knyttet til sammenhengen mellom prosjektleders tilstedeværelse og implementeringen av prosjektene. I flere kommuner var enten ikke prosjektlederen delaktig i å skrive søknaden om midler, ellers har prosjektledere blitt byttet ut underveis. Dette har sannsynligvis påvirket a) graden av eierskap til prosjektene fra prosjektleders side, og b) i hvilken grad prosjektlederne er inneforstått med bestillingen som er gjort. Rambøll Management sitter med et inntrykk av at det i prosessen med å godkjenne søknader fra kommunene har blitt utvekslet en del muntlig informasjon. Det er vanskelig for oss å uttale oss om denne informasjonen, da den ikke er dokumentert. Ikke alle prosjektledere har tilgang til denne informasjonen, og dette forsterker i hvilken grad prosjektlederne har kontroll over bestillingen eller ikke.

Samarbeid og erfaringsutveksling

Det er Rambøll Managements opplevelse at Språkløftet og Utviklingsprosjektet har ført til at man i mange kommuner har utvidet samarbeidet mellom barnehager og skole, og man har også noen steder utvidet samarbeidet mellom kommunale enheter mer generelt, noe som har ført til at terskelen for å ta kontakt på tvers av enhetene har blitt lavere.

Mest vanlig er det at man tar tak i kommunale rutiner for overføring mellom barnehage og skole, og enten bearbeider og forbedrer disse, eller prøver ut andre tiltak enn de som står beskrevet for å gjøre overgangen bedre for barna som skal begynne på skolen.

I de fleste tilfeller rapporteres det om at barnehagene og skolene kommuniserer mer med hverandre nå enn de gjorde på det tidspunktet Språkløftet og Utviklingsprosjektet hadde oppstart. For eksempel i Skedsmo kommune deltar to skoler i Språkløftet og Utviklingsprosjektet. Den ene skolen har relativt nylig blitt med i prosjektene, og da har skolene besøkt hverandre for at den "rutinerte" skolen skal bidra med erfaringene de har gjort for å hjelpe skolen i oppstarten.

Rambøll Management ser at erfaringsutveksling forekommer både på tvers av kommuner og på tvers av enheter innad i de ulike kommunene. Erfaringsutveksling er også et område Rambøll Management mener at med fordel kan utvides, da det er mange gode eksempler på praksis i de ulike kommunene som det kan dras veksler på.

Mange steder har det nå blitt et utvidet samarbeid mellom barnehager og skoler, noe som i hvert fall fører til at overgangen for barna fra barnehage til skole nå er bedre, samt at terskelen for å ta kontakt på tvers av enhetene har blitt lavere. Erfaringsutveksling internt i kommuner og på tvers av kommunegrensene er med på å styrke denne positive utviklingen.

6.2 Avvik fra utlysningen og barrierer for utviklingen videre

For å gi leseren en innledende forståelse for hvor grunnleggende basisen for avvike-
ne er enkelte steder, vil vi peke på at det allerede i forståelsen av prosjektene er
forvirring hos en del prosjektledere. I strategiplanen presiseres det at Språkløftet og
Utviklingsprosjektet skal ses i sammenheng med hverandre, noe som understrekes i
Kunnskapsdepartementets bestilling til Utdanningsdirektoratet⁴³. I Utdanningsdirek-
toratets utlysning til kommunene er den sammenhengen også presisert der det står
at "for Utviklingsprosjektet skal deltagende skoler skal så langt det er mulig være
skoler som rekrutterer fra Språkløftetbarnehager"⁴⁴. Den klare sammenhengen mel-
lom prosjektene har gjort at mange steder visste de ikke at de deltar i to prosjekter,
og dermed vet de heller ikke at det er forskjeller mellom de to prosjektene. Bevisst-
heten har spredd seg nå som Rambøll Management har vært på casebesøk og spurt
om hvordan de organiserer forskjellen på de to prosjektene. For mange ble da den
nyskapte bevisstheten om at de deltar i to prosjekter supplert med engstelse knyttet
til at Utviklingsprosjektet har kortere varighet enn Språkløftet, og de begynte å bli
engstelige for finansieringen av prosjektene sine.

Dette viser Rambøll Management at en sterkere bevissthet knyttet til hva Språkløftet
og Utviklingsprosjektet faktisk går ut på er nødvendig i mange kommuner. I lys av
en mangelfull bevissthet er det ikke overraskende at vi også har avdekket avvik i
forholdet mellom hvordan prosjektene er ment fra Utdanningsdirektoratets (Kunn-
skapsdepartementets) side, og hvordan de gjennomføres i praksis. Disse avvikene
finner vi i hele kjeden fra bestillingen av prosjektene og ned til gjennomføringen i det
enkelte prosjekt.

Som nevnt innledningsvis er det også slik at Utviklingsprosjektet ikke er like tydelig i
evalueringen som Språkløftet. Årsakene til dette er:

- Rambøll Management har gjennomført casebesøk i 5 kommuner som har mot-
tatt midler til Språkløftet og Utviklingsprosjektet. Utvalget av kommuner ble
gjort i samarbeid med Utdanningsdirektoratet ved evalueringens begynnelse.
- Utviklingsprosjektet er satt i sammenheng med Språkløftet⁴⁵, og for casekom-
munene Rambøll Management har besøkt har det ikke vært tydelig at det er to
ulike satsinger. Bevisstheten knyttet til at det er to ulike tiltak kom noen steder
som resultat av Rambøll Managements besøk.
- I Oslo Kommune har Utviklingsprosjektet blitt en integrert del av Groruddalsat-
singen. Prosjektleder i Utdanningsetaten har fått godkjenning av Utdanningsdi-
rektoratet til å ikke rapportere på tildelte midler i Utviklingsprosjektet spesielt,
men å rapportere i sammenheng med Groruddalsatsingen som helhet. Dermed
er det vanskelig å skille ut hva som er iverksatte tiltak i Utviklingsprosjektet
alene. Det er utenfor denne evalueringens oppdrag å evaluere hele Groruddals-
satsingen.

---

⁴³ Se vedlegg 7.4

⁴⁴ Se vedlegg 7.3 og tabell 1-1

⁴⁵ Uten at dette viker fra den opprinnelige bestillingen fra Utdanningsdirektoratet for kommu-
nenes del.

- I kommuner der Utviklingsprosjektet og Språkløftet er satt i sammenheng, "venter" skolene på at barna som er født i 2004 skal begynne på skolen. Skoler har prioritert kompetanseheving av lærere og annet forberedende arbeid. Derfor har ikke nødvendigvis konkrete resultater kommet fram av Utviklingsprosjektet for skolene enda.

Manglende tydelighet i Utviklingsprosjektet er et avvik i seg selv, men intensjonen er at Utviklingsprosjektet og Språkløftet skal profileres ut fra det som er særegent ved hvert av dem⁴⁶. Siden Utviklingsprosjektet ikke er tydelig i de fem casekommunene Rambøll Management har besøkt, er det også vanskeligere å fokusere på avvik fra prosjektutlysningen for Utviklingsprosjektet direkte.

Modellutprøving

Som vist i kapittel 1.2 er det i bestillingen fra Kunnskapsdepartementet til Utdanningsdirektoratet bestemt at Språkløftet skal være en modellutprøving⁴⁷. I forskningsoppdraget til Rambøll Management er det rettet et sterkt fokus mot at vi skal evaluere modellutprøvingen som foregår i kommunene⁴⁸. Ikke minst er det i prosjektutlysningen til Språkløftet og Utviklingsprosjektet beskrevet i oppsummeringen av prosjektene at det i begge prosjektene skal gjennomføres modellutprøvinger⁴⁹.

Som vist i kapittel 5 er ikke modellutprøving et sentralt fokus for prosjektgjennomføringen i kommunene Rambøll Management har besøkt. Årsakene til dette inkluderer:

- Modellutprøving er ikke gjenspeilet i den søknadsmalen som er brukt av de ulike prosjektkommunene, gjennom for eksempel en egen rubrikk hvor kommunene skal fylle ut deres forståelse av hva en modellutprøving er⁵⁰
- Det eksisterer ikke et sett med "ferdige" modeller for språkopplæring som kommunene bare kan velge fra og prøve ut.
- Rambøll Management har gått gjennom prosjektsøknadene fra kommunene til Utdanningsdirektoratet. En generell konklusjon vi trekker fra denne gjennomgangen er at prosjektene er sterke når det kommer til visjoner og overordnede beskrivelser av hva man ønsker å få til. Det som derimot ikke kommer fram i like stor grad i søknadene er hvordan man faktisk skal gjennomføre modellutprøving (og tiltakene for øvrig) i praksis i kommunene.

Videre vil vi hevde at det i gjennomføringen av Språkløftet har vært for mye fokus på at det er et *prosjekt* og ikke en *modellutprøving*. Forståelsen av begrepet modell har ikke vært i fokus for deltagende kommuner, og kan ha bidratt til at det per i dag ikke er en utbredt bevissthet knyttet til at man skal drive en modellutprøving.

---

⁴⁶ Se vedlegg 7.3 og 7.4

⁴⁷ Se vedlegg 7.4

⁴⁸ Se vedlegg 7.2

⁴⁹ Se vedlegg 7.3

⁵⁰ Se vedlegg 7.3

Utviklingsprosjektet er slått sammen med Språkløftet i de fleste kommuner som deltar i begge prosjektene. For Utviklingsprosjektet skal man også prøve ut nye modeller for organisering av skolehverdagen. Vi kan ikke si at vi i like utstrakt grad har funnet de samme utfordringene for de kommunene som deltar bare i Utviklingsprosjektet med tanke på modellutprøving som det vi ser for Språkløftet.

Det er Rambøll Managements vurdering at det er hensiktsmessig i det videre arbeidet med Språkløftet og Utviklingsprosjektet at det sikres at alle involverte aktører har en oppfatning av hva det vil si å gjennomføre en utprøving av modeller for språkopplæring. Vi mener at denne bevisstheten må begynne hos prosjektleder, som deretter må få ansvar for å spre denne bevisstheten til de som gjennomfører den konkrete språkstimuleringen av barn og elever.

At modellutprøving ikke har funnet sted er ikke i seg selv et argument for at den aktiviteten som bedrives i kommunene per i dag ikke kan inngå i en modellutprøving. Utfordringen i prosjektene er å skape økt bevissthet rundt hva en språkmodell er, og deretter begynne et mer målrettet arbeid mot modellutprøving.

Kartlegging og utvalg av fokusbarn

For *Språkløftet* er den opprinnelige bestillingen at man skal velge ut fokusbarn etter Språk 4-kartlegging på helsestasjonen. Det har imidlertid kun i et fåtall kommuner⁵¹ vært valgt fokusbarn på denne måten. Utfordringene for å få til dette har inkludert i hvert fall:

- Språk 4-kartleggingen skjer etter fødselsdato, og ikke barnehageåret. Det betyr at de barna som er født sent på året ikke har vært gjennom kartlegging ved oppstart i barnehagen etter sommeren
- Det har vært forsinkelser i Språk 4-kartleggingen, slik at kartleggingen ikke har ligget klar ved barnehagens oppstart etter sommeren.
- Det er manglende eller dårlig kommunikasjon mellom helsestasjonen og barnehagene i enkelte (men ikke alle) kommuner som deltar i Språkløftet.

Dette har fått særlig to tydelige konsekvenser: 1) forsinkelser i oppstart av prosjektene, og 2) at man i kommunene har iverksatt egne kartlegginger og dermed brukt prosjekttressurser på kartlegging av barna – som ytterligere har forsterket forsinkelsen av prosjektene.

I kun tre av prosjektkommunene har man for Språkløftet valgt fokusbarn etter Språk 4-kartlegging på helsestasjonen. Dette er et tydelig avvik fra den opprinnelige bestillingen fra Utdanningsdirektoratet. Det er likevel ikke sikkert at det har fått dramatiske konsekvenser for kommunene at de ikke har valgt fokusbarn gjennom Språk 4-kartlegging. Dersom kommunene har gjort et utvalg fokusbarn for språkstimulering, har de en målgruppe for prosjektene. Det som derimot har vist seg å være en utfordring enkelte steder, er der kommunene har valgt at "alle barn" skal være fokus-

---

⁵¹ Rambøll Management har ikke funnet at Språk4 kartleggingen er brukt som grunnlag for utvelgelse av fokusbarn andre steder enn i Skien, Fredrikstad og bydel Grorud i Oslo

barn. Konsekvenser av dette inkluderer:

- Bredtvet kompetansesenter ga Skedsmo kommune tilbakemelding om at de ikke ønsket samarbeid med kommunen, da de ikke hadde et avgrenset antall fokusbarn som det var mulig å følge over tid.
- Der man ikke følger et utvalg fokusbarn spesielt over fire år, vil det bli vanskeligere å isolere effekter av prosjektene spesielt. Der alle barna skal følges er det i hvert fall vanskeligere å ha oversikt over den utviklingen som foregår.

Utviklingsprosjektet har ikke de samme kriteriene for utvalg av fokusbarn. Her er målgruppen skoler med mer enn 25 % minoritetsspråklige elever. Det er likevel en tett binding til Språkløftet, da skolene så langt det er mulig skal rekruttere barn fra barnehager som er med i Språkløftet. Videre er også Språkløftet og Utviklingsprosjektet slått sammen i en del av kommunene som deltar i begge prosjektene, og de opererer med samme gruppe av fokusbarn for begge prosjektene. De har dermed fått de samme forsinkelsene og omdisponeringen av ressurser som de kommunene som kun er med i Språkløftet.

I Utviklingsprosjektet er det valgt ulike kartleggingsmetoder for å velge ut barn som skal være i målgruppen for språkstimulering. I noen tilfeller er også disse kartleggingsmetodene sammenfallende med metodene som brukes i barnehagene. Utfordringen for skolene har vært at de ikke finner et kartleggingsverktøy som brukes i barnehagene som de også er fornøyde med å bruke. Ideelt sett ville man brukt samme kartleggingsverktøy i barnehagen som i skolen, og gjennom dette kunne man sett en utvikling over tid. Så langt Rambøll Management vet, eksisterer det heller ikke et kartleggingsverktøy egnet for flerspråklig kartlegging og som er ansett som brukbart for både barnehage og skole.

Kompetanseheving og samarbeid

Strategier for kompetanseheving må inngå i utprøvingen av modeller for språkkopplæring. Strategien bør inkludere en systematisk satsing på kompetanseutvikling over tid som utvikler seg parallelt med modellutprøvingen. På den måten tilføres nødvendig kompetanse underveis, og modellen har større sannsynlighet for å lykkes i sin helhet. Med utgangspunkt i casekommunene har ikke Rambøll Management avdekket systematiske strategier for kompetanseheving. Kompetansehevingstiltak finner sted, uten at de er satt inn i et overordnet system.

Eksemplene på kompetanseheving i kommunene er erfaringsutveksling, kursvirksomhet og noe samarbeid med kompetansemiljøer. Erfaringsutvekslingen skjer både på tvers av enheter innad i kommunene, og på tvers av kommunene. I noen tilfeller besøker arbeidsgruppene fra prosjektene andre kommuner for å se hva de gjør, og i andre tilfeller besøker noen lærere fra en skole en annen skole hvor de har gjort vellykkede grep for å innføre gode metoder for språkstimulering. Kursvirksomhet skjer på flere måter, enten ved at man inviterer alle ansatte i barnehage til å delta på kursing sammen med en innleid foreleser eller at arbeidsgruppene går på forelesninger eller deltar på andre kurs. Kursvirksomheten skjer i form av forelesninger eller veiledning i sammenheng med samarbeid med kompetansemiljøer (der samarbeid forekommer).

Som nevnt i kapittel 5 finner ikke Rambøll Management utbredt samarbeid med kompetansesentre, universitets- og høyskolemiljøer. Et slikt samarbeid er sentralt for å kunne gjennomføre en systematisk kompetanseheving, og fagmiljøene vil for eksempel kunne hjelpe prosjektleder med å se framtidig kompetansebehov som følge av at språkstimuleringen er i gang. Vi anser det som viktig at prosjektlederne i perioden framover jobber bevisst med mer systematisk og langsiktig kompetanseheving. Ikke minst med tanke på foreldresamarbeid er behovet for økt kompetanse i kommunene stort.

Foreldreinvolvering

Det er en klar målsetting for *Språkløftet* at foreldrene skal være involvert i språkstimuleringstiltakene. Generelt er det en utbredt oppfatning i kommunene at foreldrene spiller en sentral rolle i barnas språkutvikling. Foreldrenes viktighet påpekes særlig i sammenheng med morsmålsutviklingen til barna, men også foreldreinvolvering i språkstimuleringsaktiviteter ses på som viktig for at barna skal få en positiv utvikling av norskkompetansen. I denne sammenhengen ønsker vi å peke på forskjellen på foreldreinvolvering og foreldreinformerings. Med *foreldreinvolvering* forstås at foreldrene er aktive deltagere i barnas språkopplæring, og de utvikler en bevissthet knyttet til aktivitetene som foregår i barnehage/ skole og de bidrar i språkutviklingen i tråd med språkstimuleringstiltakene som foregår rettet mot barna. Med *foreldreinformerings* forstås vi at foreldrene er bevisst den aktiviteten som foregår i prosjektene, at de vet hva som foregår i barnehagene og på skolene.

Jevnt over er ikke foresatte involvert i språkstimuleringen av barna, de er kun i en viss utstrekning informert om at barna deres deltar i prosjektene.

Det er en målsetting for *Språkløftet* at barnas foresatte (mødre) skal gis tilbud om opplæring i norsk⁵². Det er imidlertid et spørsmål om det er hensiktsmessig at skolene og barnehagene skal stå for organisering og gjennomføring av språkopplæring av barnas foresatte. Det er mye ressurser og tiltak rettet mot voksne minoriteter i kommunene. Det er godt mulig at det i sammenheng med *Språkløftet* og Utviklingsprosjektet er riktigere for skolene og barnehagene å innlede samarbeid med enheter og instanser i kommunen som tilbyr språkopplæring av voksne. Den måten å skape et målrettet tilbud for språkopplæring av foreldre vil være innenfor prosjektets målsetting av å lage en modell og tiltakskjede for språkstimulering. I tillegg vil det fremme andre målsettinger som at det skal skapes et helhetlig opplæringsløp i kommunen, og at det skal fremme samarbeid mellom enheter i kommunen.

Med unntak av tiltak rettet mot språkopplæring av mødre i Trondheim og Fredrikstad, kan ikke Rambøll Management se å ha funnet at det er satt i gang språkopplæring av foresatte. Spørsmålet Rambøll stiller i denne sammenhengen er imidlertid om det er hensiktsmessig at skolene og barnehagene gjennomfører språkopplæring av de foresatte i egen regi.

---

⁵² Se tabell 1-1 og vedlegg 7.3

Egenevaluering

Når det gjelder kommunenes egnevaluering av Språkløftet og Utviklingsprosjektet, er formuleringen for Språkløftet at "Sentrale elementer/ mønster ... skal dokumenteres". Begge prosjektene skal "rapportere i henhold til frister"⁵³. Prosjektlederne i kommunene gir ikke tilbakemeldinger om en systematisk oppfølging av resultatene på det nåværende tidspunkt. Noen kommuner har innført kartleggingsverktøy som gjør det mulig å følge barnas språkutvikling over tid, og vil med dette på sikt kunne se effekter av tiltakene som settes i gang. I Drammen inkluderer deres digitale språkstimuleringsverktøy "Språktrappa" også en kartlegging av barnets utvikling over tid. Dette danner grunnlag for å gjennomføre egnevaluering av effekten av tiltaket som settes i gang.

Per i dag har vi ikke funnet at det er utbredt med systematiske tiltak for egnevaluering. Det er iverksatt enkelte tiltak for å følge barnas språkutvikling noen steder, samt at man anser nasjonale leseprøver etter 2. klasse som et sentralt mål for effekten av tiltakene som settes i gang. Enkelte kommuner anser Rambøll Managements eksterne evaluering som en viktig del av evalueringen av prosjektene. Den øvrige dokumentasjonen er i all hovedsak i form av møtereferater og den rapportering som kreves av prosjektstyringen.

Samtidig er det et viktig spørsmål hvordan denne egnevalueringen skulle bli gjennomført. Hvis man pålegger prosjektene at de skal bedrive omfattende rapportering og skaffe til veie store mengder dokumentasjon, kan dette ta fokus (og ikke minst ressurser) bort fra andre aktiviteter som er mer sentrale. Det er mulig at et system for egnevaluering lettest kan administreres gjennom prosjektstyringen, og at de legger til rette for gode rutiner og metoder for egnevaluering.

Kommunene har iverksatt relativt omfattende kartlegging av barn og elever. Det er også igangsatt bruk av samme kartleggingsverktøy i skole og barnehage for å kunne følge barns språkutvikling over tid med utgangspunkt i samme type informasjon. Flere kommuner gjennomfører også kartlegging med ulike kartleggingsverktøy for å få et mer fullstendig bilde av barnas og elevenes totale språkutvikling. En klar ulempe med å rette et såpass ensidig fokus mot barnas utvikling, er at det ikke blir en måling av hvordan tiltakene fungerer i seg selv. Gjennom å fokusere utelukkende på barnas utvikling, og ikke på innholdet i egne aktiviteter oppnår man ikke det som kan kalles dobbeltkretslæring (at man både ser læringsresultater og at man utvikler metodene som benyttes). Det er viktig at de som utfører språkstimulerings tiltakene blir gitt anledning til å evaluere tiltakene i seg selv i tillegg til at man kartlegger og evaluerer barnas og elevenes utvikling. En slik form for evaluering gjøres helt klart best i samarbeid med et fagmiljø.

Per i dag er det Rambøll Management kjenner til av resultater av språkstimulerings tiltakene basert på kvalitative vurderinger, gjort av dem som utfører tiltakene. Vi har ikke mottatt kvantifiserbart materiale og/eller systematiske oversikter som viser utvikling som resultat av språkstimulerings tiltakene som er iverksatt i kommunene.

---

⁵³ Se tabell 1-1 og vedlegg 7.3

Sosial kompetanse og sosial utjevning

På sikt er det tenkt at økt sosial kompetanse og sosial utjevning skal være effekter av Språkløftet og Utviklingsprosjektet. Man antar at det er en årsakssammenheng mellom bedre kompetanse i majoritetsspråket, bedre læringsresultater og - i forlengelsen av det - sosial utjevning. Slik vi har vist i kapittel 5, er dette overensstemmende med en utbredt oppfatning av hvor viktig god språkkompetanse er for barns sosiale og kulturelle utvikling.

På det nåværende tidspunkt er det for tidlig å måle disse langsiktige effektene av prosjektene. Det kan også nevnes at økt sosial kompetanse er et resultat av mange ulike prosesser og påvirket av flere ulike faktorer. Det kan være vanskelig å isolere og måle økt sosial kompetanse og sosial utjevning som effekter av Språkløftet og Utviklingsprosjektet alene.

Vi vil likevel påpeke at det, så langt Rambøll Management er bekjent, ikke er planlagt og/ eller iverksatt i prosjektene hvordan man skal måle måloppnåelse på disse overordnede effektene. Det manglende fokuset på modellutvikling i kommunene vil også komplisere mulighetene for å se disse langsiktige effektene.

6.3 Oppsummering

Denne delrapporten er del av en underveisevaluering, og vi har i all hovedsak kommentert etableringen og implementeringen av prosjektene i kommunene. Hvis vi tar utgangspunkt i en årsakskjede for satsingen (som deler den opp i input, tiltak, output, resultat og effekt⁵⁴), handler denne delrapporten om output. Når det gjelder resultater og effekter er det for tidlig å slå fast at vi har funnet noen. Det som derimot er mulig å si noe om, er om de strukturer og tiltak som er iverksatt tilsier at ønskelige resultater og effekter kommer ut av prosjektene. I denne rapporten har vi kommet fram til at dersom en skal øke sannsynligheten for måloppnåelse i henhold til utlysningen fra Utdanningsdirektoratet, må kommunene i større grad bli bevisste, og deretter implementere, en modellutprøving for språkopplæring. Vi vil i sluttrapporten for denne evalueringen se på om det er en endring i dette bildet.

Oppsummert vil vi si at det er en positiv tendens i kommunene at språkstimulerings-tiltakene er godt i gang. Vi finner også en økende bevissthet og forankring knyttet til viktigheten av språkstimulering. Samarbeidet mellom kommuner og mellom enheter internt i kommunene er også et positivt trekk ved utviklingen i kommunene.

Selv om det var forskjeller mellom bestillingen og prosjektsøknadene, har likevel søknadene blitt godkjent uten store endringer. Det er Rambøll Managements inntrykk at det i søknadsprosessene har vært utvekslet mye muntlig informasjon mellom kommunene og Utdanningsdirektoratet. Denne muntlige informasjonsutvekslingen er det vanskelig for Rambøll Management å uttale seg om, da den delen av prosessen ikke er dokumentert.

---

⁵⁴ Se kapittel 3.1 analyseramme, og 3.2 årsakskjede for Språkløftet og Utviklingsprosjektet

Når det gjelder prosjektkommunenes videre arbeid, vil Rambøll Management trekke fram særlig to forhold vi mener bør være i fokus. For det første bør alle prosjektene snarest mulig formelt knytte seg til kompetansemiljøer. Et kompetansemiljø vil kunne bidra sterkt til prosjektgjennomføringen. Ikke minst henger det direkte sammen med det andre forholdet Rambøll Management mener er sentralt: prosjektene bør jobbe systematisk mot å utvide sin forståelse av hva en språkmodell er, og deretter dreie aktiviteten i retning av dette sentrale målet i bestillingen fra Utdanningsdirektoratet.

At modellutprøving ikke har funnet sted er ikke i seg selv et argument for at den aktiviteten som bedrives i kommunene per i dag ikke kan inngå i en modellutprøving. Utfordringen i prosjektene er å skape økt bevissthet rundt hva en språkmodell er for noe, og deretter bygge et mer målrettet arbeid mot modellutprøving rundt det arbeidet som allerede er i gang.

I juni skal Rambøll Management levere en sluttrapport for evalueringen. Da vil vi i sterkere grad fokusere på oppnådde resultater. Muligheter til å avdekke resultater vil imidlertid være avhengig av en utvikling i kommunene, og Rambøll Management kan ikke forskuttere denne utviklingen. Evalueringen Rambøll Management nå gjennomfører er den første av to evalueringer av Språkløftet og Utviklingsprosjektet. Språkløftet har varighet ut budsjettåret 2011, og Utviklingsprosjektet ut budsjettåret 2009. Utdanningsdirektoratet vil senere iverksette en ny evaluering av de to prosjektene.

7. Vedlegg

7.1 Statusbeskrivelser fra kommunene

Prosjektene implementering og progresjon etter kommune

Oslo kommune

Bydelene i Oslo har plukket ut 20 fokusbarn hver, og de har valgt ulike måter å jobbe på. Felles hovedmål for alle er god språklig og sosial utvikling, norskopplæring til foresatte/ mødre, overgang mellom barnehage og skole, samarbeid på tvers av forvaltningsnivåer, institusjoner og faggrupper. Kommunal prosjektleder har mottatt ønske om kompetansehevingstiltak fra barnehagene, noe som skal prioriteres fremover. Gjennomgående holder alle bydelene på med å få til bedre samarbeid med helsestasjon, og en økt form for informasjonsutveksling i mellom helsestasjon og barnehage.

Bydel Alna har nylig fått ansatt lokal prosjektleder. Det er fire barnehager, to SMART-grupper og en skole som deltar. Hver barnehage/ SMART-gruppe har fått tilgang på Snakkepakken og Mattepakken etter Språkløftet, og har i tillegg valgt sin egen metode å jobbe ut i fra. Språkposer, litteratur, IKT er noen av disse. Kartleggingsverktøyene som benyttes er *TRAS*, i tillegg til *Ord som Gror*. Det har også blitt kjøpt inn båndopptakere, hvor samtaler pedagogisk leder har med et fokusbarn om et bilde spilles inn. Samtalene analyseres av språkpedagog og en fagleder, og vil så gjentas neste halvår. På denne måten er det mulig å se hvilken fremgang og effekt språkstimuleringsarbeidet har hatt. Ut i fra en sammenlikning av fokusbarnas utvikling, vil man kunne gå inn å se hvilken type språkstimulering barnet har fått. Etablering av overgang mellom barnehage og helsestasjon er en sentral utfordring som lokal prosjektleder nå jobber med, det samme gjelder et styrket foreldresamarbeid. Lokal prosjektleder vurderer kompetansehevingstilbud løpende.

I Bjerke er det fire barnehager og to skoler som deltar i Språkløftet. knyttet til prosjektet "Lær meg norsk før skolestart" (LNS), som var et samarbeidsprosjekt med HiO og bydelen. Dette prosjektet ble formelt avsluttet i 2005, men er videreført i bydel Bjerke. Prosjektleder for LNS er nå prosjektleder for Språkløftet. LNS er en metode for å utvikle språket til majoritets- og minoritetsspråklige barn, basert på formidling gjennom konkrete, samtale og via litteratur. Det hører også et kartleggingsverktøy til, som benyttes på barn som går siste år i barnehagen og 1. – 4. årstrinn i skolen. Foreldrene brukes som informanter når det gjelder kartlegging av morsmål. LNS er basert på internasjonal forskning på tospråklighet, og tanken er at

de går fra det konkrete til det mer abstrakte. Prosjektleder er i kontakt med lærere og skole, slik at disse er klare for å ta i mot barna. Dokumentasjon om barnet samles i en språkperm, lærer har vært med å bestemme hva denne skal inneholde, som overleveres skolen etter foreldre har godkjent. Det har blitt arrangert møter med helsestasjon for å få til et bedre samarbeid. Prosjektleder driver kontinuerlig kompetanseutvikling mot hele personalgruppen.

Grorud bydel har to deltagende barnehager og tre skoler. Det er nylig ansatt lokal prosjektleder, som nå er i gang med å utvikle lokale mål og bygge en teorimodell basert på kartleggingsverktøyet som er valgt. Barnas språk kartlegges med TRAS, og med utgangspunkt i områdene i kartleggingsskjemaet foregår det språkstimulering. Prosjektleder har vært i kontakt med Bredtvet kompetansesenter og Universitet i Stavanger for å få veiledning. Pedagogiske ledere har fått kompetansehevingstilbud om BOKTRAS, som går på bruk av litteratur. Biblioteket er tenkt som samarbeidspartner i forhold til dette, også når det gjelder utlån av bøker til foreldre. Skolene er informert om Språkløftet og at de skal motta barna, og samarbeidet med helsestasjonen fungerer bra. Det er planlagt digitale mapper i forbindelse med overgang til skole, og felles kompetanseheving på kartleggingsverktøy. Når det gjelder tiltak mot foreldre er dette knyttet til ICDP-veiledning som var i gang tidligere i bydelen. Bydelen har god erfaring med å tilby barnepass ved foreldremøter, og planlegger ekstra foreldremøter med tolk i forbindelse med Språkløftet.

Bydel Stovner har på dette tidspunkt ikke fått tak i lokal prosjektleder. Det er tre barnehager og en skole som deltar i prosjektet. Samarbeidet med skolen er i gang, den er informert om at den skal overta de 20 fokusbarna. De har fokus på etablering av et godt språkmiljø i barnehagene, og kartlegger nå språk med egenutviklet verktøy. Så snart personalet har fått opplæring skal de begynne å bruke TRAS. Kommunal prosjektleder følger opp bydelen ekstra.

Bærum kommune

Bærum kommune deltar i Språkløftet og Utviklingsprosjektet. Det er to deltagende barnehager med til sammen 14 fokusbarn, og en skole. Både barnehagene og skolen har etablert språkrom (Språkverksted i skolen), hvor språkstimuleringsmaterieell lagres, og hvor det gjennomføres språkstimulering med mindre grupper av barn. Her brukes for eksempel Snakkepakken og språkkoffert. Det er fokus på konkrete og gjentatte benevnelser. Fokus for språkstimuleringen er begrepsinnlæring. Til kartlegging av språk brukes *Bo Ege* og *Ord som groer* både i barnehage og skole.

På skolen brukes arbeidsplaner aktivt for å fremme språkstimuleringen. Hver uke innføres nye begreper fra alle fag som skal innlæres for alle elever. En del elever med behov for ekstra språkopplæring tas ut i mindre grupper, hvor de lærer om de

nye begrepene i forkant av at begrepene skal bearbeides i stor gruppe. Dette er ment at skal fremme deres forståelse av det faglige innholdet på skolen, samt at det skal øke deres deltagelse i stor gruppe.

Det er planlagt et felles kurs for personale i barnehagene og lærere på 1. og 2. trinn i skolen om foreldresamarbeid. De har iverksatt lesevenner, hvor femåringene fra barnehagen besøker skolen, og blir lest for av de elevene som skal bli fadderne deres når de begynner på skolen. Det ble arrangert et ekstra møte om skolestart for minoritetsspråklige foreldre i våres, noe de skal innføre som et fast innslag. Her ble det benyttet tolker, i tillegg til at personale fra barnehagene var tilstede i tillegg til rektor fra skolen. Foreldresamarbeidet vil være en prioritert bit fremover, da de per i dag ikke opplever at dette har kommet godt nok i gang. Det er planlagt et møte med helsestasjon om hva som kan gjøres for å utvikle et bedre samarbeid. Prosjektleder, samt andre interessenter, skal på erfaringsutveksling til Stavanger. Her vil de besøke helsestasjon, barnehager og skoler for å få gode innspill til å utvikle eget arbeid.

Drammen kommune

Her er Språkløftet og Utviklingsprosjektet delt opp i fem underprosjekter som samordnes i GLIS-prosjektet. Det er flere mål, hvilke er bedre overgang barnehage-skole, kompetansestyrking av personale i barnehage og skole, felles modell for kvalitetssikring av språkopplæring i barnehage og laveste trinn i skolen, styrking av foreldrenes engasjement i barnas språkutvikling og styrking av tospråklige barns faglige språkkompetanse. Verktøy og virkemidler for de ulike delprosjektene er på skolen tilbud om leksehjelp til flerspråklige elever og foreldremøter med tospråklig lærer, utvidet timetall til elever med tyrkisk som morsmål og forberedelse av timene som skal foregå i storklassen. Her også veiledning for alle elever med fra naturfagssentret for å forstå faguttrykk bedre. Det er videre etablert forskerteam for elever som ønsker, dette innebærer at stoff blir gjennomgått og diskutert før undervisning. På denne måten vet lærer hvor fokus skal legges.

I ett av prosjektene er det på småtrinnet i samarbeid med barnehagen planlagt at den nivåbaserte språkstimuleringen som foregår i barnehagen skal videreføres inn i skolen. Denne metoden kalles "Språkrappa". Også hospiteringsordning mellom ansatte i barnehage og skole vil være en del av denne. Det er hovedsakelig "Språkrappa" samt overgangen barnehage-skole som er Språkløftet. Det skal sikres at dokumentasjon følger barnet slik at overgangen til en tilpasset undervisning i skolen skal komme i gang så tidlig som mulig. Det samarbeides med leder for helsestasjon og tospråklige lærere, og dette er en viktig del av tiltakene på skolen. Det har blitt gitt opplæring i kartleggingsverktøyet *Grunnleggende norsk* i barnehage og skole, i tillegg brukes også *NYA SIT*. Det er etablert eksternt samarbeid med Naturfagssentret og NAFO, i tillegg til at FUG og Høgskolen i Hedmark skal brukes til eksternt kompetanseheving. Det holdes utvidete foreldremøter hyppigere enn før, og foreldrene er mer involvert gjennom at de involveres i temaene det jobbes med. Det er også opprettet en ordbank som gjør at de kan øve på ord sammen med barna.

Skedsmo kommune

I Skedsmo kommune er prosjektene og midlene for disse slått sammen til ett prosjekt, Språkløftet. Det er seks barnehager og to skoler som deltar. Den enkelte barnehage velger hvordan språkstimuleringsarbeidet skal gjennomføres. Det er planlagt å utvikle en idébank hvor språkstimuleringsmidler og erfaringer skal dokumenteres. Fokusbarna kartlegges med *TRAS*, *Alle med* og *Ord som Gror* i barnehagen. Det arbeides i stor grad med begrepsinnlæring og temaer, til dette brukes det konkrete og inndeling i mindre grupper. En av skolene er først nylig satt i gang, mens den andre har vært med fra starten. Her er jobber en frikjøpt lærer med minoritetspråklige elever på 1. trinn i forhold til begrepsinnlæring, lesing og regning ved hjelp av IKT. Det er planlagt at *Alle med*-kartleggingen skal følge barnet over i skolen, og at barnehagen kan fylle ut språkbiografien i kartlegging til *Grunnleggende norsk*. Når det gjelder ytterligere samarbeid om overgang barnehage-skole er det nå utarbeidet rutiner for overgang og samarbeid mellom barnehage og skole som skal prøves ut skoleåret 2008-2009, og siden evalueres og eventuelt videreføres. Prosjektlederne har forsøkt å tilknytte ekstern kompetanse uten å lykkes med dette. Representanter fra barnehagene har vært på studietur til København, hvor de hentet inspirasjon fra barnehager. Videre har FUG holdt kurs, i tillegg til at det er planlagt et kurs hvor kompetanse hentes fra Høgskolen i Hedmark. For å etablere et bedre samarbeid med helsestasjonene er det arrangert en dag hvor helsesøstere besøkte barnehagen, og snart skal barnehagene besøke helsestasjonen. Dette gir mulighet for erfaringsdeling og praksisutveksling.

Skien kommune

Prosjektene kalles Språkhoppet og Språkspranget, med felles prosjektleder for begge. Målsettingen er å styrke språk og sosial utvikling, og det arbeides med å styrke barnas begreper og ordforråd, fortellerkompetanse, lekekompetanse og sosiale kompetanse ut i fra forskning. Barnehagedagen er bygd opp rundt at ethvert barn skal stimuleres i forhold til de nevnte områdene, og at barna skal få best mulig stimulering til enhver tid. Barna kartlegges med Bo Ege og NYA SIT, alle fokusbarna er kartlagt på morsmål. De samme kartleggingsverktøyene brukes i skolen. Det er fokus på synliggjøring av det flerkulturelle, og det å verdsette morsmål. Det arbeides i barnehagene med eventyr på alle språk, og der det ikke finnes tospråklig ressurs skal likevel språket synliggjøres. Barnet bruker eget morsmål i barnehagen, og litteratur er tilgjengelig på flere språk og sendes med hjem. Det er 6 barnehager med 14 barn fokusbarn i Språkløftet, mens resten av 4- og 5-åringene deltar sekundært. På skolen videreføres tiltak som leksehjelp, gratis SFOPlass med foreldreveiledning og tolk i forbindelse med foreldremøter. Samarbeid med helsestasjonen fungerer bra, og fokusbarna for prosjektet ble plukket ut på bakgrunn av SPRÅK 4 kartleggingen. Barnas utvikling dokumenteres i mapper. Det jobbes med å utvikle bedre samarbeid mellom barnehage og skole basert på det som kommer frem under felles møter. Prosjektet bidrar til at det blir tid til dette. Det arrangeres et stort møte mellom skole og barnehage med de barna som skal begynne på skolen. Det skal holdes felles møte mellom skole og barnehage med gjennomgang av barna. Intensjonen er at også

helsesøster skal være med her, da særlig med tanke på de barna som ikke har gått i barnehage. Det er utarbeidet en overgangsplan for å prøve ut nye aktiviteter, blant disse er hospitering for personalet i skole og barnehage, 5. klassingene leser for 5-åringene - også på morsmål (ved hjelp av morsmålslærerne). Språkhistorie med informasjon om oppvekst, morsmål, norskspråkutvikling, foresattes språk og barnehage gis til skolen før innskriving. Det er også innført en systematikk i kartlegging, og et møte for foreldre og 5-åringer på skolen. Spesialpedagogisk tjeneste har vært inne som veiledere for prosjektene, og det finnes mye relevant kompetanse tilgjengelig. Det har også vært gjennomført erfaringsutveksling mellom de to skolene som deltar i prosjektet. For foreldrene er det arrangert språkcafé. Her deltar foreldrene i aktiviteter sammen med barna, og det jobbes i forhold til at de skal være involvert og informert i ulike aktiviteter og hvorfor disse gjøres. Det skal også jobbes mer inn mot foreldrene, blant annet ved at en i personalet med familieveiledningskompetanse skal tilby foreldrene veiledning.

Fredrikstad kommune

Fredrikstad kommune deltar bare i Språkløftet, og har kalt prosjektet Språkfokus i Fredrikstad (Spokus). Det er valgt 30 fokusbarn på bakgrunn av Språk 4 kartlegging i helsestasjonen. Disse barna har fått barnehageplass dersom de ikke allerede hadde det, i tillegg til at de mottar språkstimulering i barnehagen. Det er også iverksatt tiltak for de mødrene som hadde behov for dette. Eventuell språkopplæring gis i samarbeid med Fredrikstad internasjonale skole (FRIS). Det er ansatt en foreldrekontakt i 20 % stilling for å ivareta kontakten med mødrene.

Det er knyttet kontakt med Høgskolen i Østfold som gir opplæring og veiledning i forbindelse med språkkartleggingsmetoden *Performance analyse*. Kort fortalt går metoden ut på at språkstimuleringssituasjoner med barnet tas opp på video, for så at dette analyseres ved HiØ. Etter ferdig analyse gis det tilbakemelding, og opptaket går gjennom med personalet både totalt sett og når det gjelder kommunikasjon og spesielle ting. Siden lages det tiltak for videre arbeid. Barnets språk tolkes på en helhetlig måte; i betydningen at man tar for seg språkevner, språkstrategier, begreper og generell kommunikativ kompetanse. Språkkartlegging og språkhistorie dokumenteres i en mappe i forbindelse med analysen, og mappen overføres siden til skolen. Kompetansen denne metoden fører til skal spres videre neste år. De 13 deltakende enhetene (5 skoler og 8 barnehager) er delt inn i fem nettverk, med en skole og tilknyttet(e) barnehage(r). Det arrangeres nettverksmøter hver måned, i tillegg møtes personalet i nettverkene når det arrangeres kurs. Snakkepakken er innkjøpt til de deltagende barnehagene.

Stavanger kommune

I Stavanger er det to skoler og tre barnehager som deltar i "Fra handling til ord", som Språkløftet blir kalt der. Det er ansatt prosjektleder (40 %) og prosjektveileder (30 %). Språkløftet innebærer at deltakende enheter har forpliktet seg til å gjennomføre 20 minutter sammenhengende språkstimulering hver dag. Deltakende barn

blir kartlagt med TRAS, Alle med, *De`er Ham`ses* i barnehagen, i skolen benyttes *Språk 6-16* og *Kartlegging i grunnleggende norsk*. På skolen gjelder prosjektet 1. og 2. trinn, hvor barna språkstimuleres i 20 minutters sesjoner gjennom bruk av Språkleker. I barnehagene gjennomføres språkstimuleringen som regel i løpet av samlingsstunden for alle barna, med unntak av en barnehage der de har valgt å dele barnegruppen inn i mindre grupper.

Pedagogisk bygger prosjektet på Jørgen Frost sitt pedagogiske opplegg for språklig bevissthet, hvor struktur, kontinuitet, gjenkjennelse, forutsigbarhet og trygghet vektlegges. Lek med språket og språklæring gjennom lek er viktige elementer. Barnehager og skoler har fått samme pedagogiske materiell, dette justeres etter nivå. På denne måten vil barna oppleve gjenkjennelse ved overgangen, og personalet vil ha lett tilgjengelige og nyttige kilder i det pedagogiske arbeidet. Materiell og læremidler som er kjøpt inn til alle virksomhetene er Snakkepakken, Språkleker, Språksprell, Språkverkstedet, Ringeriksmaterialet, Jo mer vi er sammen, Fra fil til elefant. Kompetanseheving er tilbudt hele personalet ved de deltagende enhetene for å forankre prosjektet og bevisstgjøre de ansatte.

Når det gjelder foreldresamarbeidet har det blitt benyttet tolker ved foreldremøter, i tillegg til at prosjektleder har vært til stede og informert om Språkløftet. Foreldrene er også informert skriftlig, og har skrevet under på samtykkeskjema for å tillate at prosjektleder og prosjektveileder får tilgang til anonymiserte språkkartleggingsresultater. En av barnehagene har utarbeidet et rim og sanghefte som foreldrene har fått med hjem slik at de kan følge opp den aktiviteten som skjer i barnehagene.

Trondheim kommune

Trondheim kommune deltar i begge prosjektene med to skoler og tre barnehager. Det er opprettet samarbeid med SEVO, som er senter for voksenopplæring i kommunen i forbindelse med språkstimulering av kurdiske mødre. Det jobbes med å inkludere NTNU, HiST lærerutdanning og Dronning Mauds høgskole i referansegruppen for å styrke det faglige fokuset i prosjektet. Her har hovedutfordringen vært at det skal passe for alle, viljen til å bidra inn i prosjektene er stor fra fagmiljøene. Både skolene og barnehagene bygger språkstimuleringsarbeidet på konkrete og systematisk gjentakelse i temaer.

De har iverksatt arbeid med å utvikle temapermer som skal dekke de ulike temaene som skal gjennomgås i språkstimuleringen. Temaene i permene overlapper med temaene de har i perioder i barnehagene og på skolene for alle barn og elever. Det er planlagt å lage 10 temapermer i barnehagene og 12 for skolene. Temapermene skal være enkle å ta i bruk for de ansatte, slik at de kan brukes som del av ordinær aktivitet uavhengig av den ansattes kompetanse.

Selve språkstimuleringen for fokusbarna gjennomføres ved at de blir delt inn i nivåbaserte grupper og 15-20 minutter språkstimulering 2-3 ganger i uken. Det jobbes med å øke bevisstheten på språkstimulering gjennom hele dagen. Foreldrene får

informasjon om språkstimuleringen, og det anses som sentralt at foreldrene skal bidra til barnas morsmålsutvikling.

I forhold til overgang mellom barnehage og skole overføres *TRAS* kartleggingene som gjøres i barnehagene til skolen etter foreldrenes samtykke. Både barnehagene og skolene har innført *NYA SIT* som kartleggingsverktøy for å få kvantifiserbart materiale, hvor man kan sammenligne barnas utvikling over tid. Også *NYA SIT* kartleggingene overføres fra barnehage til skole. Videre besøker rektorene barnehagene på våren, og snakker med barna som skal begynne på skolen. Dette har vist seg å være et vellykket tiltak som skal videreføres. I tillegg videreutvikles og utvides kommunens rutiner for overføring mellom barnehage og skole. Det arbeides også med at skolene skal begynne å rapportere til barnehagene om hvordan det går med de avleverte barna over tid, da dette anses som den metoden barnehagene kan bruke for å måle i hvor stor grad deres aktivitet gir resultater. Det er gjennomført felles kurs for personalet i alle de deltagende enhetene, i tillegg til en felles halv studiedag for alle. Det er arrangert studieturer til Oslo og Drammen for å hente inspirasjon, og et nytt besøk er planlagt i desember. Det er også igangsatt et arbeid med å utvikle egne kartleggingsverktøy.

Når det gjelder foresatte er det holdt ekstra foreldremøte for å informere foreldrene om prosjektet. Det er iverksatt norskopplæring av kurdiske mødre, her samarbeider barnehagene, skolene og SEVO. Denne opplæringen foregår slik at 20 kurdiske kvinner kommer til skolen og får 2x2,5 timer opplæring av morsmålslærer. Barna er enten på skolen eller får gratis pass i barnehagen mens mødrene mottar norskopplæringen. Valget av kurdiske mødre er begrunnet med at dette er den største minoriteten i området.

Tromsø kommune

Det er 4 barnehager og 4 skoler som deltar i prosjektet i Tromsø. Hittil har det vært satt fokus på kompetanseutvikling og bevisstgjøring for personalet i barnehager og skoler som deltar i prosjektet. De har hatt om språk, andrespråksinnlæring, kultur og på bakgrunn av disse har barnehagene og skolene utarbeidet en virksomhetsplan, slik at de vet hva som skal gjøres på det enkelte sted. Når det gjelder overgang mellom barnehage og skole er det arrangert en hospitering, og denne vil gjentas og skal siden evalueres. Det er også planlagt en lesevennordning, Skolene benytter læreplan i grunnleggende norsk og det tilhørende kartleggingsverktøyet. Barnehagene skal delta på kompetanseutviklingen i forbindelse med bruk av dette, slik at de kan vurdere om barnehagene skal fylle ut deler her. Målet er å komme frem til en helhetlig løsning som kan innføres på kommunal basis. Dette betyr en praktisk basispakke til bruk i barnehage og skoler med språkkartleggings- og stimuleringsmateriell med spill og lydbøker, hvor de som ønsker å benytte seg av dette skal tilbys to dager med kompetanseutvikling.

7.2 Fra konkurransegrunnlaget for evalueringen: "Kapittel 4, kravspesifikasjon"

4 KRAVSPESIFIKASJON

4.1 Oppdragets bakgrunn og formål

"Språkløftet" og "Utviklingsprosjekt i skoler med mer enn 25 % minoritetsspråklige elever" er tiltak 2 og 8 i den nasjonale strategiplanen "Likeverdig opplæring i praksis! 2007 – 2009".

Prosjektene skal bygge opp under realisering av regjeringens satsing for å utjevne sosiale forskjeller og styrke barn og unges læringsutbytte. Sentralt er satsing på språkstimulering, språkutviklingstiltak og utvikling av sosial kompetanse i barnehage og skole. Språkløftet omfatter også barn som ikke går i barnehage. Språktiltakene skal ha enkeltbarn og deres behov i fokus, men gjennomføres innenfor rammen av fellesskapet i barnehagen og skolen. Utviklingsprosjektet skal stimulere skoler med mange minoritetsspråklige elever til å arbeide på en god måte med de særlige utfordringene og mulighetene skolene har i arbeidet med å bedre elevenes utbytte av opplæringen.

Språkløftet og Utviklingsprosjektet er etablert som prosjekter høsten 2007 i 9 kommuner. Deltakende kommuner er Oslo, Drammen, Bærum, Skedsmo, Fredrikstad, Stavanger, Skien, Trondheim og Tromsø. Prosjektperioden varer fra 2007 til 2011 for Språkløftet og fra 2007 til 2009 for Utviklingsprosjektet.

Evalueringen skal kartlegge forankring og implementering av prosjektene både på kommunalt og barnehage/skole -nivå, og gi kunnskap om i hvilken grad og hvordan "Språkløftet" og "Utviklingsprosjekt i skoler med mer enn 25 % minoritetsspråklige elever" bidrar til å bedre barn/elevens læringsutbytte og sosiale kompetanse, og til å fremme arbeidet med sosial utjevning. Evalueringen skal presentere analyser og drøfte problemstillinger som kan styrke kvaliteten i prosjektene og fremme måloppnåelse. Den skal videre kunne danne grunnlag for justering og erfaringsspredning, måling av resultater og en sluttevaluering av "Språkløftet".

Det skal presenteres resultater underveis som kan gi kunnskap, nye perspektiver, inspirasjon og veiledning til prosjektaktørene.

Bakgrunnsmateriale for følgeevalueringen vil være:

- Opplæringslova, 1999 og forskrifter
- Læreplanverket for Kunnskapsløftet, KL06
- Lov om barnehager, 2006
- Rammeplan for barnehagen, 2006
- "Likeverdig opplæring i praksis! Strategi for bedre læring og større deltakelse av språklige minoriteter i barnehage, skole og utdanning 2007-2009"
- St. meld. nr. 30 (2003-2004) "Kultur for læring"
- St.meld. nr. 49 (2003-2004) "Mangfold gjennom inkludering og deltakelse"

- St. meld. nr. 16 (2006-2007) "... og ingen stod igjen"
- Soria Moria-erklæringen
- Relevant forskning på området barns språkutvikling og læring
- Relevant forskning på området sosial kompetanse
- Relevant forskning på området sosial utjevning
- Relevant forskning på området organisasjonslæring og organisasjonsutvikling
- Oppdragsbrev, prosjektplaner/beskrivelser, utlysningstekster med kriteriegrunnlag
- Nettsteder: www.udir.no, www.skolenettet.no

4.2 Krav til forskningsoppdraget

Forskningsoppdraget skal inneholde følgende elementer:

Oppdraget skal være brukerorientert og ha fokus både på prosess og på resultater. Både kvantitative og kvalitative metoder skal benyttes. Det skal gjennomføres en kartlegging og analyse av modeller for språkutvikling og opplæring.

Relevante datakilder er f. eks. resultater fra språkkartlegging, diagnostisering, og kartleggingsprøver i lesing.

Målgrupper for evalueringen er barn, elever, foresatte, førskolelærere og lærere, barnehage- og skoleledere, barnehage- og skoleeiere og andre relevante aktører.

Ved bruk av spørreundersøkelser til skoler, kommuner og fylker skal utvalg av målgrupper og omfang av spørreskjemaet ikke føre til unødige belastninger for sektoren. Forskningsmiljøet plikter derfor å skaffe seg kunnskap om eksisterende datakilder/registre på aktuelle områder.

Utdanningsdirektoratet skal holdes informert om spørsmålsutvalget i spørreundersøkelser underveis og få det lagt frem til endelig godkjenning.

4.3 Problemstillinger som skal belyses

I hvilken grad bidrar "Språkløftet" og "Uviklingsprosjekt i skoler med mer enn 25 % minoritetsspråklige elever" til utvikling og utprøving av modeller for opplæring, som resulterer i bedre læringsutbytte for barn/elever og fremmer arbeidet med sosial utjevning?

Temaer som skal belyses

- Språkstimulering og språkutvikling i barnehage og skole
- Utvikling av sosial kompetanse i barnehage og skole
- Overgang mellom barnehage og skole
- Samhandling på tvers av fag og forvaltningsnivåer
- Samhandling hjem barnehage/skole?
- Kompetanseutvikling

Modeller skal vurderes i forhold til om de bidrar til å fremme

- Tilpasset opplæring i et inkluderende læringsmiljø
- Økt og kvalitativt bedre læringsutbytte

- Sosial utjevning

Aktuelle tema som belyses kan være:

- modellenes teoretiske forankring og begrunnelse
- sentrale kjennetegn ved modellene
- samhandling mellom ulike aktører
- organisering og metoder
- medvirkning fra barn/elever og foresatte
- faglig og sosial mestring
- faglig og sosialt læringsutbytte
- tilhørighet

7.3 Prosjektutlysningen fra Utdanningsdirektoratet til kommunene (med vedlegg: Prosjektmal)

Vår saksbehandler: Lussi Steinum
Direkte tlf: 23 30 14 69
E-post: lst@utdanningsdirektoratet.no

Vår dato:
30.03.2007
Deres dato:
«REFDATO»

Vår referanse:
2006/3859
Deres referanse:
«REF»

Til kommunene:
Fredrikstad, Bergen, Stavanger, Sandnes, Kristiansand, Skedsmo
Lørenskog, Drammen, Skien, Tromsø, Trondheim, Bærum

Språkløftet og Utviklingsprosjekt i skoler med mer enn 25% minoritetsspråklige elever - Utlysning av prosjektmidler

Utdanningsdirektoratet har fått i oppdrag av Kunnskapsdepartementet å bidra til at tiltakene Språkløftet(2007-2011) og Utviklingsprosjekt i skoler med mer enn 25% minoritetsspråklige elever(2007-2009) blir planlagt og iverksatt i utvalgte kommuner. Begge tiltakene er forankret i St.prp nr. 1 (2006-2007) og i St.meld. nr. 16 (2006-2007) og nærmere beskrevet i Strategiplan for Likeverdig opplæring i praksis (2007-2009) og egne oppdragsbrev fra Kunnskapsdepartementet. Utdanningsdirektoratet er også bedt om å sørge for en nasjonal evaluering av tiltakene, og evalueringsoppdraget vil bli lyst ut våren 2007.

Språkløftet og Utviklingsprosjekt i skoler med mer enn 25% minoritetsspråklige elever har sterke tilknytningspunkter, som gir muligheter til en viss samordning både i planleggings- og gjennomføringsfasen. I tillegg til forankringen i sentrale styringsdokumenter som vist ovenfor, vil de være viktige bidrag til realiseringen av intensjoner og mål i Kunnskapsløftet, og Språkløftet vil være et viktig tiltak i arbeidet med realiseringen av den nye rammeplanen for barnehagen.

Sentrale mål i Språkløftet er bedre språkutvikling og sosial kompetanse hos barn i barnehage og skole, som er en viktig og grunnleggende forutsetning for at målet i Utviklingsprosjektet skal nås: å bedre elevenes resultater og utbytte av opplæringen.

Språkløftet har et særlig fokus på tidlig innsats i enkeltbarns språkstimulering og språkutvikling. Det skal også bidra til å gi foresatte(mødre) muligheter for opplæring i norsk. Samtidig er overgang mellom barnehage og skole et prioritert tema. Utviklingsprosjektet har særlig fokus på skolen og dens utfordringer og muligheter for utvikling med et stort antall minoritetsspråklige elever. I begge oppdragene må både individ- og systemperspektivet ha stor oppmerksomhet for å oppnå gode resultater. Å sikre sammenheng mellom oppdragene vil gi muligheter til å forene individ- og systemperspektivene innenfor et mer helhetlig konsept.

Det bør så langt det er mulig velges skoler i Utviklingsprosjektet som rekrutterer barn som deltar i Språkløftet. Det vil være et viktig bidrag til å sikre overgangen mellom barnehage og skole for disse barna og for institusjonene generelt. Skolene vil være mer forberedt til å ta i mot de "utvalgte" barna fra Språkløftet.

Gjennom denne samordningen kan innsatsen konsentreres for å oppnå bedre resultater. Samtidig er det viktig at de to oppdragene blir tydelig profilert på det som er det særegne ved dem. Det understrekes derfor at de valgte skolene i Utviklingsprosjektet skal ha en stor andel minoritetsspråklige elever, og at barna som inngår i Språkløftet rekrutteres på bakgrunn av språktesting på helsestasjonen ved 4-årskontrollen blant både etnisk norske og minoritetsspråklige.

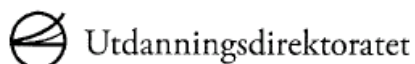
Det presiseres også at barn som velges til å delta i Språkløftet og som ikke går i barnehage, bør knyttes til en barnehage i gjennomføringen av relevante innsatser i regi av Språkløftet.

Postadresse:
Postboks 2924 Tøyen, 0608 Oslo
Besøksadresser:
Kølstadgata 1, Oslo
Vertfsgata 10, Holde
Parkgata 36, Hamar

Telefon:
+47 23 30 12 00
Telefaks:
+47 23 30 12 99

E-post:
post@utdanningsdirektoratet.no
Internett:
www.utdanningsdirektoratet.no

Bankgiro:
7694 05 10879
Org.nr.:
NO 970 018 131 MVA

Utdanningsdirektoratet

Utdanningsdirektoratet lyser med dette ut kr 2 520 000,- til Språkløftet og kr 2 700 000,- til Utviklingsprosjektet.

Vilkår for tildeling av midler er at tiltakene utvikles og gjennomføres i tråd med definerte mål og premisser (se vedlegg) i dialog med Utdanningsdirektoratet. Utdanningsdirektoratet ber om at hver kommune som ønsker å søke midler, sender en samlet oversikt over prosjektbeskrivelser innenfor hvert av tiltakene Språkløftet og Utviklingsprosjektet, som dokumenterer at mål og premisser for tiltakene er oppfylt innenfor en forsvarlig økonomisk ramme.

Frist for oversendelse av samlet oversikt over prosjektbeskrivelser med budsjett innenfor hvert av tiltakene Språkløftet og Utviklingsprosjektet er **15.05.07**.

Utdanningsdirektoratet ber om at kommunen oppgir

- en kontaktperson med navn og etatstilknytning samt vedkommendes telefonnummer og e-postadresse
- navn på velleder og tilknytning til kompetansemiljø
- hvilket kontonummer midlene skal overføres til

Utdanningsdirektoratet vil vurdere og prioritere søknadene og utbetale midlene innen **15.06.07**. I utbetalingsbrevet blir det redegjort nærmere for tidsfrister og krav til rapportering for bruk av midlene.

Innenfor begge tiltakene er det øremerket midler til en egen satsing i Groruddalen. Tilsagnsbrev om midler til denne satsingen er sendt Oslo kommune. Alle kommuner som tildeles prosjektmidler inkluderes i den nasjonale etableringen av tiltakene gjennom en oppstartssamling høsten 2007, erfaringsdelingssamlinger hvert prosjektår og bidrag til den nasjonale evalueringen av tiltakene.

Med vennlig hilsen

Marit Hognestad
Underdirektør

Lussi Steinum
seniorrådgiver

Vedlegg: Mål og premisser, Prosjektmal

Kopi:
Kunnskapsdepartementet
Arbeids- og inkluderingsdepartementet
Barne- og likestillingsdepartementet
Helse- og omsorgsdepartementet
Sosial- og helsedirektoratet
Integrerings- og mangfoldsdirektoratet

Vedlegg 1

Språkløftet og Utviklingsprosjekt i skoler med mer enn 25% minoritetsspråklige elever – mål og premisser

	Språkløftet	Utviklingsprosjektet
Formål	Fremme god språkutvikling i norsk og sosial kompetanse hos barn for å bidra til å utvikle og videreføre tiltak for sosial utjevning i Norge.	Stimulere skoler med mange minoritetsspråklige elever til å arbeide på en god måte med de særlige utfordringene som disse skolene har, og å bedre elevenes utbytte av opplæringen og resultatene.
Mål	Fremme god språkutvikling, gode norskferdigheter og sosial kompetanse hos barn i barnehage- og skolealder Gi foresatte/mødre til disse barna opplæring i norsk Sikre gode overganger mellom barnehage og skole Fremme samarbeid på tvers av forvaltningsnivåer, institusjoner og faggrupper	
Målgruppe	Et utvalg barn som utpeker seg for oppfølging etter språkkartlegging med Språk 4 på helsestasjonen. Disse skal følges fra helsestasjonen via barnehage og de to første årene i skolen. Barnas foresatte skal også gis tilbud om språkopplæring i norsk.	Skoler med mer enn 25 % minoritetsspråklige elever, på barnetrinnet Dette skal så langt det er mulig være skoler som rekrutterer barn fra barnehager som deltar i Språkløftet
Medvirkning Tilpasset opplæring Inkludering	Prinsippene legges til grunn i prosjektarbeidet	Prinsippene legges til grunn i prosjektarbeidet
Arena	2 år i barnehage og 2 år i skole	2 år i skole
Variighet	2007 - 2011	2007 - 2009
Modell- utprøving	Deltakende kommuner utvikler og prøver ut ulike lokale tiltak begrunnet i funn ved kartlegging av barn på 4-års kontrollen på helsestasjon (Språk 4) og lokal kontekst. Sentrale elementer/mønster i denne praksisen skal dokumenteres	Nye modeller for organisering av skoledagen Nye metoder i opplæringen Kompetanseutvikling
Kommunalt ansvar og oppgaver	Sørge for: <ul style="list-style-type: none"> • At det utformes prosjektbeskrivelser for begge tiltakene (se utlysingsbrev og prosjektmal) • Å gi støtte til prosjektutforming • Å sikre at prosjektene knytter til seg veiledere og nødvendig kompetanse • Å oversende samlet oversikt over prosjektbeskrivelser med budsjett for begge tiltakene • Å etablere kommunal prosjektorganisasjon som sørger for forankring og helhetlig planlegging og gjennomføring av begge tiltakene • Rapportering i henhold til oppsatte frister • Lokal informasjon og erfaringsdeling/spredning • Deltakelse i Udirs oppstartskonferanse og erfaringsdelingskonferanser • Bidrag inn i nasjonal evaluering av Språkløftet og Utviklingsprosjektet 	

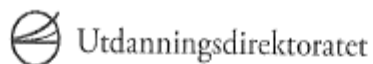
Vedlegg 2**Prosjektmal**

Kommune/bydel	
Ansvarlig etat	
Kontaktperson Tlf, e-post	
Navn på prosjektet	
Tilknytning mellom Språkløftet og Utviklingsprosjektet	
Søknadsbeløp	
Prosjektets totale budsjettamme	
Bakgrunns informasjon	Begrunnelse for ønsket deltakelse
	Forankring i/tilknytning til tidligere prosjekter eller andre større satsninger
	Særlige utfordringer og muligheter
Prosjektets mål Hva ønskes oppnådd? Kriterier for måloppnåelse	
Målgruppe Utvalg Omfang	

Organisering Prosjektforankring Ledelse Deltakere Samhandlingspartnere	
Veileder Navn og institusjon	
Innhold Arbeidsformer	
Framdriftsplan med milepæler	
System for intern prosjektevaluering	
Kritiske suksessfaktorer med forebyggende tiltak	

7.4 **Oppdragsbrev fra Kunnskapsdepartementet til Utdanningsdirektoratet⁵⁵**

”Språkløftet 2007 – 2011”

”Utviklingsprosjekt ved skoler
som har mer enn 25 %
minoritetsspråklige elever
2007 – 2009”

01.03.07

1

---

⁵⁵ Dette dokumentet hadde allerede blitt notert en del på da Rambøll Management fikk det tilsendt. Derav enkelte urenheter i teksten.

Innholdsfortegnelse

1	Forord	s 3
2	Plan for gjennomføring av Språkløftet	s 4
	Forord	s 5
	Oppdragsforståelse/mandat	s 6
	Formål og mål	s 6
	Målgruppe	s 7
	Organisering	s 7
	Evaluering	s 9
	Økonomi	s 9
	Kritiske suksessfaktorer	s 9
	Aktivitetsplan/framdriftsplan	s 11
3	Plan for gjennomføring av Utviklingsprosjektet	s 13
	Oppdragsforståelse/mandat	s 14
	Formål og mål	s 14
	Målgruppe	s 14
	Organisering	s 14
	Økonomi	s 15
	Kritiske suksessfaktorer	s 16
	Framdriftsplan	s 16
4	Vedlegg	s 17
	1 Prosjektmodell	s 18
	2 Samhandlingsparter for Udir	s 19
	3 Samhandlende aktører på kommunalt nivå	s 20
	4 Utkast til kriterier	s 21

Forord

Kunnskapsdepartementet har i oppdragsbrev av 16.11.06 "Språkløftet" gitt Utdanningsdirektoratet i oppgave å utarbeide plan for gjennomføring av oppdraget innen 01.03.07. I oppdragsbrev av 09.01.07 "Utviklingsprosjekt ved skoler som har mer enn 25% minoritetsspråklige elever" bes det om tilbakemelding til Kunnskapsdepartementet innen 01.03.07. Tilbakemeldingen til departementet gis i form av dette felles dokumentet, som inneholder et felles forord for begge planene, som følger nedenfor. I forordet vises det til hvordan oppdragene har sterke tilknytningspunkter og kan samordnes på flere måter i planleggings- og gjennomføringsfasen samtidig som det sære egne ved hvert oppdrag ivaretas.

Begge oppdragene er definert som et tiltak i planen "Likeverdig opplæring i praksis". Oppdragene har også sterk forankring i Kunnskapsløftet, og Språkløftet vil være et viktig bidrag i arbeidet med realiseringen av den nye rammeplanen for barnehagen. Begge oppdragene har språkutvikling og språkstimulering som ett sentralt element og Groruddalen som et felles innsatsområde. Språkløftets mål om bedre språkutvikling og sosial kompetanse er en viktig og grunnleggende forutsetning for at målet i Utviklingsprosjektet skal nås: ".....å bedre elevenes utbytte av opplæringa og resultat".

Språkløftet har et særlig fokus på enkeltbarns og deres foresattes språkutvikling. Samtidig er overgang mellom barnehage og skole et prioritert tema. Utviklingsprosjektet har særlig fokus på skolen og dens utfordringer og utvikling med stort antall minoritetsspråklige barn. I begge oppdragene må både individ- og systemperspektivet ha stor oppmerksomhet for å oppnå gode resultater. Å sikre sammenheng mellom oppdragene vil gi muligheter til å forene individ- og systemperspektivene innenfor et mer helhetlig konsept.

Språkløftet skal gjennomføres innenfor rammen av 12 definerte kommuner: Oslo, Bergen, Stavanger, Drammen, Trondheim, Bærum, Kristiansand, Skedsmo, Sandnes, Lørenskog, Skien og Tromsø. Disse har mange minoritetsspråklige elever. Utviklingsprosjektet skal foregå på skoler med mer enn 25% minoritetsspråklige elever innenfor disse 12 kommunene. Det vil bli valgt skoler som rekrutterer barn fra barnehager som deltar i Språkløftet. Det vil være et viktig bidrag til å sikre overgangen mellom barnehage og skole for disse barna og for institusjonene generelt. Skolene vil være mer forberedt til å ta i mot de "uvalgte" barna fra Språkløftets barnehager. Gjennom denne samordningen konsentreres innsatsen for å oppnå bedre resultater.

Utdanningsdirektoratet vil bidra til å styrke sammenhengen mellom oppdragene ved å:

- o Etablere felles prosjektledelse og intern samordningsgruppe
- o Samordne arbeid med utlysning og tildeling av midler (felles skjema, kriteriegrunnlag, maler for rapportering osv)
- o Etablere felles kontakter for innhenting av ekstern kompetanse
- o Etablere felles systemer for oppfølging, erfaringsdeling og evaluering
- o Utvikle felles strategier for videreføring og spredning av resultater fra oppdragene

Samtidig vil de to oppdragene bli tydelig profilert på det som er det sære egne ved dem.

Tildeling av midler vil foregå i forhold til de to oppdragenes budsjettammer, og rapportering vil skje i forhold til oppdragenes mål og særskilte føringer.

Språkløftet 2007-2011

En modellutprøving

Plan for gjennomføring

01.03.07

Førd

"Plan for gjennomføring av Språkløftet" er utarbeidet på grunnlag av oppdrag 19 av 16.11.06 fra Kunnskapsdepartementet.

Planen presenterer innledningsvis en forståelse av oppdraget, som danner grunnlag for valget av planens prosjektdesign. Prosjektdesignet synliggjør hvordan oppdraget er tenkt gjennomført i hele perioden 2007-2011 og i opstartsløst 2007. Modell for evaluering av Språkløftet utvikles våren 2007 slik at evalueringen kan begynne ved prosjektstart. I evalueringen vil det legges vekt på å dokumentere ulike modeller for språkstimulering og språkutvikling, ulike erfaringer fra utviklingsarbeidet og resultater om språkutviklingen på elevnivå.

Språkløftet ses i tilknytning til andre sentrale satsninger i barnehage og skole. Det blir pekt på sammenhenger og vist til mulige koblinger mellom innsatser som kan gi bedre effekter totalt i de deltagende kommunene og også i Utdanningsdirektoratets interne arbeid.

1 Oppdragsforståelse/mandat

I oppdragsbrev nr. 19 av 16.11.06 fra Kunnskapsdepartementet gis Utdanningsdirektoratet oppdraget med tittel: "Gjennomføring av Språkløftet – en modellutprøving". Språkløftet er forankret i St.prp. nr.1 (2006-2007) fra Kunnskapsdepartementet Kap. 226 Kvalitetsutvikling i grunnopplæringen, resultatmål for 2007 og endelig tildelingsbrev til Utdanningsdirektoratet 2007, resultatmål 11.

Språkløftet handler om språkutvikling og språkstimulering og er et tiltak som skal sikre tidlig innsats i opplæringen. Språkløftet inngår i regjeringens satsning på å utvikle og videreføre tiltak for sosial utjevning. Det skal gjennomføres i perioden 2007-2011. I budsjettet for 2007 er det bevilget 5 mill. kroner til tiltaket. 2 av disse er øremerket Groruddalen. Det forventes tilsvarende bevilgning hvert år i gjennomføringsperioden. Språkløftet skal evalueres, og midler til evalueringen inngår i de 5 millionene.

Språkløftet skal være en modellutprøving i den forstand at deltakende kommuner utvikler og prøver ut **ulike lokale tiltak** begrunnet i funn ved kartlegging av barn på 4-årskontrollen på helsestasjon (Språk 4) og lokal kontekst. Sentrale elementer/mønstre i denne praksisen skal dokumenteres.

Hensikten med Språkløftet er å fremme god språkutvikling, gode norskferdigheter og sosial kompetanse for barn, god norskopplæring for barnas foresatte og sikre god overgang mellom barnehage og skole. Språkløftet skal også fremme samarbeid på tvers av forvaltningsnivåer, institusjoner og mellom faggrupper. Aktuelle tiltak kan dreie seg om nærmere utredning, kartlegging av språkutvikling og tiltak som bedrer språkopplæringen i norsk og barnas læring generelt. Eksisterende materiell på området skal benyttes.

Videre skisseres en modell for hvordan Utdanningsdirektoratet vil sikre gjennomføringen av Språkløftet på bakgrunn av oppdragsforståelsen som det er redegjort for ovenfor.

2 Formål

Formålet med Språkløftet er å fremme god språkutvikling i norsk og sosial kompetanse hos barn for å bidra til å utvikle og videreføre tiltak for sosial utjevning i Norge

3 Mål

- Språkløftet skal fremme god språkutvikling, gode norskferdigheter og sosial kompetanse hos barn i barnehage og skole
- Språkløftet skal gi foresatte/mødre til disse barna opplæring i norsk
- Språkløftet skal sikre gode overganger mellom barnehage og skole
- Språkløftet skal fremme samarbeid på tvers av forvaltningsnivåer, institusjoner og faggrupper

4 Målgruppe

Målgruppen i Språkløftet er et utvalg barn som utpeker seg for oppfølging etter språkkartlegging med Språk 4 på helsestasjonen. Disse skal følges fra helsestasjonen via barnehage og de to første årene i skolen. Barna velges ut innenfor 12 kommuner som har deltatt i utprøving av Språk 4. Det er øremerket midler til barn i Groruddalen. Barnas foresatte skal også gis tilbud om språkopplæring i norsk. De er svært sentrale i arbeidet med barns språkutvikling

5 Organisering

Språkløftet er et nasjonalt prosjekt med et utvalg deltakende kommuner. Prosjektet etableres og følges opp av Utdanningsdirektoratet. De deltakende kommunene har ansvar for gjennomføringen på kommunalt nivå med etablering av egen prosjektorganisering, tiltaksutvikling og rapportering (se vedlegg 1 og 2). Nedenfor følger en oversikt over Utdanningsdirektoratets ansvar og aktiviteter i Språkløftet og ansvar og aktiviteter tillagt andre aktører.

5.1 Oppdrags giver/oppdrags eier

Oppdrags giver er Kunnskapsdepartementet. Utdanningsdirektoratet har ansvar for gjennomføringen av Språkløftet og rapporterer til Kunnskapsdepartementet.

5.2 Prosjektledelse i Utdanningsdirektoratet

Nasjonalt prosjektledelse er lagt til Utdanningsdirektoratet. Nasjonal prosjektledelse innebærer å ha ansvar for:

- o Etablering av prosjektet på nasjonalt nivå
  - Utlysning og tildeling av midler
  - Oppstartssamling
  - Å legge til rette for at kommunene får tilgang til ekstern faglig kompetanse og veiledning
- o Informasjon
- o Nasjonal erfaringsdeling og erfaringspredning - nettverkssamling
- o Kontakt med samhandlingspartner/deltakelse i ulike relevante fora
  - Interdepartementale fora
  - Møter med andre direktorater
  - Styrings/arbeidsgruppe i Groruddalen
  - Kontakt med/oppfølging av prosjektkommunene
- o Utforming av sluttrapport på bakgrunn av kommunerapportene

5.2.1 Prosjektleder

Prosjektleder er Lussi Steinum

Prosjektleder har ansvar for:

- o Utarbeidelse av mer detaljert aktivitetsplan og milepølsplan
- o Framdrift i forhold til aktivitetsplan og milepølsplan i "Plan for gjennomføring av Språkløftet"
- o Rapportering til Kunnskapsdepartementet og intern ledelse i direktoratet
- o Ledelse av intern samordningsgruppe

5.2.2 Intern samordningsgruppe

Som vist i forordet er det naturlig å se Språkløftet og Utviklingsprosjekt i skoler med mer enn 25% minoritetsspeklige i sammenheng. Det etableres derfor ei intern samordningsgruppe i Utdanningsdirektoratet som støtter opp om gjennomføringen av begge prosjektene. Lussi Steinum og Merete Bekkevold utgjør gruppa. Andre interne ressurspersoner kan trekkes inn ved behov.

5.3 Kommunenes ansvar og oppgaver

De deltagende kommunene er hovedaktørene i Språkløftet. Tidligere prosjekterfaringer viser at sterk kommunal forankring av de enkelte delprosjektene i barnehager og skoler vil være en viktig suksessfaktor. Det samme gjelder måltrett og helhetlig tverrfaglig kommunal kompetanseutnyttelse. Kommunalt ansvar og oppgaver vil derfor dreie seg om:

- Etablering av en kommunal prosjektorganisasjon som sørger for helhetlig planlegging av Språkløftet i kommunen (se vedlegg 3)
- Utforming av prosjektbeskrivelse (som inkluderer flere delprosjekter) med
  - Formål og mål
  - Prosjektledelse og organisering
  - Oversikt over hovedaktører og samhandlingsparter
  - Aktivitetsplan
  - Framdriftsplan med milepæler
  - Økonomidisposisjoner
  - Dokumentasjon - intern evalueringsstrategi
- Ansvar for gjennomføring av prosjektene
- Ansvar for rapportering
- Ansvar for informasjon og erfaringsdeling

5.4 Faglig ressursgruppe - kompetansemiljøer

Mange kommuner har allerede arbeidet med språkstimulering og språkutvikling i flere år og har sannsynligvis etablert kontakter med ulike kompetansemiljøer på området.

Utdanningsdirektoratet vil etablere kontakt med kompetansemiljøer for støtte til eget arbeid og i utlysings- og søknadsbehandling legge opp til at kommunene knytter kontakter med kompetansemiljøer i arbeidet med Språkløftet. Disse miljøene har ansvar for å:

- Bidra med etterspurt kompetanse til Udir
  - Faglig kompetanse
  - Deltakelse i faglig forum (informasjon, faglige drøftinger relatert til oppdragene, drøfting av prosjekterfaringer og evalueringsresultater)
- Bidra med etterspurt kompetanse til kommunens aktører
  - Prosjektkompetanse
  - Faglig kompetanse
- Bidra med veiledning i forbindelse med
  - Etablering av kommunale prosjekter
  - Gjennomføring
  - Internevaluering og dokumentasjon
  - Rapportering

5.5 Fylkesmannen

Fylkesmannen informeres av Udir om Språkløftet og Utviklingsprosjektet i de respektive kommunene og kan eventuelt etterspørre prosjektutviklingen i sine ulike kontakter med kommunene.

6 Evaluering

Språkløftet skal evalueres, og midler til evalueringen inngår i de 5 millionene som er bevilget for 2007. Evalueringen planlegges ut fra forventning om tilsvarende bevilgning hvert år i gjennomføringsperioden for Språkløftet. Modell for evaluering av Språkløftet utvikles våren 2007 slik at evalueringen kan begynne ved prosjektstart. I evalueringen vil det legges vekt på å dokumentere ulike modeller for språkstimulering og språkutvikling, ulike erfaringer fra utviklingsarbeidet og resultater om språkutviklingen på elevnivå. Siden Språkløftet samordnes med Utviklingsprosjektet for skoler med mer enn 25% minoritetsspråklige elever, vil evalueringsmodellen også inkludere tema og spørsmål som er sentrale i Utviklingsprosjektet. Evalueringsmidler fra dette prosjektet inngår i det totale evalueringsbudsjettet. Se tabellen i pkt 7 nedenfor.

7 Økonomi

Det er satt av 5 mill. kroner i 2007 til Språkløftet. 2 mill er øremerket Groruddalen. Det er forventet tilsvarende beløp de tre siste årene. Midler til evaluering inngår i dette beløpet.

Budsjett Språkløftet 2007

Evaluering	kr	500 000,-
Nasjonal oppstartsamling	kr	200 000,-
Udir, drift - reiser		100 000,-
Midler til utlysning		
Groruddalen	kr	1 680 000,-
Andre kommuner	kr	2 520 000,-
Sum	kr	5 000 000,-

Budsjett evaluering 2007 – 2011

	2007	2008	2009	2010
Språkløftet	Kr 500 000,-	Kr 500 000,-	Kr 500 000,-	Kr 500 000,-
Utviklingsprosjektet	Kr 300 000,-	Kr 300 000,-	0	0

Totalt for perioden: **kr 2 600 000,-**

8 Kritiske suksessfaktorer

Forskning og erfaringer fra tidligere utviklingsprosjekt

faktorer det er viktig å ha særlig oppmerksomhet mot i p

utviklingsprosjekter:

- Eierskap og forankring hos dem som skal gjennomføre
- Ledelse
- Støtte og veiledning
- Langsiktighet
- Målrettet og systematisk arbeid
- Undervisvurdering som dokumenteres og brukes til refleksj
- Erfaringsdeling - nettverksbygging

I Språkløftet blir disse faktorene forsøkt ivare tatt gjennom:

- Udirs etablering og oppfølging av prosjektet (se framdriftsplan nedenfor)
- At prosjektet foregår over en 4-årsperiode - langsiktighet
- Skriftlig definerte forventninger til prosjektkommunene (se vedlegg 4)
- Utvalgsprosessene omkring tildeling av midler som bygger på definerte kriterier og krav for å få være med (se vedlegg 4)
- Udirs kontakt med deltakende kommuner
- Nasjonale efreringsdelingskonferanser
- Årlige rapporteringer
- Evaluering som følger prosjektutviklingen

9 Aktivitets/framdriftsplan

Datoer som er foreslått i framdriftsplanen for 2007, justeres i forhold til tidspunkt for tilbakemelding og godkjenning av "Plan for gjennomføring av Språkløftet" fra Kunnskapsdepartementet

Språkløftet 2007

Aktiviteter	2. kvartal	3. kvartal	4. kvartal
Etablert prosjektledelse i Udir	15.3		
Utviklet evalueringsoppdrag	-----15.5		
Utviklet tildelingsprosedyrer	-----15.4		
Tildelt midler	15.6		
Etablert kontakt med kompetansemiljøer	-----1.4		
Kontakt mellom samhandlingsparter internt/ekstern	-----	-----	-----
Informasjon	-----	-----	-----
Inngått kontrakt med forskningsmiljø		1.9	
Oppstartsamling		5.9	

Språkløftet 2007 - 2011

Aktiviteter	2007	2008	2009	2010
Etablert prosjektledelse	15.3			
Tildelt midler	15.6	1.3	1.3	1.3
Kontrakt med forskningsmiljø	1.9			
Rapportering evaluering		1.3	1.3	1.3 31.12
Oppstartsamling	5.9			
Erfaringsdeling		15.6	10.9	
Sluttkonferanse				15.10
Kontakt mellom samhandlings parter	-----	-----	-----	-----
Informasjon	-----	-----	-----	-----
Rapportering		15.2	15.2	15.2 31.12

"Utviklingsprosjekt ved
skoler som har mer enn
25 % minoritetspråklige
elever 2007 - 2009"

01.03.07

1 Oppdragsforståelse/mandat

I Sorin Moria erklæringen heter det at regjeringen vil gi flere ressurser til skoler med mer enn 25 % minoritetsspråklige elever. I St.prp. nr 1 (2006-2007) fra Kunnskapsdepartementet Kap 226 Kvalitetsutvikling i grunnsopplæringen, resultatmål for 2007, s 58 er formålet beskrevet. I oppdragsbrev 3-07 er det gitt følgende føringer fra KD:

- o Midlene skal bevilges til skoler med mer enn 25 % minoritetsspråklige elever
- o Midlene til skolene i Groruddalen skal gå til tiltak innen Groruddalssatsingens programområde fire
- o Midlene til skoler utenfor Groruddalen bør fortrinnsvis gå til leksehjelp og tidlig språkstimulering
- o Prosjektet er et av tiltakene i strategiplanen Likeverdig opplæring i praksis! Prosjektet skal sees i sammenheng med øvrige satsingsområder, blant annet Språkløftet
- o Utviklingsprosjektet skal foregå fra 2007-2009 og innen den perioden Groruddalssatsingen varer
- o Rapportering fra tiltakene skal skje til Udir

2 Formål

Kunnskapsdepartementet vil sette i gang utviklingsprosjekt ved skoler som har mer enn 25 % minoritetsspråklige elever, blant annet i Groruddalen. Formålet er å stimulere skoler med mange minoritetsspråklige elever til å arbeide på en god måte med de særlige utfordringene som disse skolene har, og å bedre elevenes utbytte av opplæringen og resultatene.

3 Mål

- 3.1 Stimulere skoler med mange minoritetsspråklige elever til å arbeide på en god måte med de særlige utfordringene og mulighetene som disse skolene har
- 3.2 Bedre elevenes utbytte av opplæringen og bedre resultatene

Delmål:

- a) Nye modeller for organisering av skoledagen
- b) Nye metoder i opplæringen
- c) Kompetanseutvikling

4 Målgruppe

Utviklingsmidler-prosjektet skal foregå på skoler med mer enn 25 % minoritetsspråklige elever, på barnetrinnet og innenfor de 12 kommunene i Språkløftet. Dette skal være skoler som rekrutterer barn fra barnehager som har deltatt i Språkløftet.

5 Organisering

Utviklingsmidler til skoler med mer enn 25 % minoritetsspråklige elever er et nasjonalt prosjekt med et utvalg deltakende kommuner. Prosjektet etableres og følges opp av Utdanningsdirektoratet. De deltakende kommuner/skoler har ansvar for gjennomføringen på kommunalt nivå med etablering av prosjektorganisering, tiltaksutvikling og rapportering.

5.1 Oppdrags giver /oppdrageier

Prosjektet er underlagt Utdanningsdirektoratet og oppdrags giver er KD.

5.2 Prosjektledelse

Nasjonal prosjektledelse er lagt til Utdanningsdirektoratet, jf. Språkløftet. Prosjektleder for Utviklingsmidler er Merete Bækkevold, Utviklingsavdelingen.

5.3 Intern samordningsgruppe

Det etableres en intern arbeidsgruppe i Utdanningsdirektoratet som støtter opp om både Utviklingsmidler og Språkløftet. Jf. beskrivelse av Språkløftet.

5.4 Kommunenes ansvar og oppgaver

Sterk kommunal forankring/forankring hos skoleeier er en viktig suksessfaktor. Kommunalt ansvar og oppgaver vil dreie seg om:

- o Prosjektorganisering
- o Utforming av prosjektbeskrivelser
- o Ansvar for gjennomføring
- o Ansvar for rapportering
- o Ansvar for informasjon og erfaringsdeling

5.5 Faglig ressursgruppe- kompetansemiljøer

Utdanningsdirektoratet vil ta initiativ til kontakt med kompetansemiljøer, og i utlysings- og saksbehandling legge til rette for at skoleeier knytter kontakter med kompetansemiljøer, jf. Språkløftet.

6 Økonomi

Tildeling til Utdanningsdirektoratet 2007, prosjektnr. 62 000, resultatmål 11. Det er satt av 6 millioner kroner i 2007 til prosjektet Utviklingsmidler, 3 millioner er øremerket Groruddalen. Det vises også til oppdragsbrev nr 19, Språkløftet, hvor 2 mill er øremerket Groruddalen

6.1 Grovbudsjett 2007

Evaluering	kr.	300.000,-*
Nasjonal oppstartsamling	kr.	100.000,-
Udir drift, reiser	kr.	50.000,-
Midler til utlysning	kr.	30.000,-
Groruddalen	kr.	2 820.000,-
Andre kommuner	kr.	2 700.000,-

Sum **kr. 6 000 000,-**

* se pkt 7 i plan for Språkløftet side 9

7 Kritiske suksessfaktorer

Forhold som skal vies spesiell oppmerksomhet i planlegging og gjennomføring av prosjektet:

- Forankring og eierskap hos dem som skal gjennomføre arbeidet
- Ledelse
- Støtte og veiledning
- Langsiktighet
- Målføret og systematisk arbeid
- Undervisvurdering som dokumenteres og brukes til refleksjon og beslutninger
- Erfaringsdeling og nettverksbygging

I prosjektet Utviklingsmidler blir disse faktorene forsøkt ivare tatt gjennom:

- Udires etablering og oppfølging av prosjektet, med felles prosjektledelse med Språkløftet
- Prosjektet går over en 2-års periode, innenfor perioden med Groruddalssatsingen
- Skriftlig definerte forventninger til deltakerkommuner/skoler, jf. Språkløftet
- Utvalgsprosesser omkring tildeling av midler, med definerte kriterier, jf. begge prosjektene (Språkløftet og Utviklingsmidler)
- Nasjonale samlinger
- Årlige rapporteringer

8 Fremdriftsplan

Det skal utarbeides en fremdriftsplan, som samordnes med Språkløftet.

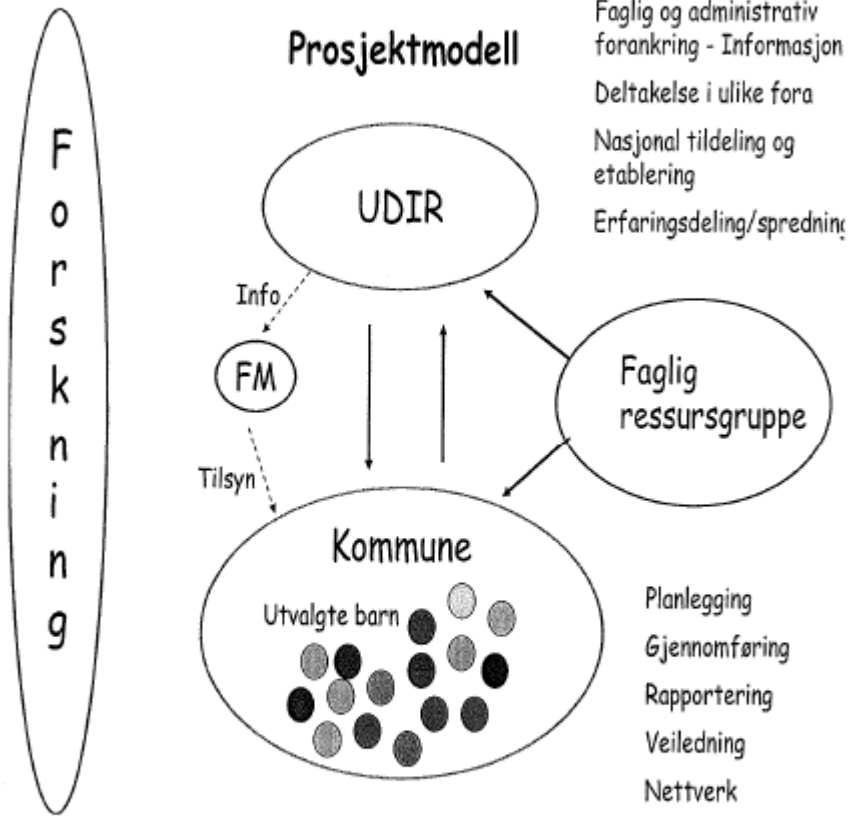
Språkløftet 2007-2011

En modellutprøving

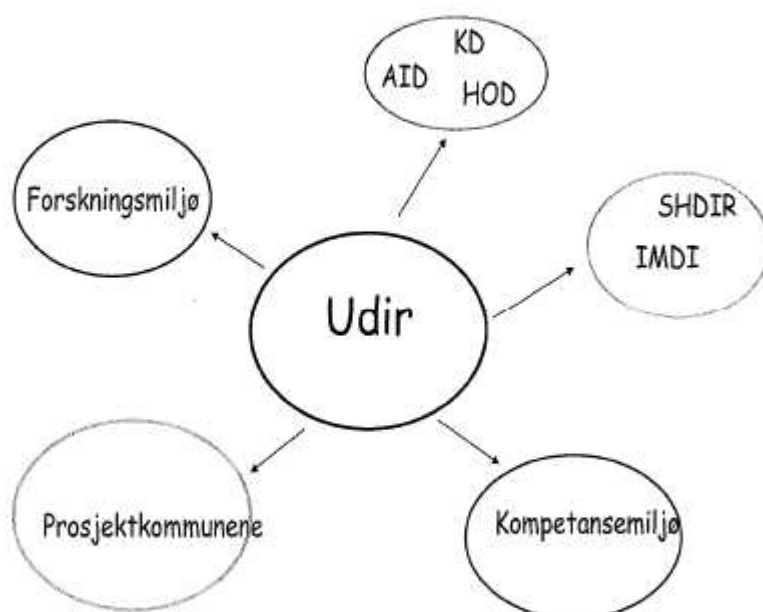
"Utviklingsprosjekt ved skoler som har mer
enn 25 % minoritetsspråklige elever
2007 - 2009"

Vedlegg

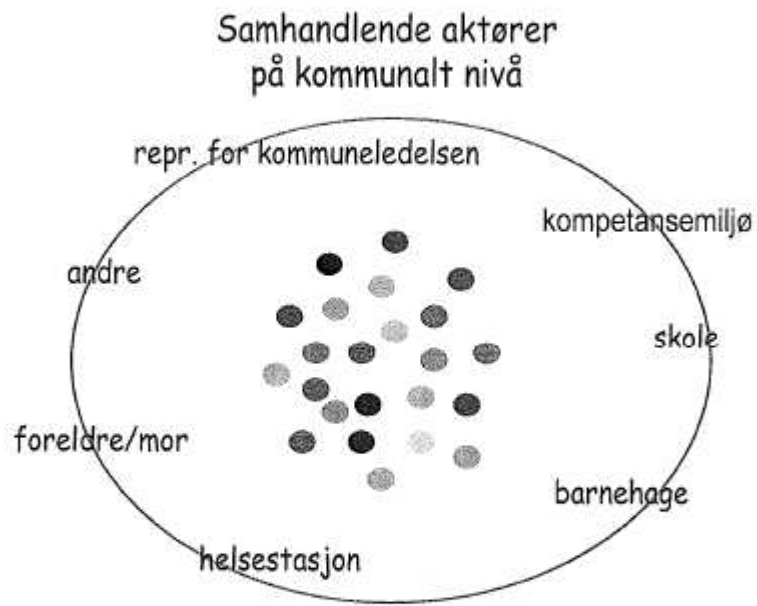
01.03.07

Samhandlingsparter for UDIR

Vedlegg 3

Utkast til kriterier for tildeling av midler

- Språkløftet i kommunen inngår som en naturlig del av en helhetlig innsats for å styrke barns språkutvikling og sosiale utvikling
  - Større kommunale innsatser:
    - Gjennomføring av Rammeplan for barnehager - Barnehageløftet
    - Gjennomføring av Kunnskapsløftet - grunnleggende ferdigheter
  - Andre relevante enkeltprosjekter/programmer/strategier som pågår/som nylig er avsluttet
- Språkløftet skal omfatte et utvalg barn som er testet med Språk 4 på fireårskontrollen og som har behov for oppfølging og språkstimulering
- Disse skal følges opp med nødvendige og relevante tiltak to år i barnehagen og to år i skolen
- Utviklingsprosjektet skal tildele midler til:
skoler med mer enn 25% minoritetsspråklige elever som rekrutterer elever som er med i Språkløftet

- Prinsippene om medvirkning, tilpasset opplæring og inkludering skal ivaretas. Barna skal følges opp gjennom målrettede individuelle tiltak og generelle tiltak innenfor fellesskapet i samråd med barna selv og foresatte
- Kommunal forankring
  - Lokal prosjektorganisasjon (tverretattlig innsats i hele perioden)
  - Prosjektbeskrivelse (beskrivelse av mål, innhold, ansvar, aktører, framdriftsplan, budsjett, bruk av intern og ekstern kompetanse, veiledning, intern evaluering)
  - System for erfaringsdeling
- Det skal være en samordnet kommunal innsats med kompetansebidrag fra ulike kommunale og eksterne instanser
- Kommunale midler
- Deltakelse i nasjonale samlinger